

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA KORUMA TEDBİRİ
OLARAK YAKALAMA VE GÖZALTI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEÇİL ERYILMAZ VAROL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN KIZILARSLAN

ANKARA

2020

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI

**CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA KORUMA TEDBİRİ
OLARAK YAKALAMA VE GÖZALTI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEÇİL ERYILMAZ VAROL

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ HAKAN KIZILARSLAN

ANKARA

2020

KABUL VE ONAY

Seçil ERYILMAZ VAROL tarafından hazırlanan " Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı" başlıklı bu çalışma, 20.01.2020 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Nezahat Fırat D.

Dr. Öğr. Üyesi Nezahat DEMİRAY - Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KIZILARSLAN - Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Savaş ÖZDAĞ - Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

† Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

20.01.2020

Sevil ERYILMAZ VAROL

TEŞEKKÜR

Bu çalıőmanın yşrştşlmesi aşamasında, bana her zaman destek olup gşvenen canım kızım Sezin'e çok teşekkür ederim.

Seçil ERYILMAZ VAROL

ÖZET

ERYILMAZ VAROL, Seçil. Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak Yakalama ve Gözaltı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020.

Tez çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde yakalama, ikinci bölümde gözaltı koruma tedbirleri; mevzuat hükümleri ve Yargıtay kararları ile ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, Ceza Muhakemesi Hukukuna dayanak olan Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının, yakalama ve gözaltı koruma tedbirlerine yaklaşımı değerlendirilmiştir. Çalışmamızda, yeri geldikçe ilgili mevzuatlar ile yargı kararları eleştirilmiş, uygulamada yaşanan sorunların ve hak ihlallerinin giderilmesine ışık tutmak, hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin güvence altına alınmasının önemine vurgu yapmak amaçlanmıştır.

Yaşanabilecek hukuka aykırılıkların önüne geçilebilmesi noktasında sonuç olarak; koruma tedbirlerine karar veren yetkililer ve uygulayıcı kolluğun, iç hukuk ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi hükümlerini belirtilen esaslara riayet ederek, Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarını da referans alarak yerine getirmeleri önemlidir. İlgili mevzuatların da, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kanunlarda bulunmasını aradığı niteliklere ve Anayasanın 13. maddesinde ki sınırlama ölçütlerine riayet edilerek hazırlanması halinde; kolluk görevlisi uygulamada tereddüt yaşamayacak, bireyler de haklarını anlayıp davranışlarına yön verebilecektir. Böylece hukuki güvenlik ve toplumun adalete olan inancı tesis edilmiş olacaktır.

Anahtar Sözcükler

Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Gözaltı, Özgürlük ve Güvenlik Hakkı, Yakalama, Yargıtay.

ABSTRACT

ERYILMAZ VAROL, Seçil, Arrest And Custody As Protection Measures In The Criminal Procedure Law, Postgraduate Thesis, Ankara, 2019.

The thesis consists of three sections. Arrest in the first section and custody protection measures in the second section are handled with the legislation provisions and the decisions of the Supreme Court. In the third section, the approach to arrest and custody protection measures of the decisions of The Constitutional Court and The European Court of Human Rights which are the source of The Criminal Procedure Law is discussed. In the study, as the occasion arises, the applicable legislations and the decisions of The Supreme Court are criticized. In addition, It is aimed to put emphasis on the significance of assuring fundamental rights and freedoms in the state of law and to clarify solving problems in practice and infringements of rights.

As a result, In order to prevent illegality, It is important that authorities deciding on protection measures and law enforcers perform the provisions of the municipal law and The European Convention on Human Rights, both by serving the principles stated and also basing the decisions of The Constitutional Court and The European Court of Human Rights. If the applicable legislations are also prepared in accordance with the qualifications in the laws claimed by The European Court of Human Rights and the criteria for limitation of the Article 13 of The Constitution, law enforcers will not hesitate in practice and individuals will be able to understand their rights and direct their behaviours as well. Therefore, legal security and the faith in justice in society will be established.

Key Words

The Constitutional Court, The European Court of Human Rights, Custody, The right to liberty and security, Arrest, The Supreme Court.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAKALAMA

I. YAKALAMA	4
A. Kavram	4
B. Amaç.....	6
C. Yakalamanın Hukuki Dayanağı.....	6
D. Koruma Tedbirlerinin Özellikleri	7
1. Vasıta Olma	7
2. Geçici Olma	7
E. Koruma Tedbirlerinin Ön Koşulları	8

1. Gecikmede Tehlike	8
2. Görünüşte Haklılık.....	8
3. Orantılılık.....	9
4. Belli Ağırlıkta Suç Şüphesinin Bulunması	9
5. Kanun İle Düzenleme	10
II. YAKALAMANIN KOŞULLARI	10
A. Herkes Tarafından Yapılan Yakalama.....	11
B. Kolluk Tarafından Yapılan Yakalama.....	14
1. 5271 s. Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yakalama	16
a. Tutuklama Kararı Verilmesini Gerektiren Hallerin Varlığı	17
b. Yakalama Emri Düzenlenmesini Gerektiren Hallerin Varlığı.....	19
c. Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hallerin Varlığı ve Cumhuriyet Savcısına veya Amirlerine Derhal Başvurma Olanasının Bulunmaması.....	22
2. PYSK Hükümlerine Göre Yakalama.....	24
C. Şikayete Bağlı Suçlarda Yakalama.....	25
III. YAKALAMA SONRASI İŞLEMLER.....	26
A. Özel Kişiler Tarafından Yakalamanın İcrası	26
B. Kolluk Tarafından Yakalamanın İcrası	27
1. Kaba Üst Araması ve Gerekli Tedbirlerin Alınması	27
2. Yakalamada Zor Kullanma.....	29
3. Kanuni Hakların Bildirilmesi	30
4. Yakalamanın İlgililere Bildirilmesi	34
5. Yakalama İşleminin Tutanağa Bağlanması	35
6. Yakalanan Kişinin Cumhuriyet Savcısına Bildirilmesi.....	36

7. Serbest Bırakma.....	37
C. Yakalama Tedbirine İlişkin Özel Durumlar	38
1. Çocukların Yakalanması.....	38
2. Avukatlara Yakalama Tedbirinin Uygulanmasının Özellikleri.....	39
3. Ceza Mahkumiyetini İnfaz Amaçlı Yakalama	40
4. İade Yakalaması.....	40
5. Tutuklama Yasağı Bulunan Hallerde Yakalama	41
6. Diplomatik Dokunulmazlık	41
7. Yasama Dokunulmazlığı	42
8. Sağlık Personeline Yönelik İşlenen Suçlarda Yakalama.....	42
9. Yeniden Yakalama Yasağı	43
IV. YARGITAY KARARLARI BAĞLAMINDA YAKALAMANIN	
DEĞERLENDİRİLMESİ	43

İKİNCİ BÖLÜM

GÖZALTI

I. GÖZALTINA ALMA.....	47
A. Kavram	47
B. Amaç.....	48
C. Gözaltına Almanın Hukuki Dayanağı	48
II. GÖZALTININ KOŞULLARI	48
A. Gözaltı İşlemi Soruşturma Yönünden Zorunlu Olmalıdır	49
B. Kişinin Bir Suçu İşlediği Şüphesini Gösteren Somut Delillerin Varlığı.....	49
III. GÖZALTINA ALMAYA KARAR VERME YETKİSİ.....	49
A. Cumhuriyet Savcısının Karar Verme Yetkisi.....	50

B. Kolluk Amirinin Karar Verme Yetkisi	51
IV. GÖZALTI KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER.....	53
A. Sağlık Kontrolü.....	54
B. Güvenlik Araması.....	54
C. Teşhis.....	55
D. Nezarethane İşlemleri ve Denetimi	56
E. Çocukların Gözaltına Alınması	56
V. GÖZALTI SÜRESİ	57
A. Anayasal Düzenleme	58
B. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Yer Alan Düzenleme	58
C. Ceza Muhakemesi Kanununda Yer Alan Düzenleme	58
D. Geçici OHAL Düzenlemesi.....	59
E. Terörle Mücadele Kanununda Yer Alan Düzenleme	60
VI. HAKİM ÖNÜNE ÇIKARILMA.....	60
VII. GÖZALTININ SONA ERMESİ.....	62
VIII. YAKALAMA VE GÖZALTI İŞLEMLERİNE DAİR MÜŞTEREK	
KONULAR.....	62
A. İşkence ve Kötü Muameleye Tabi Tutulmama Hakkı.....	62
B. Hakların Bildirimi ve Müdafî Yardımı.....	63
C. Yakalama ve Gözaltı İşlemlerinin Denetimi	65
D. Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat.....	66
1. Ceza Muhakemesi Kanunda Yer Alan Tazminat Nedenleri.....	68
a. Kanunda Belirtilen Koşullar Dışında Yakalama	68
b. Kanuni Gözaltı Süresi İçinde Hakim Önüne Çıkarılmama	69

c. Yakalanan Kişi Hakkında Kovuşturmaya Yer Olmadığı Veya Beraat Kararı Verilmesi.....	69
d. Mahkumiyet Durumunda Tazminat.....	70
e. Yakalanana, Yakalama Nedenleri ve Hakkındaki Suçlamaların Açıklanmaması	70
f. Yakalamanın Yakınlarına Bildirilmemesi	70
g. Yakalama İşlemine Karşı Başvuru Hakkının İhlali	71
2. Maddi ve Manevi Tazminat.....	71
3. Tazminatta Rücu Meselesi.....	72
IX. YARGITAY KARARLARI BAĞLAMINDA GÖZALTININ DEĞERLENDİRİLMESİ	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANAYASA MAHKEMESİ VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA YAKALAMA VE GÖZALTI

I. ANAYASA MAHKEMESİNİN YAKALAMA VE GÖZALTINA YAKLAŞIMI.....	78
A. Norm Denetimi Bağlamında Yaklaşımı	78
B. Bireysel Başvuru Bağlamında Yaklaşımı.....	82
1. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı	83
2. Maddi ve Manevi Varlığı Koruma ve Geliştirme Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı.....	87
3. Yaşam Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı.....	91
4. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı.....	93

II. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN YAKALAMA VE GÖZALTINA YAKLAŞIMI	95
A. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği Hakkı	96
B. Yetkili Makamların Önüne Çıkma Hakkı.....	97
C. En Kısa Sürede Bilgilendirilme Hakkı	98
D. Derhal Bir Hakim Önüne Çıkarılma Hakkı	99
E. Özgürlükten Yoksun Bırakılmaya Karşı Mahkemeye Başvurma Hakkı.....	100
F. İşkence ve Kötü Muamele Görmeme Hakkı	101
G. Yaşam Hakkı	104
H. Adil Yargılanma Hakkı.....	106
SONUÇ	108
KAYNAKÇA.....	112

KISALTMALAR

age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
B. No	: Başvuru Numarası
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AKY	: Avrupa Konseyi Yayınları
AÖAY	: Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği
Av.K	: Avukatlık Kanunu
AY	: Anayasa
AYM	: Anayasa Mahkemesi
C.	: Cilt
CD	: Ceza Dairesi
CGK	: Ceza Genel Kurulu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu
CMUK	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
Dnş	: Danıştay
E.	: Esas
Ed.	: Editör
İHAS	: İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi
K.	: Karar
KİHVS	: Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
m.	: Madde

§	: Paragraf
PVSK	: Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu
RG	: Resmi Gazete
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
SHTK	: Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
YGİY	: Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği
Yrg	: Yargıtay

GİRİŞ

Temel hak ve özgürlükler, anayasalarla ve ulusal üstü belgelerle koruma altına alınmıştır. Böylece bireyler, ulusal düzeyi aşan hukuk sistemine dahil olmuştur. Ancak, belgeler içinde yer alıp yaşama geçmeyen hak ve özgürlüklerin ise bir anlamı olmayacaktır. O nedenle, hukuk devletinde temel hak ve özgürlüklerin her yönden güvence altına alınması için birçok koruyucu sistem yer almıştır. Başta gelen en temel güvence, kanunlar ve verdikleri kararların bağlayıcı olmaları nedeniyle mahkemelerdir.

Koşulları gerçekleştiğinde kolluk görevlisinin kendi insiyatifi ile uygulanabilen yakalama ve gözaltı koruma tedbirleri, temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil etmektedir. Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının, Anayasada yer alan ilkelere uygun olarak ve kanunla kısıtlaması halinde hukukun sınırları içinde kalınmış olacaktır. Kanunların ise açık ve anlaşılır olması, Anayasanın 13. maddesinde ki sınırlama ölçütlerine riayet edilerek hazırlanması; kolluk görevlisinin uygulamada çelişkiye düşmesini önleyecek, bireylerin de haklarını anlayıp davranışlarına yön verebilmesini sağlayacaktır. Etkili ve yerinde işleyen bir denetim mekanizması ile denetleneceğini bilen kamu görevlileri de, keyfi tutumlar sergilemeyerek hukukun sınırları içinde kalacaklardır.

Yakalama ve gözaltı koruma tedbirleri ile ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı sağlanmaya çalışılırken, etkili bir soruşturma yürütmek hukuk devleti olmanın bir gereği olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönde verilmiş Mahkeme kararlarının uygulayıcılar tarafından referans alınması da, etkili soruşturma yapılmasına katkı sağlayacaktır.

Suçun işlenmesi ile kamu düzeni bozulmuştur. Devlet, suçu araştırmak ve faili cezalandırmak için temel hak ve özgürlüklere müdahale edebilecektir.¹ Ceza muhakemesi hukuku ve ceza hukuku birbirini tamamlayan hukuk dallarıdır.²

---

¹ **Özbek**, Veli Özer, **Doğan**, Koray/ **Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 47.

² Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, age, s. 48.

Ceza muhakemesinin iki önemli ilkesi, gerçeğe ulaşmak ve faile hak ettiği cezayı vermektir.³

Ceza muhakemesinde, maddi gerçeğe ulaşip verilecek kararların uygulanabilmesi için başvurulacak önlemlere koruma tedbirleri denir.⁴ Kanunda gösterilen nedenlerle ve hakim tarafından verilen nihai hükümlerle kişi hak ve özgürlüklerinin kısıtlanabileceği kuralına, koruma tedbirleri ile istisna getirilmiştir.⁵ Suç işleyenleri cezalandırarak kamunun menfaatini, suçsuzların cezalandırılmasının önüne geçerek sanığın menfaatini, günümüz ceza muhakemesi koruma altına almaya çalışmaktadır.⁶ Bu menfaatler arasındaki dengeyi sağlamanın en güç olduğu kurumlardan biridir koruma tedbirleri.⁷

1982 Anayasası (AY) 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyetinin sosyal bir hukuk devleti olduğunu ifade etmiştir. Birey ya da birey topluluklarını devlet karşısında koruyan ve hukuki güven içinde olmalarını amaçlayan devlet, hukuk devletidir.⁸ Modern ceza muhakemesi, hukuk devleti ilkesi doğrultusunda kişilerin temel haklarına saygı göstererek maddi gerçeği aramalıdır.⁹ Gerçeğin ortaya konulması için her yola başvurulamaz, bu ancak hukuki yollarla olmalıdır.¹⁰ Nitekim, Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK)'na göre suç, hukuka uygun elde edilen delillerle ispat edilebilir (CMK m. 217/2).

Herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve özgürlüklere sahip olduğu Anayasa ile teminat altına almıştır (AY m. 12/1). Hürriyetlerin varlığı ve bireyler açısından değer ifade edebilmesi için onların sınırlarının belirtilmesi gerekir.¹¹ Temel hak ve özgürlüklere getirilecek

³ Karakehya, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014, s. 5.

⁴ Hakeri, Hakan/Ünver, Yener, *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, 11. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 141.

⁵ Kızıllarlan, Hakan, *Ceza Muhakemesi Adli Tıp ve Adli Bilimlerde Vücutun Muayenesi Ve Örnek Alma*, Çetin Veb- Ofset A.Ş., Ankara, 2007, s. 185.

⁶ Toroslu, Nevzat/Feyzioğlu, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016, s. 6-7.

⁷ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 2014, s. 211.

⁸ Akad, Mehmet/Vural Dinçkol, Bihterin, *Genel Kamu Hukuku*, 5. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul, 2009, s. 318.

⁹ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 2014, s. 13.

¹⁰ Toroslu/Feyzioğlu, age, s. 8.

¹¹ Kapani, Münici, *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı (Tıpkı Basım), Yetkin Yayınevi, Ankara, 1993, s. 217.

sınırlama, Anayasanın 13. maddesinde “... *demokratik toplum düzeninin... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.*” şeklinde ifade edilmiştir. Ceza muhakemesi esnasında başvuru arama, tutuklama, yakalama ve gözaltı gibi koruma tedbirleri kişinin pek çok temel hakkına dokunmaktadır. Örneğin, koruma tedbirlerinden olan yakalama kişinin özgürlüğüne yöneliktir.¹² Koruma tedbirleri, kişilerin Anayasa ile korunan temel hak ve özgürlüklerine müdahale niteliği taşıdığı için kanunla düzenlenmeleri anayasal bir zorunluluktur (AY m. 13). Bu özelliği sebebiyle yakalama ve gözaltı koruma tedbirlerine ilişkin temel ilkeler Anayasada yer almaktadır.

Çalışmamızda yakalama ve gözaltı işlemleri; mevzuatlarımız, Yargıtay içtihatları, AYM ve AİHM kararlarına dayanarak değerlendirilmiş ve eleştirilerimize de yer verilmiştir.

---

¹² Hakeri/Ünver, age, s. 141.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAKALAMA

I. YAKALAMA

Ceza Muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacını gerçekleştirmek için başvurduğu koruma tedbirleri, kişinin doğuştan sahip olduğu devredilemez ve vazgeçilemez nitelikteki insan hakları ile doğrudan ilgilidir. Anayasa ve Ceza Muhakemesi Kanununun sistematığı göz önüne alındığında, en başta düzenlenen kişi özgürlüğünü kısıtlayan koruma tedbiri, yakalama olmaktadır.

İnsan onuruna saygı temeline dayanan hukuk devletinde kişilerin özel hayatı ancak hukukun izin verdiği ölçüde sınırlandırılabilir, bunu aşan uygulamalar keyfilik ve insan onurunun ihlali olacaktır. Anayasa m. 19, ancak suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde hakim kararı olmadan yakalamanın yapılabileceğini düzenlemiş ve yakalamanın şartlarını kanuna bırakmıştır. Hakim kararına dayanmayan yakalamada, kişinin durumu güvenceli değildir¹³ ve kişi İHAS m. 5 ve AY m. 19'dan doğan haklara sahip olur.¹⁴

A. Kavram

Yakalama, hâkim kararı olmaksızın şüpheli veya sanığın özgürlüğünün kısıtlanmasıdır.¹⁵ Kişi özgürlüğünün geçici süre ile kısıtlanması olarak tanımlanan yakalama¹⁶, bir diğer ifadeyle kişinin hareket serbestisinin sınırlanarak diğer şahısların insiyatifine bağlı duruma getirilmesi halidir.¹⁷

Yakalamayı belirlemede kullanılan ilk ölçüt, makul ve orta zekalı bir kişinin kendisini serbest hissetmemesi ve fiilen denetim altına alınmasıdır. İkinci ölçüt ise, tüm olayların birlikte değerlendirilmesi kriteri olup; örneğin trafik

¹³ **Yurtcan**, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 351.

¹⁴ **Yenisey**, Feridun, *Kolluk Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015, s. 442-443.

¹⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, age, s. 291.

¹⁶ **Yurtcan**, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku: Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yazılmış*, 11. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2005, s. 310.

¹⁷ **Soyaslan**, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2010, s. 304.

kontrolü için durdurma yakalama sayılmayacaktır.¹⁸ Şüpheli veya sanık hakkında yakalama söz konusu olabilir, suçun mağduru ya da şahit için bu koruma tedbiri uygulanamaz.¹⁹

Yakalama, “adli” ve “idari” yakalama biçiminde iki ana grupta incelenmektedir. Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği (YGİY), önleme amaçlı olan idari yakalamayı 4. maddesinde “ Kamu güvenliğine, kamu düzenine veya kişinin vücut veya hayatına yönelik var olan bir tehlikenin giderilmesi için denetim altına alınması...” şeklinde ifade etmiştir. İdari yakalama halinde gerçekleşen muhafaza altına alınma durumu, adli yakalamanın sonucu olan gözaltının bir başka görünümüdür.²⁰ Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (PVSK) m. 13’e göre örneğin; sınır dışı edilecekler, alkol tutkunları, serseri veya hastalık bulaştırabilecek kişilerin yakalanması bu şekildedir.

İdari yakalama kapsamında kişi gözaltına değil muhafaza altına alınır ve eğer suç işlediği yönünde şüphe oluşmuşsa adli makamlara sevki söz konusu olacaktır.²¹ Muhafaza altına alınan kişinin özgürlüğü kısıtlandığı içindir ki, bu kişiye “ ...yakalama sebebi, yakalamaya itiraz etme hakkı ve bu hakkı nasıl kullanacağı derhal bildirilir. ” (YGİY m. 6/10).

Ceza Muhakemesi Kanununda koruma tedbiri olarak düzenlenmiş olan adli yakalama, tezimizin inceleme konusudur. Adli yakalama, suç işlediği şüphesi altında olan kişiler hakkında uygulanan ceza muhakemesinin araçlarından biridir. CMK m. 90 gereğince yakalama için; işlenen fiilin suç olması gerekir, taksir ya da kastla işlenmesi fark etmez, kovuşturulabilir olması yeterlidir.²²

Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği’nin 4. maddesi adli yakalamayı; “... suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve

¹⁸ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 443.

¹⁹ AİHM, *Fedotov/Russia*, Appl. No: 5140/02, 25.10.2005, § 78, (Albayrak, Mustafa/Özer, Fatma/İlhan, Fikret/Erdoğan, Mustafa, *Yargı Kararları Işığında Koruma Tedbirleri Nedeniyle Haksız Yakalama, Gözaltı, Arama ve Elkoymadan Kaynaklanan Tazminat Davaları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014, s. 33’ten naklen).

²⁰ Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoglu, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 845.

²¹ Baytaz, Abdullah Batuhan, “6638 Sayılı Kanun İle PVSK Ve CMK’da Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 35.

²² Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 448.

delil bulunan kişinin gözaltına veya muhafaza altına alma işlemlerinden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınması” olarak açıklamıştır.

B. Amaç

Yakalama peşin bir ceza değil, ceza muhakemesinin yapılabilmesi veya başkaca bir koruma tedbirine geçilebilmesi ya da hükmedilecek cezanın uygulanabilmesi imkanını veren geçici özellikte bir ceza muhakemesi kurumudur.²³ Yakalama, ceza muhakemesi yönünden suç işlemiş olduğuna dair hakkında şüphe olan bir şahsı ele geçirmeyi²⁴, maddi gerçeğe ulaşabilmeyi²⁵, gözaltı işleminin ve tutuklamanın gerçekleşmesini de amaçlayan bir koruma tedbiridir.²⁶

Aynı zamanda yakalama, kişinin hakim önüne çıkarılmasını da amaçlar. Nitekim, yakalanan kişi Cumhuriyet Savcısı tarafından serbest bırakılmayabilir. Kişinin hâkim önüne çıkarılmak üzere yakalanabileceği ve hemen bir hakim huzuruna çıkarılması gerektiği İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 5. maddesinde belirtilmiştir.

C. Yakalamanın Hukuki Dayanağı

Yakalama; İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi m. 5, Anayasa m. 19, Ceza Muhakemesi Kanunu m. 90, Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu m. 4/A,13, ve 17, Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği m. 5-6 'da düzenlenmiştir.

“ Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Şekil ve şartları kanunda gösterilen ... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz. ” (AY m. 19/1). Kanunda belirtilen usul ve esaslara dayanmayan temel hak ve özgürlük

²³ Centel, Nur, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 5.

²⁴ Cengiz, Serkan/Demirağ, Fahrettin/Ergül, Teoman/Mcbride, Jeremy/Tezcan, Durmuş, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları*, 1. Baskı, TBB Yayınları, Ankara, 2008, s. 17.

²⁵ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/Sırma, Özge/Kırıt Saygılar, Yasemin F/Özaydın, Özdem /Akcan Alan, Esra /Erden, Efser, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 449.

²⁶ Övet, Talha, *Kolluğun Başucu Kitabı*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 96.

kısıtlaması, keyfi kısıtlama olacaktır.²⁷ Kişiler, yakalamanın hukuka aykırı olması durumunda Anayasa ve CMK hükümleri çerçevesinde, hem maddi hem de manevi kayıplarını Devletten talep edebilecektir.

D. Koruma Tedbirlerinin Özellikleri

Koruma tedbirleri özünde zorlama içerir. Bunların uygulanabilmesi için ilgilinin rızası gerekmez.²⁸ Koruma tedbirlerinin, vasıta olma ve geçici olmak şeklinde iki ana özelliği bulunmaktadır.²⁹

1. Vasıta Olma

Koruma tedbirleri vasıta, bulunan deliller ile muhakemenin sonunda doğru karar verilip hükmün yerine getirilmesini sağlarlar.³⁰ Bazı durumlarda, bu tedbirlere başvurmadan maddi gerçeğe ulaşamayacaktır. Muhakeme sırasında geçmişte yaşanan olayın tekrardan canlandırılmasında, koruma tedbirleri vasıta olmaktadır.³¹ Bu tedbirlerin birbirlerine vasıta olma özelliği de bulunmaktadır, örneğin tutuklamanın gerçekleşmesi için öncesindeki yakalama işlemi bir vasıta.³²

2. Geçici Olma

Koruma tedbirleri geçicidir, ihtiyaç kalkınca sona erdirilir, en fazla hüküm kesinleşinceye kadar devam edebilir.³³ Örneğin, CMK'nın gözaltı süresini bireysel suçlarda yirmi dört saat ile sınırlı tutması, bu tedbirin geçici olmasının bir sonucudur. Geçicilik, aynı zamanda bu tedbirlerin vasıta olmasının da bir

---

²⁷ **Hafizoğulları**, Zeki, “*İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1, 1995, s. 571.

²⁸ Toroslu/Feyzioğlu, age, s. 217.

²⁹ **Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 313.

³⁰ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, age, s. 288.

³¹ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 313.

³² Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 319.

³³ **Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010, s. 314.

sonucudur.³⁴ Daha hafif ya da daha ağır bir tedbire, tedbirin dayanağı olan tehlikenin azalmasıyla veya artmasıyla geçilebilecektir.³⁵

E. Koruma Tedbirlerinin Ön Koşulları

Her bir koruma tedbirinin koşullarını kanun koyucu ayrı ayrı düzenlemiştir. Ancak, temel hak ve özgürlükleri kısıtlaması nedeniyle, tüm koruma tedbirlerinin sahip olması gereken bazı koşullar bulunmaktadır. Bu ön koşullar; gecikmede tehlike, haklı görünüş, orantılılık, suç şüphesi ve kanunla düzenlenmedir.

1. Gecikmede Tehlike

Koruma tedbirine gecikilmesi veya başvurulmaması halinde; muhakeme zarar görecektir, gerçeğe ulaşamayacak olması, gecikmede tehlike anlamına gelmektedir.³⁶ Söz konusu tehlikenin yakın olması gerektiği gibi, gecikme ve tehlike de her bir koruma tedbirine göre değerlendirilmelidir.³⁷ Hemen müdahale edilmezse ceza muhakemesinin zarar görme tehlikesinin bulunduğunu varsayabileceğimiz somut ve fiili unsurların bulunması gerekmektedir.³⁸ Gerçekleşen bir olayda, gecikmezlik halinin varlığını takdir edecek olan, kural olarak hakim istisnaen savcı ya da emrindeki kolluk olacaktır.³⁹

2. Görünüşte Haklılık

Eldeki olanaklara göre yapılan değerlendirmede, koruma tedbirlerine başvurulması kaçınılmaz olmuştur. Diğer bir ifadeyle, bir hakkın kesin olarak var olduğu hususunda güçlü bir olasılık bulunmalıdır.⁴⁰ Koruma tedbirine başvurulmadığı takdirde, kovuşturma maddi geçeğe ulaşmadan neticelenmiş olacaktır. O nedenle koruma tedbirinin, başvurulduğu anda haklılık arz etmesi gerekir.⁴¹ Görünüşte haklılığın ön değerlendirmesi henüz iş sonuçlanmadan

³⁴ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 319.

³⁵ **Kunter**, Nurullah, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 659.

³⁶ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 269.

³⁷ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 314.

³⁸ Kunter, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1989, s. 660.

³⁹ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 317.

⁴⁰ Kızıllarslan, age, s.226.

⁴¹ Hakeri/Ünver, age, s. 144.

yapıldığı için yanılma olabilir, o nedenle de yasalar ikinci bir değerlendirme imkânı vermiştir, örneğin tutuklamaya itiraz etmek gibi.⁴²

3. Orantılılık

Uygulanacak koruma tedbirinin sağlayacağı fayda ile bu tedbirin birey üzerinde gerçekleştirecek sonuçları arasında ölçülü bir oran var olmalıdır.⁴³ Yasal düzenleme ile koruma tedbirine bir ölçü getirilmişse, ilgili tedbir için başvuru yasağı olduğundan bahsedilebilecektir.⁴⁴ Örneğin; 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) m. 21 hükmü, belli koşulların gerçekleşmesi halinde çocuklara tutuklama tedbiri uygulanamayacağını düzenlemiştir.

4. Belli Ağırlıkta Suç Şüphesinin Bulunması

Koruma tedbirlerine başvurulabilmesi için, kanun koyucunun aradığı belli ağırlıkta bir suç şüphesinin bulunması gerekir. Hepsine özgü tek bir şüphe değil, ilgili koruma tedbirinin temel hak ve özgürlüklere yönelik müdahalesinin ağırlığına göre farklı suç şüpheleri karşımıza çıkmaktadır. CMK, tutuklama için “kuvvetli suç şüphesi”, arama için “makul şüphe” nin varlığını aramıştır. Herkes tarafından uygulanabilen yakalama koruma tedbiri için ise “suçüstü hali” nin bulunması yeterlidir. Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliğinin (AÖAY) 6. maddesi makul şüpheyi “ *hayatın akışına göre somut olaylar karşısında genellikle duyulan şüphedir* ” şeklinde tanımlamıştır. Makul şüphe, somut ve yaşanmış vakalara dayanmalıdır.⁴⁵ Kuvvetli şüphe ise, delillerin şüphelinin aleyhine olacak şekilde mahkumiyet alması sonucuna ulaştıracak kesinliğe sahip olmasıdır.⁴⁶ Yargılama neticesinde, sanığın mahkûm olma ihtimali kuvvetle muhtemeldir.⁴⁷ Böylece kuvvetli şüphe, suçun gerçekleştiğine dair güçlü bir olasılığı içinde barındırır.⁴⁸

⁴² Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 318.

⁴³ Hakeri/Ünver, age, s. 144.

⁴⁴ Öztürk, Bahri/Kazancı Eker, Behiye/Güleç Soyer, Sesim, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017, s. 32.

⁴⁵ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 28.

⁴⁶ Soyaslan, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 325.

⁴⁷ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 29.

⁴⁸ Şahin, Cumhur, *Ceza Muhakemesi Hukuku-I*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012, s.225.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi m. 5/1-c'ye göre, yakalama ve gözaltı tedbirleri için bir suçun işlenmiş olabileceğini gösteren makul sebeplerin bulunması gerekir. Suç işlendiğinin olası görünmesi yeterlidir, bunun mahkumiyet kararı verilmesini zorunlu kılacak seviyede bulunması aranmamıştır.

5. Kanun İle Düzenleme

Koruma tedbirleri temel haklara müdahale ettiğinden mutlaka bir kanun hükmü ile düzenlenmelidir. Aynı zamanda, müdahalenin sınırlarını da göstermelidir. İHAS m.5/1, kişinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının, kanunda belirtilen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilebileceğini düzenlemiştir. Ancak kanunla düzenlenmiş olması tek başına yeterli olmayacaktır, bununla birlikte anlaşılabilir olması gerektiği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında vurgulanmaktadır.

Anayasanın 13. maddesi, temel hak ve özgürlüklerin Anayasada belirtilen sebeplerle ve kanunla sınırlanabileceğini hüküm altına almıştır. Kanunun, ilgili koruma tedbiri için aradığı koşullar kıyas yoluyla genişletilemez.⁴⁹ Örneğin, hakkında tutuklama kararı verilebilecek suçlar (CMK m. 100/3) sayılıdır ve kıyas yapılarak bu suçlar artırılmaz.⁵⁰ Kanuni düzenlemeler içinde yer almayan bir koruma tedbiri de uygulanamayacaktır.⁵¹

II. YAKALAMANIN KOŞULLARI

Adli yakalamanın koşullarını CMK m. 90, herkesin yapabileceği yakalama ve kolluğun yapacağı yakalama olmak üzere ayrı ayrı belirtmiştir. Her iki hal için geçerli olan durum, verilmiş bir hakim kararının bulunmamasıdır. Yakalama, suçüstü ve suçüstü olmayan durumlara göre farklılık arz eder. Öncelik kolluk güçlerinde olmak üzere vatandaşlar da suçüstü durumda yakalama yapabilirken, suçüstü olmayan durumlarda ise yakalamayı ancak kolluk güçleri yapabilecektir.⁵²

⁴⁹ Şahin, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 273.

⁵⁰ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 2014, s. 43.

⁵¹ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 273.

⁵² Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 305.

A. Herkes Tarafından Yapılan Yakalama

Yakalama, kişilere yetki veren tek koruma tedbiridir ve bu durum suçüstünün aciliyetinden kaynaklanmaktadır.⁵³ İnsan doğasında, suç işlediği düşünülen kişinin yakalanması içgüdüsel bir davranış olarak ortaya çıkmaktadır. O nedenle yakalamayı yasayla engellemek değil, bunun kötüye kullanılmasına engel olacak önlem ve müeyyideler getirilmelidir.⁵⁴ CMK m. 90/1, herkes tarafından suçüstü halinde gerçekleştirilen yakalamanın geçici olduğunu ifade etmiştir, çünkü vatandaş yakaladığı kişiyi güvenlik güçlerine teslim edecektir.⁵⁵ Böylece, yakalanan kişi hakkında suç soruşturması yapılmasına imkan verilmiş olacaktır. Ancak, yakalanan kişi serbest bırakılmıyor ve kolluğa da teslim edilmiyorsa kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (TCK m. 109) suçuna sebebiyet verebilir. Kolluk, yakalanıp kendisine teslim edilen bu kişiyi kendiliğinden serbest bırakmayıp, durumla ilgili bilgi verdiği Cumhuriyet savcısının emri doğrultusunda hareket edecektir.⁵⁶

Suçüstü veya suçüstü sayılan durumlarda herkes yakalama yapabilir, zira koruma tedbirinin gecikemezlik özelliği bulunmaktadır. CMK m. 90/1, “ a) Kişiyi suçu işlerken rastlanması b) Suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin kaçması olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması ” durumlarından biri gerçekleştiğinde, herkese yakalama yapma yetkisi vermiştir.

Kanunda belirtilen koşullar gerçekleştiğinde, buna uygun olarak yakalama yapan kişinin eylemi, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu oluşturmayacaktır. Zira dayanağı, Türk Ceza Kanunu (TCK) m. 24/1 gereğince kanun hükmünü yerine getirme hukuka uygunluk sebebidir ve ölçülü olma koşuluna da uyulması gerekir.⁵⁷ Kolluk dışında kalan kişilerce gerçekleştirilen yakalama işlemi için CMK m. 141’de, tazminat düzenlemesine yer verilmemiştir.

⁵³ **Yurtcan**, Erdener, *Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, s. 333.

⁵⁴ Centel, age, s. 176.

⁵⁵ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 305.

⁵⁶ **Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları No:101, Uğur Yayınevi, İstanbul, 2014, s. 390.

⁵⁷ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 43-44.

Koşulların gerçekleşmesi durumunda herkese verilen yakalama hakkı, yakalama yapan kişilere herhangi bir yükümlülük getirmemiştir.⁵⁸ Herkes kavramı içinde, toplum içinde yaşayan tüm kişiler dahildir, Cumhuriyet Savcısı ve kolluk görevlilerini de kapsamaktadır.⁵⁹ Bu kolluk ise; hem önleyici hizmet, hem de adli kolluk memurlardır.⁶⁰

Suçüstü halinde herkesin yakalama yapabilmesi için, tamamlanmış ya da teşebbüs aşamasında bir suçun varlığı gereklidir. “ *Kişiyeye suçu işlerken rastlanması* ” halinde, işlenmekte olan suç yani gerçek bir suçüstü hali söz konusu olacaktır. CMK’nın 2/1-j maddesinde suçüstünün tanımı yapılırken, “ *İşlenmekte olan suç* ” deyimini ile gerçek suçüstü halini, “ *Henüz işlenmiş olan fiil ile fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç* ” ve “ *Fiilin pek az önce işlediğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç* ” deyimleri ile de suçüstü sayılan haller ifade edilmiştir. Suçüstü sayılan durumlarda, meydana gelen olayın görüntüsünün suçun işlendiği hususunda çok kuvvetli bir şüpheyi ortaya koyması gerekir.⁶¹

Şüphelinin henüz icra hareketlerini bitirmemişken görülmesi halinde, işlenmekte olan suçtan bahsedilebilecektir.⁶² Üçüncü kişinin, suçun işlendiği konusunda bilgi sahibi olması çoğu kez görerektir, ancak sesleri duyarak ya da dokunmak şeklinde de olabilecektir.⁶³

Suçüstü sayılan hallerin ilki, “ *henüz işlenmiş olan suç* ” durumudur. Şüpheli, suçu işlerken kimseye görünmemiş ancak suçu işler işlemez hemen akabinde yakalanmıştır.⁶⁴ Şüphelinin suçüstü üzerine izlenmesi söz konusu değildir. Zira şüpheli, henüz olay yerindedir. Ancak, mağdurun görünüp te

---

⁵⁸ Centel, age, s. 175.

⁵⁹ Centel, age, s. 176.

⁶⁰ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 318.

⁶¹ **Yenisey**, Feridun, *İnsan Hakları Açısından Arama, Elkoyma, Yakalama ve İfade Alma*, AÜ.SBF. Seminer Yayın Dizisi No: 3, Ankara, 1995, s. 91.

⁶² **Kuzu**, Burhan, “*Türk Anayasa Hukukunda ve Muhtelif Kanunlarda Yakalama Müessesesi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LI, S. 1-4, 1985, s. 159.

⁶³ Kuzu, age, s. 158.

⁶⁴ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 355.

şüphelinin görünmediği hallerde suçüstü sayılan bir durumdan bahsedilemeyecektir.⁶⁵

Suçüstü sayılan ikinci durumu, “ *fiilin işlenmesinden hemen sonra kolluk, suçtan zarar gören veya başkaları tarafından takip edilerek yakalanan kişinin işlediği suç* ” oluşturmaktadır. Bu hükmün ifadesinden, şüphelinin olay yerinden ayrıldığı ancak takip edilerek yakalandığı anlaşılmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi için kaçmanın, suçtan hemen sonra meydana gelmesi gerekmektedir.⁶⁶

Suçüstü sayılan üçüncü durumu, “ *fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanan kimsenin işlediği suç* ” oluşturmaktadır. Bu durumda suç işlenmiştir ve fail, fiilin pek az önce işlendiğini gösteren eşya veya delille yakalanmıştır.⁶⁷ Eşya ve delillerin, suçun pek az önce işlendiğini tam bir netlikle ortaya koyabilmesi gerekir. Örneğin, failin bıçaklama eyleminin hemen ardından elinde kanlı bıçakla yakalanması halinde suçüstü durumu gerçekleşmiş olacaktır.⁶⁸

Kanun koyucu CMK m. 90/1-b’ de suçüstü bir fiilden dolayı izlenen kişinin yakalanabilmesi için, kaçma olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması koşullarını aramıştır, çünkü gerçek bir suçüstü yoktur.⁶⁹ Bu hükme göre yakalama yapılabilmesi için, iki nedenden en az birinin varlığı gerekmektedir. Maddede belirtilen suçüstü hali üzerine, kişinin izlenmesinin kesintiye uğramaması gerekir.⁷⁰ Fakat, bir süre sonra bu takip etme işi, “hırsız yakalayın” diyerek başka bir şahsa yönlendirilebilir.⁷¹

Kişinin cezai takibata girmemek için, olay yerinden gitmeye, uzaklaşmaya yönelik davranışları varsa kaçma şüphesinden bahsedilebilecektir.⁷² Kanun koyucu “*kaçma olasılığı*” diyerek, tutuklamada aranan somut delillerin

---

⁶⁵ Kuzu, age, s. 159.

⁶⁶ Kuzu, age, s. 160-161.

⁶⁷ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 355.

⁶⁸ Yargıtay CGK, 17.01.2017 tarihli ve 2016/1063 Esas ve 2017/7 Karar sayılı ilamı.

⁶⁹ Hakeri/Ünver, age, s. 150.

⁷⁰ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 45.

⁷¹ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 319.

⁷² Artuç, Mustafa, *Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 315.

varlığını aramamıştır.⁷³ Diğer bir anlatımla sırf tahmine dayalı ve somut olguları bulunmayan bir hal, kaçma olasılığı şeklinde değerlendirilemeyecektir. Kaçma tehlikesi nedeniyle şüphelinin yakalanması halinde, kişi kimlik gösterse de serbest bırakılmayacaktır.⁷⁴ Kişinin kaçma olasılığı yok ancak kimliği hemen belirlenemiyorsa bu durumda da yakalama yapılabilecektir. Yakalanan kişi kimliğiyle ilgili bilgi vermiyor, kendisini tanıyan güvenli birini göstermiyor ya da verdiği bilgiler doğrulanamıyorsa, kimliğin belirlenememesi söz konusudur.⁷⁵

B. Kolluk Tarafından Yapılan Yakalama

Devletin temel amaç ve görevleri arasında, kişilerin ve toplumun huzur ve mutluluğunu sağlamak yer almaktadır (AY m. 5). Kamu düzeni ve güvenliği kavramı ile toplumun huzur ve mutluluğu birbiri ile ilintilidir. Devlet, kamu düzeni ve güvenliğini sağlamak için kolluğu yetkili ve görevli kılmıştır, aynı zamanda kolluk zor kullanma yetkisine sahip kuruluş olup faaliyetleri de kolluk faaliyeti olarak adlandırılmaktadır.⁷⁶ Adli kolluk, suçun işlenmesi durumunda failleri ve delilleri tespit etmek üzere harekete geçer ve yargıya teslim eder.⁷⁷

Kolluk; adli kolluk ve idari kolluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Her iki kolluğu ayırt etme bakımından; suç oluşturan fiilleri bastırma faaliyetleri ya da belli bir suçun işlenmesiyle başlayan faaliyetler varsa adli kolluk faaliyeti söz konusu olacaktır.⁷⁸ PVSK her iki kolluğun tanımına açıkça yer vermese de “*Polisin genel emniyetle ilgili görevleri iki kısımdır.*” (PVSK m. 2/1), diyerek bu ayrımı yapmıştır. Buna göre; kamu düzeninin suç işlenmeden önce korunması, idari kolluk faaliyeti, suç işlendikten sonra kanunda yazılı olanları yapmak ise adli kolluk faaliyetidir (PVSK m. 2/1-A, PVSK m. 2/1-B).

Adli kolluk, CMK m. 164'e göre ; “ ...3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 8, 9, 10 ve 12. maddeleri, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve

⁷³ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırt/Özaydın/Akcan/Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 447-448.

⁷⁴ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 320.

⁷⁵ Centel/Zafer, age, s. 318.

⁷⁶ **Gündoğan**, Kadir/**Koç**, Cihan/**Özbudak**, Coşkun, *Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri (Kolluk Hukuku)*, 8. Baskı, Ankara, Sözkese Matbaa, 2013, s. 46.

⁷⁷ **Fendoğlu**, Hasan Tahsin, “*Adli Kolluk Üzerine*”, Yargıtay Dergisi, C. 23, S. 3, Temmuz 1997, s. 235.

⁷⁸ **Kara**, Evrim/**Tekin**, Gökberk, “*İdarenin Faaliyetleri*” İdare Hukuku, (Ed. Erdem Özgür), JSKA Yayınları, Ankara, 2017, s. 189.

Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4. maddesinde belirtilen soruşturma işlemini yapan güvenlik görevlilerini ifade eder.”

Anayasada yer alan temel hak ve özgürlükler, kişilerin diğer kişilere, ailesine ve topluma karşı ödev ve sorumluluklarını da beraberinde getirir (AY m. 12). Ancak kamu düzenini sağlamak ve muhafaza etmek için, hak ve özgürlüklerin sınırlanması bir mecburiyettir.⁷⁹ Kanunda belirtilen koşullarda yakalama yapan kolluk, temel hak ve özgürlükleri sınırlamaktadır. Örneğin kolluk görevlisinin, kişiye bulunduğu yeri terk edemeyeceğini veya kendileriyle başka bir yere gelmek zorunda olduğunu ya da özgür iradesiyle karakola gelen kişiye buradan ayrılamayacağını söylemesi, İHAS m. 5 anlamında özgürlüğünden yoksun bırakma teşkil edecektir.⁸⁰ Kişi özgürlüğü ve güvenliği ihlalleri iddialarının önüne geçmek için, yakalama koşullarının gerçekleştiği hususunda şüphe bulunmaması gerekir.⁸¹ Kolluk, haksız yakalama halinde verdiği zararı tazmin etmelidir, böylece dikkatle çalışacak ve mesleğini özensizlikten çıkarıp seçkin hale getirecektir.⁸²

CMK m. 90/2 hükmü, yakalama yetkisini özel olarak adli kolluk görevlileri için düzenlemiş ve koşullarına da yer vermiştir. Ancak Cumhuriyet savcısının yakalama yetkisine ilişkin özel bir düzenleme bulunmadığından bu konu doktrinde tartışmalıdır. Bir görüşe göre, koşullarının gerçekleşmesi durumunda CMK m. 90/2 hükmü uyarınca Cumhuriyet Savcısı yakalama yetkisine sahiptir.⁸³ Katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu (CMUK) m. 127/1’de savcıya verilen yetkinin

⁷⁹ **Akad**, Mehmet/**Vural Dinçkol**, Bihterin/**Bulut**, Nihat, *Genel Kamu Hukuku*, 14.Basım, Der Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 305.

⁸⁰ **Monica**, Macovei, *Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı: AİHS’in 5. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, İnsan Hakları Kitapçıkları No: 5, Almanya, 2002, s. 31.

⁸¹ **Arslantürk**, Mustafa, *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 187.

⁸² Hafizoğulları, agm, s. 580.

⁸³ Yenisey/Nuhoglu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 321.

CMK m. 90/2’de yer almaması, kanunilik ilkesi uyarınca Cumhuriyet savcısının bu durumda yakalama yetkisine sahip olmadığını göstermektedir.⁸⁴

Türk Ceza Muhakemesinde, kolluğun kendiliğinden harekete geçerek soruşturma işlemlerine başlama yetkisi bulunmamaktadır. Yakalanan kişi ve olayları kolluk, Cumhuriyet savcısına bildirmekle ve savcının emri doğrultusunda işlem yapmakla yükümlüdür. CMK’nın arama ve el koyma gibi koruma tedbirlerinin icrasını değil, koşulları oluştuğunda buna karar verme yetkisini Cumhuriyet savcısına bırakmış olması karşısında, Cumhuriyet savcılarının CMK m. 90/2 hükmü uyarınca yakalama yetkisine sahip olmadığı sonucuna varılabilir.

Suçüstü halinde herkesin yapabildiği yakalamayı, evleviyetle kolluk ta yapabilecektir. Düzenlenen bir yakalama emri ya da verilmiş bir tutuklama kararı durumunda, bunun infazı için de kolluğun, yakalama yetkisi vardır. Kolluk görevlileri için önem ve özellik arz eden durum; suçüstü hali dışında, yakalama emri ya da tutuklama kararı bulunmayan hallerde, bazı özel koşulların gerçekleşmesi durumunda sahip oldukları yakalama yetkisidir. CMK ile PYSK’da düzenlenen kolluğun yakalama yetkisi çalışmamızda ele alınacaktır.

1. 5271 s. Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yakalama

Kolluk görevlileri CMK m. 90/1’e göre, herkesin yakalama yapabildiği durumlarda yakalama yapabilecektir. Ancak bazı hallerde kolluk, herkese tanınan yakalama yetkisinin haricinde suçüstü olmayan durumlarda da yakalama yetkisine sahip olabilecektir.⁸⁵

CMK m. 90/2 ile yakalama yetkisi verilen kolluk görevlileri, hem adli kolluk hem de önleyici kolluk hizmeti yapan kolluk görevlileridir.⁸⁶ Doktrinde, sözü edilen kolluk biriminin yalnızca adli kolluk olduğu da ileri sürülmektedir.⁸⁷ Ancak, diğer kolluk birimlerinin Cumhuriyet savcısının emrinin bulunması durumunda, adli kolluk olarak görev icra etmeleri zorunlu olduğundan, idari kolluk birimleri de yakalamaya yetkilidirler.

⁸⁴ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 46.

⁸⁵ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 859.

⁸⁶ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 321.

⁸⁷ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 46.

Suçüstü hali bulunmuyorsa, suç işlendiğine dair ihbar alındığında yakalama ilk uygulanacak koruma tedbiri olmamalıdır.⁸⁸ Nitekim CMK m. 90/2, herkesten farklı olarak kolluğa verilen bu ek yakalama yetkisini sıkı koşullara bağlamıştır. Kolluk görevlileri; 1- Tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesini gerektiren, 2- Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ve 3- Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağı bulunmadığı takdirde, yakalama yetkisine sahip olacaklardır (CMK m. 90/2, YGİY m. 5). Suçüstü hali bu üç koşulun yanında aranmamıştır. Şu hâlde, tutuklama tedbirine ilişkin bir karar ya da yakalama emri çıkarılmasını icap ettiren bir durum, tek başına kolluk görevlilerine yakalama yapma yetkisini vermez, bunun yanı sıra gecikmesinde sakınca olmalı ve Cumhuriyet savcısına ya da amirlerine derhal başvurma imkanının da bulunmaması gerekir.

a. Tutuklama Kararı Verilmesini Gerektiren Hallerin Varlığı

Kolluk görevlilerine yakalama yapma yetkisini veren seçenek koşullardan birincisini CMK m. 90/2, “tutuklama kararı verilmesini gerektiren haller” olarak düzenlemiştir. Doktrinde, bu husus “Tutuklama Yakalaması” olarak da belirtilmektedir.⁸⁹ Henüz verilmiş bir tutuklama kararı yoktur, ancak “tutuklama kararı verilebilir bir suç” un varlığı gerekir.

Yakalama yapabilmenin ana koşulu makul şüphedir, ancak bunun kuvvetli belirtiyeye dayanması gerekir.⁹⁰ Tutuklama kararı verilebilecek durumlarda, kolluk görevlilerinin yakalama yapabilmesi için aranan bir koşuldur kuvvetli şüphe. O nedenle, suç işlendiğini öğrenen kolluk görevlisi, yapacağı araştırmada kuvvetli suç şüphesinin varlığına ulaşmalıdır. Zira, CMK m. 90/2 tutuklamaya ilişkin hükümlere atıf yapmıştır. CMK m. 100, tutuklama kararı verilebilecek halleri düzenlemiştir. “*Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir.*” (CMK m. 100/1). Ancak; konutta yakalama yapılması, ayrı bir işlem olan aramadır ve farklı kurallara bağlıdır.⁹¹

⁸⁸ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 278.

⁸⁹ Bkz, Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 321.

⁹⁰ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 457.

⁹¹ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 456.

Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunması, hakim tutuklama kararı vermesi için tek başına yeterli değildir. Buna ek olarak bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Tutuklama nedenleri ise CMK m. 100/2'de “ a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa ” ve ‘delillerin karartılması tehlikesi’ olarak da ifade edilen “ b) Şüpheli veya sanığın davranışları; 1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, 2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma, Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa. ” şeklinde sayılmıştır.

TCK'da düzenlenen “ Soykırım ve insanlığa karşı suçlar, Kasten öldürme, Silahla işlenmiş kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama, İşkence, Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç), Çocukların cinsel istismarı, Hırsızlık ve yağma, Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, Suç işlemek amacıyla örgüt kurma, Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar, Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar ”, CMK m. 100/3'te tutuklama nedeni var sayılabilecek suçlar arasında yer almaktadır.

Kolluk görevlileri, suçüstü hali olmasa da yakalama yetkisine sahip olduklarından, suç işleme şüphesi kuvvetli de olsa bu şüphe suçüstü durumundaki kadar netliğe varmayacaktır. Bu sebeptendir ki, koşulları gerçekleştiğinde yakalama işleminin yapılabilmesi için, kaçma şüphesinin özellikle aranması gerekir.⁹²

Kolluk, örneğin, suçüstü hali bulunmayan bir cinsel istismar suçunun ortaya çıkması üzerine, bunun tutuklama kararı verilmesi gerektiren bir hal olduğunu bilecek, gecikmesinde sakınca bulunan bir durum içindeyse ve amir ya da Cumhuriyet savcısına ulaşamıyorsa CMK m. 90/2 hükmü gereğince, yakalama yapabilecektir. Şu hale göre; kolluğun kendisine tanınan bu geniş takdir yetkisi içinde, tutuklama kararı verilmesini gerektiren durumları değerlendirebilmesi için mesleki tecrübesinin yanı sıra bir hukukçu gibi TCK ve CMK hükümlerine iyi hakim olması gerekir. Nitekim üçüncü bölümde değineceğimiz üzere AİHM kararlarında, kolluğun eğitimine büyük önem verildiği görülmektedir.

---

⁹² Kuzu, age, s. 146.

Sadece adli para cezasını gerektiren veya vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenenler hariç olmak üzere hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda (CMK m. 100/4) ve üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında (ÇKK m. 21) tutuklama kararı verilemez. Tutuklama yasağı olan hallerde kolluğun yakalama yapıp yapamayacağı hususunda Yenisey, tutuklama yasağı olan suçlarda, koşulları oluştuğunda kimlik tespiti için yakalama yapılabileceğini⁹³ ifade etmektedir. Tutuklama yasaklarında, suçüstü durumunda kişinin yakalanıp kimlik tespitinden sonra serbest bırakılmaması bireyin tazminat isteme hakkını doğuracaktır.⁹⁴ Suçüstü hali dışında, yakalama yetkisi veren bir durumun varlığını takdir etmek durumunda olan kolluk görevlisi, tutuklama yasakları karşısında; üst sınırı iki yıl ve beş yıl hapis cezasını geçmeyen ayrıca sadece adli para cezasını gerektiren suç türlerini bilmelidir, aksi halde haksız yakalama durumları söz konusu olabilecektir.

b. Yakalama Emri Düzenlenmesini Gerektiren Hallerin Varlığı

Kolluk görevlilerine yakalama yapma yetkisini veren ikinci durum, yakalama emri düzenlenmesini gerektiren hallerin varlığıdır (CMK m. 90/2). CMK'nın 98. maddesi, yakalama emri düzenlenen halleri sınırlı bir şekilde saymıştır. Buna göre; “ (1) Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. Ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir. (2) Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama emri düzenleyebilirler. (3) Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında yakalama emri re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim veya mahkeme tarafından düzenlenir.”

Yakalama emri düzenlenmesini gerektiren hallerin bulunmasına rağmen gecikmesinde sakınca bulunmuyorsa, kolluk bu yakalama yetkisini

⁹³ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 457.

⁹⁴ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 322.

kullanamayacaktır.⁹⁵ Düzenlenmiş bir yakalama emri üzerine yakalama yapmak için ise gecikmesinde sakınca ve savcıya veya amirlerine derhal başvurma olanağının bulunmaması koşulları aranmayacaktır. Kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının verdiği emir üzerine, YGİY m. 5'te verilen yetkiye dayanarak yakalama yapabilecektir (YGİY m. 6/1). Koşulları gerçekleşmeden yakalama yapan ya da koşulları gerçekleştiği halde yakalama yapmayan kolluk görevlisinin cezai sorumluluğu söz konusu olacaktır.

Soruşturma evresinde öncelikle şüpheliye çağrı yapılması gerekir, bu işlem çıkarılacak bir davetiye ile gerçekleştirilir (CMK m. 145/1). “ *Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısının istemi üzerine Sulh ceza hakimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir.* ” (CMK m. 98/1). Feyzioğlu, bu durumda yakalama emri çıkarılabilmesi için kuvvetli suç şüphesi olduğunu gösteren olguların bulunmasının maddeye eklenmemesini eleştirmiştir.⁹⁶

“ *Yakalama emrinde, kişinin açık eşkali, bilindiğinde kimliği ve yüklenen suç ile yakalandığında nereye gönderileceği gösterilir* ” (CMK m. 98/4). Yakalama emri üzerine yakalanan kişi için de, CMK m. 90'ın işaret ettiği tüm yasal haklar geçerlidir.⁹⁷ İfadesi gerektiği için hakkında yakalama emri çıkarılan kişi, kendiliğinden ve yakalanmadan önce savcılığa başvurup ifadesini verirse yakalama emrinin çıkarılma amacı ortadan kalkacağından yakalama kararı geri alınacaktır.⁹⁸

Kural olarak soruşturma evresinde yakalama emrini hakim verebilir. Nitekim asıl olan, CMK'ya göre temel hak ve özgürlüklerin hakim güvencesi ile sınırlandırılmasıdır. Herhangi bir nedenle örneğin, adresi bilinmediğinden kendisine çağrı yapılamayan kişi için yakalama emri düzenlenebilecektir. Çağrı

⁹⁵ **İnci**, Zekiye Özen, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı Ve Sulh Ceza Hâkimi (Soruşturma Makamları) Arasındaki Gri Alan: Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal Kavramı Ve Soruşturma Evresinde Temel Haklara Müdahale Sorunu*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C. 65, S. 4, 2016, s. 2027-2028.

⁹⁶ **Feyzioğlu**, Metin “*5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirme*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 2006/62, 2006, s. 54.

⁹⁷ **Yıldırım**, Metin, *Ceza Soruşturması Rehberi*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, s. 453.

⁹⁸ **Altıparmak**, Cüneyd, *100 Başlıkta Soruşturma Evresi*, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 156.

üzerine gelmeyen kişi hakkında da yakalama emri düzenlenebilir. Gelmemenin kasıtlı olması gerekir, bu nedenle gaip hakkında yakalama emri düzenlenemez.⁹⁹ Zira gaip, hakkında bir kovuşturma olduğundan dahi habersizdir.¹⁰⁰ Yerini bildiği kişi hakkında zorla getirme kararı çıkarabilen, gözaltı kararı verebilen Cumhuriyet savcısına, yakalama emri çıkarması hususunda bir yetkinin verilmeyişinin savcının konumu ile bağdaşmadığı¹⁰¹ ifade edilmektedir.

Kişi hakkında yakalama emri düzenlenmeden de doğrudan zorla getirme kararı verilebilir, zira CMK m. 145 hükmü gereği gönderilen davetiyenin üzerine “gelmezse zorla getireceği yazılır” ve CMK m. 146’da yer alan zorla getirme tedbiri uygulanır. Davetiye üzerine zorla getirileceği ibaresi yer almasa bile daha sonra, “Hakkında tutuklama kararı veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler...” (CMK m. 146/1) bulunması halinde şüphelinin zorla getirilmesine karar verilebilecektir.

Cumhuriyet savcısının yanı sıra, kolluk güçlerine de yakalama emri düzenleme yetkisini kanun koyucu, dar bir alanda tanımıştır. “Yakalanmış iken kolluk görevlisinin elinden kaçan şüpheli veya sanık ya da tutukevi veya ceza infaz kurumundan kaçan tutuklu veya hükümlü hakkında Cumhuriyet savcıları ve kolluk kuvvetleri de yakalama emri düzenleyebilirler.” (CMK m. 98/2). İlgili hüküm gereğince, yakalama emri çıkarılabilmesi için kişinin önceden yakalanarak özgürlüğünün kısıtlanmış olması gerekir. Ancak kolluk, kaçan veya firar eden kişiden bir şekilde haberdar olur ise yakalama emrine gerek duymaksızın ve CMK m. 90/2’de yer alan diğer koşulların da sağlanması halinde yakalama yapabilecektir.

Gözaltı süresinin dolması ya da sulh ceza hakiminin kararı ile serbest bırakılan kişi, ancak yeni ve yeterli delil varsa ve Cumhuriyet savcısının kararı bulunuyorsa tekrar yakalanabilir (CMK m. 91/6). Burada, yeniden yakalama yasağı ile ilintili olarak Cumhuriyet savcısının yakalama emri düzenleyebileceği

---

⁹⁹ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 48.

¹⁰⁰ Öztürk, Bahri/Tezcan, Durmuş/Erdem, Mustafa Ruhan/ Gezer Sırma, Özge/Kırıt Saygılar, Yasemin F /Akcan Alan, Esra /Tütüncü Erden, Efser/Özaydın, Özdem, Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017. s. 289.

¹⁰¹ Şahin, Ceza Muhakemesi Hukuku, 2015, s. 284-285.

bir durum söz konusu olmaktadır.¹⁰² Cumhuriyet savcısının yakalama emri düzenleyebileceği bir diğer durum, 5275 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununun 19/1 maddesinde “ *Hükümlü hapis cezası veya güvenlik tedbirinin infazı için gönderilen çağrı kağıdının tebliği üzerine, on gün içinde gelmez, kaçar ya da kaçacağına dair şüphe uyandırırsa, Cumhuriyet savcısı yakalama emri çıkarır* ” şeklinde ifade edilmiştir.

Tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da, yakalama emri düzenlenebilir (CMK m. 98/1). İtiraz durumunda itiraz makamı şüphelinin tutuklanabileceği görüşünü taşıyorsa ve şüpheli hazır değilse, tutuklama kararı verilebilmesi için şüphelinin itiraz mercii önüne çıkarılması icap eder.¹⁰³ Bunu sağlamak için itiraz mercii tarafından yakalama emri düzenlenecektir.

Bilinçli olarak kendisine ulaşılmasını önleyen sanık, kaçaktır. Yakalama emri, “*Kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında resen ya da Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hakim veya mahkeme tarafından düzenlenir.*” (CMK m. 98/3). Kaçak hakkında sulh ceza hâkimi ya da mahkeme, yoklukta tutuklama kararı verebilecektir (CMK m. 248/5). Bu durumda yakalama emri düzenleneceğinden, kolluğun da buna dayanarak yakalama yetkisi doğacaktır.¹⁰⁴

c. Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hallerin Varlığı ve Cumhuriyet Savcısına veya Amirlerine Derhal Başvurma Olanığının Bulunmaması

Kolluk görevlilerine yakalama yapma yetkisini veren üçüncü durum, gecikmesinde sakınca bulunması ve Cumhuriyet savcısı ya da amirlerine ulaşılamamasıdır.

Yakalama yapılmadığı takdirde deliller yok olacak ya da şüpheliye ulaşılamayacak ise gecikmesinde sakınca bulunan bir halin varlığından söz

¹⁰² Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 284.

¹⁰³ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 283.

¹⁰⁴ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 325.

edilebilir.¹⁰⁵ Görevli kolluk, somut olayın özelliğine göre gecikmede tehlike bulunup bulunmadığını takdir edecektir.¹⁰⁶

YGİY m. 4' te yer alan tanıma göre; gecikmesinde sakınca bulunan hal, “... Derhal işlem yapılmadığı takdirde suçun iz, eser, emare ve delillerinin kaybolması veya şüphelinin kaçması veya kimliğinin saptanamaması ihtimalinin ortaya çıkması hâlini...” ifade eder. Diğer koşulların bulunmasına rağmen, CMK m. 90/2'nin aradığı gecikmesinde sakınca hali yok ise, yakalama işlemi yapılmayıp çağrı kağıdı ile şüphelinin davet edilmesi gerekir.¹⁰⁷

PVSK m. 20 hükmü gereği, “ Zabıta, imdat istenmesi veya ... ağır cezalı bir suçun işlenmesine veya yapılmakta devam olunmasına mani olmak için; konutlara, iş yerlerine ve eklentilerine girebilir.” Gecikmesinde sakınca bulunan bir hal olarak karşımıza çıkan bu durumda yakalama yapmak için, yakalama emri ya da kararının varlığını PVSK aramamıştır. Alman Ceza Muhakemesi Kanunu da (StPO § 127, f.2), gecikmesinde sakınca bulunan durumlarda, yakalama emri olmaksızın şüphelinin geçici olarak yakalanabileceğini düzenlemiştir.¹⁰⁸

Yakalama emri çıkarılmasının beklenemediği gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, kişilerin özgürlüğü geçici olarak kısıtlanabilir.¹⁰⁹ Somut vakaya ilişkin olarak kolluk, kişinin tutuklanmasını veya yakalama emri çıkarılarak böylece yakalanmasını gerektiren bir yargıya ulaşmalıdır.¹¹⁰

Kolluk görevlilerinin yakalama öncesinde, Cumhuriyet savcısı ya da amirlerinin talimatını alma imkanları varsa yakalama yetkileri doğmayacak, aldıkları talimat doğrultusunda işlem yapacaklardır.¹¹¹ Amir ya da Cumhuriyet savcısı, kendisine yapılan bilgilendirmede kolluğun değerlendirmesini uygun bulursa yakalama yönünde talimat verebilecektir.

¹⁰⁵ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Tütüncü/Özaydın, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 289-290.

¹⁰⁶ Centel/Zafer, age, s. 320.

¹⁰⁷ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Tütüncü/Özaydın, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 289.

¹⁰⁸ **Schroeder**, Friedrich-Christian/ **Verrel**, Torsten, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Çeviren: Salih Oktar, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s.126.

¹⁰⁹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Tütüncü/Özaydın, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 285.

¹¹⁰ Centel/Zafer, age, s. 320.

¹¹¹ Hakeri/Ünver, age, s. 151.

2. PVSK Hükümlerine Göre Yakalama

Adli amaçlı yakalamaya CMK dışında PVSK'nın 4/A, 13 ve 17. maddelerinde de yer verilmiştir. Kolluk, somut olayın özelliğine göre; “Suçüstü halinde veya gecikmesinde sakınca bulunan diğer hallerde suç işlendiğine veya suça teşebbüs edildiğine dair haklarında kuvvetli iz, eser, emare veya delil bulunan şüphelileri...” (PVSK m. 13/1-A), ayrıca “ Haklarında yetkili mercilerce verilen yakalama veya tutuklama kararı bulunanları... ” (PVSK m. 13/-B) yakalayabilecektir.

Kolluk, “Halkın rahatını bozacak veya rezalet çıkaracak derecede sarhoş olanları veya sarhoşluk hâlinde başkalarına saldıranları, yapılan uyarılara rağmen bu hareketlerine devam edenler ile başkalarına saldırmaya yeltenenleri ve kavga edenleri...” (PVSK m. 13/1-C) ve “ Usulüne aykırı şekilde ülkeye giren ya da haklarında sınır dışı etme veya geri verme kararı alınanları... ” (PVSK m. 13/1- D) yakalama yetkisine sahiptir. Bu eylemler esasen suç teşkil ettiğinden adli bir yakalama niteliğindedir.

Kanuna uygun olarak alınan tedbirlere uymayanlar, direnip kolluğun görev yapmasına engel olanlar da kollukça yakalanabilecektir (PVSK m. 13/1-E, m. 17). Nitekim böyle bir durumda TCK m. 265'te düzenlenen “ kamu görevlisine görevini yaptırmamak için direnme ” suçu oluşacağı için kolluğun yaptığı yakalama, adli alan içinde kalacaktır.

Makul sebebe dayanarak işlenen suç faillerinin yakalanması ya da kimliklerinin tespiti amacıyla kolluk güçleri, kişileri ve araçları durdurabilecektir. Kolluk önce kendi kimliğini gösterecek ve bu kişilere, kimliklerini ispat etmeleri için gerekli kolaylığı sağlayacaktır (PVSK m. 4/A). Durdurulan kişinin, kimliğinin belirlenememesi halinde bu kişi tutulur ve derhal Cumhuriyet savcısına haber verilir. Burada ifade edilen “tutma” yakalamadır, çünkü kim olduğunun anlaşılabilmesi karşısında artan şüphe ile tutulmaktadır. Kimliği açık bir şekilde anlaşılincaya kadar bu kişi, CMK hükümleri uygulanmak suretiyle gözaltına alınır ve gerekirse tutuklanır (PVSK m. 4/A).

C. Şikâyete Bağlı Suçlarda Yakalama

İşlendiği iddia edilen takibi şikâyete bağlı bir suçun, yetkili makamlarca takibatının yapılmasının istenmesine şikâyet denir.¹¹² Suçüstü durumu yok ise kolluk, takibi şikâyete bağlı suçlarda ancak suçtan zarar gören kişinin şikâyeti üzerine yakalama yapabilecektir. O nedenle şikâyette bulunmamak bir muhakeme engelidir.

Diğer yandan, CMK m. 90/3 hükmüne göre; “Soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olmakla birlikte, çocuklara, beden veya akıl hastalığı, malullük veya güçsüzlükleri nedeniyle kendilerini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen suçüstü hallerinde kişinin yakalanması şikâyete bağlı değildir”. Böyle bir durumda, yakalamanın yapıldığının şikâyete yetkili olan kişi ya da kişilere bildirilmesi gerekir (CMK m. 96), şikâyetçi olunmaz ise yakalanan kişi serbest bırakılacaktır.

Suçüstü halinde yakalamada, şikâyetçi olup olunmayacağını yakalama öncesinde ya da yakalama sırasında araştırmak olağan değildir ve bu durum yakalamayı da imkânsız hale getirecektir.¹¹³ O nedenle şikâyetçi olup olunmadığı, kolluk yakalama yaptıktan sonra ya da yakalanan şahıs adli makamlara teslim edildikten sonra sorulmalıdır. Ancak vatandaşların, şikâyete bağlı suçların neler olduğunu bilmeleri her zaman mümkün olmayacaktır. Bu nedenle kolluk dışındaki kişilerin yakalama yapması için şikâyette bulunma koşulunun aranmaması gerekir.¹¹⁴

Şikâyet hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır. Yargıtay içtihatlarına göre, on beş yaşını doldurmuş mağdur çocuk müstakilen şikâyet hakkını kullanabilecektir. Mağdur çocuklar dinlenirken, psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi hazır olacaktır (CMK m. 236/3).

Uluslararası sözleşmelerde, çocuk adalet sistemi içerisinde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ilkesi, iç hukukumuzu da etkilemiş ve mağdur çocuklar ile suça sürüklenen çocuklarla ilgili olarak, 2012 yılında çocuk izlem

¹¹² Hakeri/Ünver, age, s. 246.

¹¹³ **Bıçak**, Vahit, *Suç Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013, s. 629.

¹¹⁴ Centel/Zafer, age, s. 319.

merkezleri ve 2017 yılında adli görüşme odaları oluşturulmaya başlanmıştır. 2012/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi¹¹⁵ ile “ ... çocuk istismarının önlenmesi ve istismara uğrayan çocuklara bilinçli ve etkin bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla ... ” çocuk izlem merkezleri kurulmuştur. Adli görüşme odalarının kurulma amacı ise, 24 Şubat 2017 tarihinde yürürlüğe giren Adli Görüşme Odaları Yönetmeliğinin 1. maddesinde “... öncelikli olarak çocuğun üstün yararı ilkesi uyarınca çocuk dostu adli usullerin işletilmesini, adli süreç içinde yer alan mağdur, tanık ve suça sürüklenen çocuklar ile cinsel suç, aile içi şiddet mağdurları ve diğer kırılğan gruba dahil mağdurlarla uygun ortam ve yöntemle görüşme yapılmasını, ikincil örselenmesinin önlenmesini, korunma ihtiyaçlarının tespitini ve ilgili hizmetlere yönlendirilmesini sağlamak üzere ... ” olduğu ifade edilmiştir. Nitekim bu düzenlemeler, 17.10.2019 tarihli 7188 sayılı Kanununun 22. maddesi ile CMK m. 236’ya 5. fıkra eklenmek suretiyle yasal bir zemine kavuşmuştur. Böylece, TCK’nın 103/2 maddesinde düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların beyanlarının, bunlara yönelik merkezlerde uzmanlar eşliğinde ve Cumhuriyet savcısının gözetiminde alınması mecburi hale gelmiştir.

III. YAKALAMA SONRASI İŞLEMLER

Kişinin hareket özgürlüğünü kaldırıp, denetim altına almakla yakalama gerçekleşir, o nedenle belli bir şekli yoktur.¹¹⁶ Yakalamaya başvurulacağından önceden kişiye bildirilmesi de gerekmemektedir.¹¹⁷ Yakalama gece ya da gündüz yapılabilir, bu yönüyle zaman ve mekân bakımından sınırlama getiren arama koruma tedbirinden farklıdır.

A. Özel Kişiler Tarafından Yakalamanın İcrası

Özel kişilerin yakalamayı nasıl icra edeceklerine dair kanunda bir düzenleme yoktur. Elle tutarak yakalama yapabilir, yakaladığı kişiyi orantılı olmak kaydıyla bağlayabileceği gibi kapalı bir yerde de tutabilir. Bu oranı aşan cebir veya zor kullanımı kolluğa verilen bir yetkidir. Bu durumun istisnası, olayda

¹¹⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm> (Erişim T: 30.09.2019).

¹¹⁶ Övet, age, s. 96.

¹¹⁷ Centel/Zafer, age, s. 321.

meşru savunma ya da zorunluluk halinin gerçekleşmiş olmasıdır.¹¹⁸ Yakalayan kişinin arama veya elkoyma yetkisi bulunmamaktadır.¹¹⁹ Ancak, tehlike arz eden unsurlar yakalanan kişiden uzaklaştırılıp kolluk güçlerine teslim etmek üzere muhafaza edilebilecektir.¹²⁰

B. Kolluk Tarafından Yakalamanın İcrası

1. Kaba Üst Araması ve Gerekli Tedbirlerin Alınması

Yakalanan kişi üzerinde kaba üst araması yapılmasının yasal dayanağını, “*Kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra...*” (CMK m. 90/4), şeklindeki hüküm oluşturmaktadır. Benzer şekilde düzenleme getiren PVSK m. 13/3, alınacak tedbirin “... *kişinin sağlığına zarar vermeyecek şekilde...*” olması gerektiğine vurgu yapmıştır.

YGİY, önleme amacıyla alınacak tedbirlerin “kaba üst araması” olduğuna açıklık getirmiştir. “*Yakalanan kişinin kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önlemek amacıyla kaba üst araması yapılarak, silâh ve bunun gibi unsurlardan arındırılması sağlanır.*” (YGİY m. 6/2).

Adli ve Önleme Aramaları Yönetmeliği (AÖAY) m. 8/1-b hükmü de, yakalanan kişinin zarar vermesini önlemek maksadıyla kaba üst aramasının yapılacağını ve bunun için hakim kararı ya da Cumhuriyet savcısının arama emri gerekmediğini ifade etmiştir. Belirtilen nedenlerle üst aramasının yakalanan kişi üzerinde yapılması zorunluluk halidir, arama kararı ya da emrinin aranmaması hukuka uygun bir düzenleme olmuştur.¹²¹ Zira, yaşam hakkının korunması ön planda olduğu için söz konusu arama herhangi bir hak ihlali oluşturmayacaktır.

Kaba üst aramasının ne ölçüde olması gerektiğine dair CMK m. 90/4’ün, kişinin korunmasını sağlamak ve zarar vermesini önlemek şeklinde genel bir

¹¹⁸ **Cihan**, Erol/**Yenisey**, Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 312.

¹¹⁹ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 44.

¹²⁰ **Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 313.

¹²¹ **Keskin**, Kızıroğlu, Serap, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Basit Arama (Adli Arama)”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 58, S.1, 2009, s. 154.

çerçeve çizdiğini söyleyebiliriz. Ancak, bu aramanın icrası sırasında kişide silah olabileceği şüphesi doğarsa, yakalanan kişinin kıyafetlerinin içine bakılabilecektir. Silah kontrolü delil elde etmek maksatlı değil, yakalanan kişiye karşı kolluğun öncelikle kendi hayatını koruması için gereklidir. Kaba üst araması ile kişi silahtan arındırıldıktan sonra kolluğun ince aramaya geçebilmesi için Cumhuriyet savcısından yazılı emir alması zorunludur.¹²² O nedenle burada ifade edilen üst araması, delil bulma çabasına girecek şekilde ayrıntılı biçimde icra edilemez. Aksi halde, kolluğun TCK m. 120’de düzenlenen haksız arama suçundan cezai sorumluluğu doğacaktır.¹²³

Kolluk CMK m. 90/4 hükmü gereği öncelikle kendi güvenliğini sağlayacak ve bunun akabinde ise “Yakalama sırasında suçun iz, emare, eser ve delillerinin yok edilmesini veya bozulmasını önleyecek tedbirleri alacaktır.” (YGİY m. 6/3). Bu tedbirlerin ne olduğu “Yakalanan veya tutuklanarak bir yerden diğer bir yere nakledilen kişilere, kaçacaklarına ya da kendisi veya başkalarının hayat ve beden bütünlükleri bakımından tehlike arz ettiğine ilişkin belirtilerin varlığı hâllerinde kelepçe takılabilir” (CMK m. 93, YGİY m. 7) hükmü ile ifade edilmiştir. İlgili hükümler kelepçe takmayı, zorunlu kılmamıştır ihtiyaridir.¹²⁴ Son çare olarak uygulanması gereken bir tedbirdir.

Çocuklar için ise kelepçe takma yasağı vardır ve kelepçe, zincir vb. aletler takılamaz. Ancak, “...zorunlu hallerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının hayat veya beden bütünlükleri bakımından doğabilecek tehlikeleri önlemek için kolluk tarafından gerekli önlemler alınır.” (YGİY m. 19/a-10, ÇKK m. 18). Kelepçe takma haricinde bu tedbirler, çocuğun kollarından tutmak veya personel sayısını artırmak biçiminde alınabilir.¹²⁵

---

¹²² **Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Bası, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 834.

¹²³ **Karakehya**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015, s. 273.

¹²⁴ **Kunter/Yenisey/Nuhoğlu**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2006, s. 843.

¹²⁵ Övet, age, s. 56.

2. Yakalamada Zor Kullanma

Yakalama sırasında zor kullanma yetkisi, kanunla açıkça sadece kolluğa verilmiştir.¹²⁶ Bu zor kullanma yetkisi, “... görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırma amacıyla ve kıracak ölçüde...” (PVSK m. 16/1) olmalıdır.

Kolluk, kademeli olarak artan bir biçimde maddi güç uygulayarak zor kullanma yetkisini icra eder. Zor kullanma, karşılaşılan duruma ve gösterilen direnç göz önünde bulundurularak her zaman aynı sırayı takip etmemekle birlikte ihtar, telkin¹²⁷ gibi manevi güç, bedeni ve maddi güç, eğer şartları oluştu ise silahla ateş etme yetkisini içerir. Silah kullanma yetkisi, “Hakkında tutuklama, gözaltına alma, zorla getirme kararı veya yakalama emri verilmiş olan kişilerin ya da suçüstü halinde şüphelinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde” (PVSK m. 16/7-c) yerine getirilecektir.

Bazı durumlarda kolluk, dirençle karşılaşabileceğini öngörüp personel sayısını artırarak gereksiz kuvvet kullanımının da önüne geçebilmelidir. Zira, zor kullanmada tercih edilen yöntemin kişiye en az zarar verecek şekilde olması gerekir. Nitekim Anayasa Mahkemesi, göstericilerin el, kol ve diz bölgelerindeki yaralanmaların güç kullanılmasına bağlı muhtemel yaralanmalar olduğu, güç kullanma yöntemine aykırı olacak şekilde kafa bölgelerinde yaralanmalara rastlanmadığına dair doktor raporunu da belirtip, birbirine kenetlenen kadın eylemcileri ayırmak için kolluk görevlisince uygulanan; el ve kollarından tutarak çekme, taşıma şeklindeki gücün, AY m. 17/3’ün ihlaline neden olacak şekilde gereksiz ve ölçüsüz olmadığı kanaatine varmıştır.¹²⁸

Kolluğun silah kullanma yetkisi, zor kullanma araçları içinde yer alan bedeni kuvvet ve maddi gücün yetersiz kalması durumunda en son çare olarak kullanılmalıdır. PVSK’ya göre kolluk, silah kullanmadan önce kişiye duyabileceği şekilde “dur” çağrısında bulunur. Kişinin bu çağrıya uymayarak kaçmaya devam etmesi halinde, önce uyarı ateşi, buna rağmen kaçmakta ısrar edip ele

¹²⁶ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 328.

¹²⁷ Gündoğan/Koç/Özbudak, *Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri (Kolluk Hukuku)*, s. 200.

¹²⁸ AYM, *Gülşah Öztürk ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2013/3936, 17.02.2016, § 59.

geçirilmesinin mümkün olmaması halinde ise kişinin yakalanmasını sağlamak amacıyla ve sağlayacak ölçüde silahla ateş edilebilir. Ancak, “ *Polis, direnişi kırmak ya da yakalamak amacıyla zor veya silah kullanma yetkisini kullanırken, kendisine karşı silahla saldırıya teşebbüs edilmesi halinde, silahla saldırıya teşebbüs eden kişiye karşı saldırı tehlikesini etkisiz kılacak ölçüde duraksamadan silahla ateş edebilir.* ” (PVSK m. 16/9). Maddede yer alan “duraksamadan ateş edebilir” ibaresinin, kolluğa kesin ateş etme zorunluluğu vermediği, burada kolluğun takdir yetkisinin bulunduğu ifade edilmektedir.¹²⁹

AYM, kolluğun yakalama esnasında güç kullanımında delillerin değerlendirilmesinin adli ve idari makamlara ait olduğunu, ancak kesin ikna edici bulgulara dayanarak farklı bir değerlendirme yapmasına da engel durum olmadığını ifade etmektedir.¹³⁰ Kolluğun silah kullanımının zorunluluk arz edip etmediği¹³¹, sözlü ve silahla uyarı atışına uymayan kişiyi yakalamak için başka araçların bulunduğunu kabul etmeye imkân veren diğer araçların varlığı araştırılarak, zorunlu bir durum varsa “ölçülü” bir kullanım olup olmadığı¹³² değerlendirilmektedir. AYM, olayın kalabalık yerde ve akşam karanlığında gerçekleşmesi, şahsın üç kolluk görevlisini öldürüp silahlı olarak kaçması, kolluğun uzak mesafeden atış yapmasını dikkate almıştır. Kaçan şahsın durdurulup etkisiz hale getirilmesinden sonra, şahsı öldürmek için doğrudan öldürücü bölgelerine atış yapıldığını gösteren bulgulara rastlanmadığını, bu vaziyet altında yakalama ve meşru savunma için kanunun izin verdiği “zorunlu durum” ve kullanılan gücün de “ölçülü” olduğunu AYM kabul etmiştir.¹³³

3. Kanuni Hakların Bildirilmesi

İHAS m. 5/2, yakalanan kişiye yakalama sebepleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa zamanda ve anladığı bir dille bildirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Ay m.19/5 ise, bu bildirim yazılı olmasını, ancak bunun gerçekleştirilemiyor olması halinde derhal sözlü şekilde yerine getirilmesini emretmiştir. Yakalama sebebi ve hakkındaki iddiayı kişi, böylece

¹²⁹ Gündoğan/Koç/Özbudak, *Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri (Kolluk Hukuku)*, s. 215.

¹³⁰ AYM, *Cemil Danışman Kararı*, B. No: 2013/6319, 16.07.2014, § 58.

¹³¹ AYM, *Cemil Danışman*, §§ 78, 79.

¹³² AYM, *Cemil Danışman*, §§ 80, 82, 84.

¹³³ AYM, *Cemil Danışman*, §§ 86, 87.

öğrenecektir. Bu düzenlemeler daha ziyade, kişinin yakalama işlemine karşı itiraz hakkını kullanabilmesine imkan sağlamaya yöneliktir.

Anılan madde hükümleri, yakalanan kişilere kanundan doğan haklarının bildirilmesine dair açıklık içermezken, CMK m. 90/4, “*Kolluk, ... yakalanan kişiye kanuni haklarını derhal bildirir.*” şeklindeki ifadesiyle bu bildirim zorunlu kılınmıştır. CMK m. 90/4 fıkrasında değişiklik yapan 25.05.2005 tarihli ve 5353 sayılı Kanunun 7. maddesinin gerekçesi; “...*Böylece kollukla ilgili mevzuat ile uyum sağlamıştır. Ayrıca, yakalamanın bir uzantısı olan bu tedbirlerin, başka koruma tedbirleriyle karışması önlenmiş olmaktadır.*” şeklindedir.¹³⁴

Yakalanan kişiye bildirilecek hakların nelerden ibaret olduğu Yönetmelikte, “... *yakalama sebebi ve hakkındaki iddialar ile susma ve müdafiden yararlanma, yakalanmaya itiraz etme hakları ile diğer kanuni hakları ve itiraz hakkını nasıl kullanacağı, herhalde yazılı, bunun hemen mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhal bildirilir.*” (YGİY m. 6/4) şeklinde gösterilmiştir. Kolluk görevlilerinin hakları bildirmesi “aydınlatma yükümlülüğü” olarak adlandırılmaktadır.¹³⁵

Kolluk tarafından yakalanan kişilerin sahip oldukları hakların kendilerine bildirilmesi gerekliliği, 1963 yılında Miranda-Arizona davası ile “haklarını öğrenme hakkı” olarak Amerikan hukukunda kabul edilmiş yakalama ile ilgili bir haktır.¹³⁶

Kolluk dışında kalan kişiler yakalama yaptıklarında, bu hakları bildirim yükümlülükleri yoktur. Kişiyi teslim alan kolluk görevlileri ise bu bildirim yapmakla yükümlüdürler. Bu bildirim, kişinin sahip olduğu haklarını anlayabilmesini sağlayacak şekilde anlatılarak gerçekleştirilmesi gerekir.¹³⁷ Yakalanan kişi, bu bilgileri anlayabilecek ya da kavrayabilecek halde değilse,

¹³⁴ **Özgenç**, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı Cilt 1 (Kanunlar)*, 21. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 666, bkz. dp. 1015.

¹³⁵ **Kaymaz**, Seydi, “*Aydınlatma Yükümlülüğünün İhlali Sebebiyle Söz konusu Olan Yasak Deliller*”, Yargıtay Dergisi, C. 23, S. 3, 1997, s. 281.

¹³⁶ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 330.

¹³⁷ **Şahin**, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 282; **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancakdar**, Oğuz/**Önok**, Rifat Murat, *İnsan Hakları El Kitabı*, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018, s. 240.

avukatına veya kanuni temsilcisine bu bilgilerin verilmesi gerekir.¹³⁸ Yakalanma nedeni ve hakkındaki suç isnadının kişiye bildirilmemesi, devletten maddi ve manevi tazminat talep etmesine sebebiyet verecektir.¹³⁹

Mevzuatımızda, yakalandığının kişiye yakalandığı anda söylenmesi düzenlenmemiştir, bu bildirim yapılmaması halinde kişi duraksama yaşayacaktır.¹⁴⁰ Yakalanan kişi, içinde bulunduğu psikolojik ortam içinde haklarını anlamakta güçlük yaşayabilir. Bu hakların bildirimi, şeklen ve sadece evrak üzerinde kalmamalı, kişi sahip olduğu haklarını anlamalı ve öğrenmelidir. Bunu sağlamanın yolu, şüpheliye haklarını anlayıp anlamadığını sormaktır.¹⁴¹ Şüphelinin, kullanılan dili anladığını gösteren bir delil bulunmuyorsa, bu kişiye dil tercümesinin anladığı dilde yapılması mecburidir.¹⁴² Nitekim CMK m. 97, yakalanan kişinin haklarının tam olarak anlatıldığının yakalama tutanağına yazılması gerektiğini hüküm altına almıştır. Hakların öğretilmesi, hukuk devleti olmanın ve adil yargılanma ilkesinin gereğidir.¹⁴³ Hakları hatırlatılmayan şahsın böylelikle konuşmasının sağlanması ve güç bir durum içinde bırakılması, insan onurunun dokunulmazlığı ilkesine de aykırılık oluşturacaktır.¹⁴⁴

Masumiyet karinesi, bir kimsenin suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar suçlu olarak kabul edilmemesidir. Anayasa m. 38 ile güvence altına alınan bu esas, tüm kamu makamlarını bağlamakla beraber, ilk olarak soruşturma ve kovuşturma makamlarına yöneliktir.¹⁴⁵ Kişinin kendi aleyhine beyanda bulunmasına engel olan susma hakkı ile masumiyet karinesi güvenceye

---

¹³⁸ Ünal, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divan Kararları Işığında Sözleşme Hükümlerinin Açıklanması ve Yorumu*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 69, Ankara, 1995, s. 142.

¹³⁹ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 282.

¹⁴⁰ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 462.

¹⁴¹ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 916.

¹⁴² İnceoğlu, Sibel “*Adil Yargılanma Hakkı*”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa-Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, (Ed. Sibel İnceoğlu), 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 262.

¹⁴³ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 460.

¹⁴⁴ Şahin, Cumhur, “*Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Deliller ve Değerlendirilmesi Sorunu*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 1997, s. 92.

¹⁴⁵ Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, age, s. 328.

alınmaktadır.¹⁴⁶ Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan susma hakkı, kişiyi yetkililerin aşırı baskısından koruyacaktır.¹⁴⁷

Hakları bildirmekle yükümlü olan kolluk görevlisi, şüpheli şahıs susma hakkına sahip olduğunu bilse dahi, bu hakları kendisine bildirmek zorundadır.¹⁴⁸ Şüphelinin ya da sanığın içinde bulunduğu sosyal ve kültürel durumu nasıl olursa olsun, bu aydınlatma yükümlülüğü gerçekleşmelidir.¹⁴⁹ Bazı ceza muhakemesi işlemleri öncesinde susma hakkının hatırlatılması gerektiği; CMK m. 147/1-e hükmü uyarınca ifade alma ve sorgu sırasında, aynı zamanda CMK m. 191/3-c hükmü uyarınca duruşmadan önce zorunlu kılınmıştır.¹⁵⁰

Susma hakkına sahip olan yakalanan kişi, hakları bildirilmeden iradesi dışında konuşmak durumunda bırakılırsa bu şekilde sağlanan deliller hukuka aykırı olacaktır.¹⁵¹ Susma hakkı ulusal üstü insan haklarına ilişkin belgelerde de yer almıştır. Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi m. 14/g hükmü, bu hakkı “kendi aleyhinde tanıklığa ya da suçu itiraf etmeye zorlamama” şeklinde¹⁵² ifade etmiştir. Kanuna aykırı olarak elde edilen bulgular delil olarak kullanılamaz (AY m. 38) ve suç ancak hukuka uygun elde edilen delillerle ispat edilebilir (CMK m. 217/2). Bu hükümler karşısında, kişiye hakları öğretilmeden alınan ifadeleri delil olma özelliğini taşıyamayacaktır.¹⁵³

---

¹⁴⁶ **İnci**, Zekiye Özen, “Şüpheli ve Sanığa Rağmen Bir Ceza Muhakemesi Hukuku Mu? Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi İşlemlerine Katılma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün Sınırları Hakkında Düşünceler”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2017, s. 130.

¹⁴⁷ AYM, *Sami Özbil Kararı*, B. No: 2012/543, 15.10.2014, § 63.

¹⁴⁸ **Özdemir**, Didar, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Susma Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017/2, s. 172, <http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuhsfd-2017-2-361.pdf> (Erişim T: 03.03.2019).

¹⁴⁹ **Osmanoğlu**, Kerem, “Ceza Muhakemesi Açısından Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, S. 18, 2012, s. 160-161.

¹⁵⁰ **Tozman**, Önder “Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 3-4, 2007, s. 329.

¹⁵¹ Kaymaz, agm, s. 284.

¹⁵² **Gemalmaz**, Mehmet Semih, *Ulusal Üstü İnsan Hakları Belgeleri (Uluslararası ve Bölgesel Sistemler)*, 2. Baskı, Kavram Yayınevi, İstanbul, 2000, s. 41- 42.

¹⁵³ **İpekçi**, Aksoy, Pervin “Gözetiminde Alınan İfadenin Önemi Ve Delil Değeri”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, 2008, s. 68.

Yakalanan kişi haklarını bilirse, yakalama işlemine karşı itirazını etkili bir şekilde yapabilecektir.¹⁵⁴ Bu nedenle kolluk görevlilerinin şüpheliye haklarını öğretmesi soruşturmanın ve kovuşturmanın kanunlara uygun bir şekilde yürütülmesine hizmet edecek, aynı zamanda delillerin hukuka aykırı olduğu iddialarını da engelleyecektir.

4. Yakalamanın İlgililere Bildirilmesi

Yakalanan, gözaltına alınan ya da gözaltı süresi uzatılan şüpheli veya sanığın bu durumu, Cumhuriyet savcısının emriyle bir yakınına veya belirlediği bir kişiye gecikmeksizin haber verilecektir (CMK m. 95/1). PVSK m. 13/5 ise “*Kişinin yakalandığı, istediği kanuni yakınlarına derhal bildirilir.*” şeklinde bir düzenleme getirmiştir.

Bildirim gayesi, gerçekleştirilen bu yakalama işlemine karşı hem şüpheliye hem de yakınlarına, gerekli müracaatları yapabilmeleri hususunda imkân vermektir. Burada ifade edilen haber verileceği bildirilen “yakın” kavramı, akraba dışında kalan kişileri de kapsayacak biçimde geniş olarak yorumlanmalıdır.¹⁵⁵

CMK m. 147/1-d; ifade alma sırasında “*95. madde hükmü saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhal bildirilir.*” hükmünü içermektedir. Doktrinde bu bildirim yapılması ile ilgili çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bir görüşe göre, CMK m. 95/1 ile m. 147/1-d hükümlerinden; ifade alma aşamasına varmayan süreçte yakalanan kişinin durumunun, Cumhuriyet savcısının emriyle sadece bir kişiye bildirilebileceği anlamı çıkmaktadır.¹⁵⁶ Diğer bir görüşe göre ise kolluk, yakaladığı kişiyi Cumhuriyet

¹⁵⁴ Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar/Akcan/Tütüncü/Özaydın, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 291.

¹⁵⁵ Çınar, Ali Rıza, “*Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3842 Sayılı Yasayla Değiştirilen 135. Maddesinin Ceza Yargılama Sistemimize Getirdiği Yenilikler*”, *Yargıtay Dergisi*, C. 23, S. 3, 1997, s. 270.

¹⁵⁶ İpekçioğlu, Aksoy, Pervin, “*Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri*”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı, C. 9, 2007, s. 1228-1229.

savcısına götürünceye kadar yalnızca yakınlarına, gözaltı kararı verildiğinde ise Cumhuriyet savcısının emri ile belirlediği kişiye yakalamayı haber verecektir.¹⁵⁷

Anayasa m. 19, kişinin yakalandığının yakınlarına derhal bildirilmesini öngörmüştür ve herhangi bir makamın kararına da bağlı tutmamıştır. CMK m. 95/1'deki düzenleme, gecikmeksizin haber vermeyi öngören Anayasa hükmünü daraltmıştır. Şu halde, Cumhuriyet savcısının emri olmadan bildirim yapılmayacaktır.

Yabancı kişilere ilişkin olarak, Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi de bir düzenleme yapmıştır. Buna uyumlu bir biçimde, yakalanan kişinin yabancı olması durumunda, yazılı olarak karşı çıkmaz ise vatandaş olduğu devletin konsoloslughuna bildirim yapılması gerekecektir (CMK m. 95/2). Kanun, yabancılara tanıdığı bildirimden vazgeçme hakkını vatandaşlara tanımamıştır.¹⁵⁸ İlgili uluslararası sözleşme, yakalanan şahsın talep etmesi durumunda kendisini gönderen ülkenin konsoloslughuna haber verilmesi gerektiğini düzenlemiştir.

5. Yakalama İşleminin Tutanağa Bağlanması

Her soruşturma işlemi, CMK m. 169/2 gereği tutanağa bağlanacaktır. O nedenle de yakalama işleminin tutanak ile kayıt altına alınması mecburidir. Kolluk dışında kalan kişilerin yakalayıp teslim ettiği kişiler için de kolluğun tutanak düzenlenmesi gerekir. Böylelikle, ceza muhakemesinin temel işlemlerinin mevzuata uygun ve noksansız şekilde yapıldığı belgelendirilmiş, ileride oluşabilecek itirazların ve sorunların da önüne geçilmiş olacaktır.¹⁵⁹

Tutanağın şekli koşulları “Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, hangi yer ve zamanda yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, hangi kolluk mensubunca tespit edildiği, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.” (CMK m. 97), “Tutanak işlemin başlama ve bitiş saatini ve işleme katılan veya ilgisi olan kimselerin isimlerini içerir .” (CMK m. 169/4) şeklinde belirtilmiştir. Bu tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilir (YGIY m. 6/7).

¹⁵⁷ Kunter, Nurullah/Yenisey, Feridun/Nuhoğlu, Ayşe, *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Cilt 1, 1. Bası, Beta Yayınevi, 2013, s. 863-864.

¹⁵⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2006, s. 841.

¹⁵⁹ Çınar, agm, s. 274.

Tutanak, yakalamanın hukuka uygun olup olmadığının denetlenmesi için önemlidir.¹⁶⁰

Tutanak düzenlenmesi, soruşturmanın gizliliği nedeniyle şüphelinin haklarının korunmasına ve savunma hakkının da güvence altına alınmasına hizmet edecektir. Tutanağa yer alması gereken bilgilerin kayıt altına alınmaması, yetkililerin hesap vermesine engel olacak ve bu keyfilik nedeniyle yapılan işlem, İHAS m. 5'in amacına aykırı olacaktır.

6. Yakalanan Kişinin Cumhuriyet Savcısına Bildirilmesi

Kolluk görevlileri, yakalanan kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi vererek emri doğrultusunda işlem yapacaktır (CMK m. 90/5). Bu hükümde değişiklik yapan 25.05.2005 tarihli ve 5353 sayılı Kanunun gerekçesi, “... yakalanan kişilerin Cumhuriyet savcısı huzuruna çıkarılmaksızın onun talimatıyla gözaltına alınabilmesi mümkün kılınmıştır.”¹⁶¹ şeklindedir.

CMK m. 161/2 “ Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhal bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür. ” diyerek ve YGİY m. 6 “ Kolluk kuvveti tarafından yapılan yakalama halinde işlem, yakalanan kişi ve uygulanan tedbirler derhal Cumhuriyet savcısına bildirilir. ” demek suretiyle; CMK m. 90/5'te yer alan düzenlemeye paralel olarak, Cumhuriyet savcısına bildirim zorunluluğuna yer vermiştir. Cumhuriyet savcısına bilgi vermek suretiyle, kişilerin mağdur olmasının, kişi özgürlüğüne yönelik haksız ve kötü muamelelerin de önüne geçilebilecektir.

Yakalanan kişinin Cumhuriyet Savcısına hemen bildirilmesindeki amaç; özgürlüğü kısıtlanan kişinin durumunun en kısa sürede belirlenip böylece serbest bırakılması ya da özgürlüğü konusunda hâkim tarafından karar verilmesinin sağlanmasıdır. Bu nedenle, yakalanan kişinin kollukça ifadesi alındıktan sonra, yakalama işleminin Cumhuriyet savcısına bildirilmesi kanunun açık ifadesine

¹⁶⁰ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 45.

¹⁶¹ Şahin, *Cumhur, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi şerhi*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005, s. 274.

aykırılık teşkil edecektir.¹⁶² CMK m. 91/1 “ *Yukarıdaki maddeye göre yakalanan kişi, Cumhuriyet Savcılığınca bırakılmazsa, soruşturmanın tamamlanması için gözaltına alınmasına karar verilebilir.* ” hükmü gereği, yakalamanın Cumhuriyet savcısı tarafından başka bir tedbire çevrilebilmesi veya sonlandırılabilmesi mümkündür.

TCK m. 257 hükmü “... *görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan...* ” diyerek, kamu görevlisinin görevi kötüye kullanma suçunu düzenlemiştir. Yakalamayı hukuka uygun olarak yapmasına rağmen, yakalama işlemi hakkında Cumhuriyet savcısına bilgi vermeyen kolluk görevlisinin cezai sorumluluğu doğacaktır.

7. Serbest Bırakma

Suçun işlenip işlenmediği veya şüpheli şahıs tarafından işlendiği henüz yargı kararıyla belli olmadığı halde, görünüşün haklılık arz etmesi ile yetinilip temel hak ve özgürlüklere koruma tedbirleri vasıtasıyla müdahale söz konusu olduğundan, bu tedbirlere ölçülü şekilde, görünüşte haklı olan ve gecikmesinde sakınca veya tehlike bulunan durumlarda başvurulmalıdır.¹⁶³ Şu halde başvuru yapılan yakalama koruma tedbiri, bu tedbirin devamı için bir gereklilik arz etmiyorsa sona erdirilmelidir. Nitekim; “*Yakalanan kişi, gözaltına alınmasını gerektirecek bir nedenin tespit edilememesi veya yakalama sebebinin ortadan kalkması halinde Cumhuriyet savcısının emri ile kolluk kuvvetince derhal salıverilir.* ” (YGİY m. 17).

Kişi, Cumhuriyet savcısınca gözaltına alınmazsa derhal serbest bırakılmalıdır. Ancak bu serbest bırakma o an için, kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasını gerektiren sebep ve koşulların bulunmamasındandır, yoksa ki o kişinin ceza sorumluluğu son bulmuş değildir.¹⁶⁴ Cumhuriyet savcısı tarafından verilmiş bir emir bulunmuyorsa kolluk görevlileri, yakalanan kişinin serbest kalması için işlem yapma hususunda bir yetkiye sahip olamayacaklardır.¹⁶⁵

¹⁶² Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 273, 274.

¹⁶³ Yargıtay CGK, 17.01.2017 tarihli ve 2016/1063 Esas ve 2017/7 Karar sayılı ilamı.

¹⁶⁴ Şen, Ersan, *Yorumluyorum VII*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014, s. 157.

¹⁶⁵ Yıldız, Ali Kemal, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama Ve Gözaltına Alma*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2006, s. 184.

Yakalanan kişi, Cumhuriyet savcısı tarafından serbest bırakılmazsa koşulları olduğu takdirde gözaltına alınmasına karar verebilecektir (CMK m. 91/1).

AİHM, yakalanan kişilerin ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmaları emrini veren ancak Cumhuriyet savcısının bu emrine rağmen, yakalananların bazılarının ikamet adreslerinin tespit edilemediği gerekçesiyle tutmaya devam eden kolluğun, kişileri hürriyetlerinden kısıtlamalarını iç hukuka ve İHAS'a aykırı bulmuştur.¹⁶⁶

C. Yakalama Tedbirine İlişkin Özel Durumlar

Yakalama işleminin gerçekleştirilmesinin ön koşulu, bu tedbirin uygulanacağı kişi açısından bir yasağın bulunmamasıdır.¹⁶⁷ Bu koruma tedbirinin uygulanmaması, kişinin yerine getirdiği görevinden veya kanunun açıkça yakalamayı yasaklamış olmasından kaynaklanabilmektedir.

1. Çocukların Yakalanması

Çeşitli kanunlarda çocuğun tanımı yapılmıştır. 5237 s. Türk Ceza Kanununda çocuk, “*henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi*” olarak tanımlanmıştır (TCK m. 6/b). Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 1. maddesi de çocuğu “*Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır*” şeklinde tanımlamaktadır. TCK'nın 6/b maddesiyle de uyumlu şekilde, ÇKK m. 3/1- a çocuğu “*daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişi*” şeklinde ifade etmiştir

ÇKK'da yakalama tedbiri ile ilgili özel bir düzenleme yer almamakta fakat çocuklarla ilgili özel hükümler başlığı altında, YGİY'nin 19. maddesinde çocuklarla ilgili bir dizi hüküm bulunmaktadır.

YGİY m. 19, çocuklar bakımından yakalama işlemini şu şekilde sınırlandırmıştır; “... a) *Fiili işlediği zaman oniki yaşını doldurmamış olanlar ile onbeş yaşını doldurmamış sağır ve dilsizler;1) Suç nedeni ile yakalanamaz ve*

¹⁶⁶ AİHM, *Lütfiye Zengin/Turkey*, Appl. No: 36443/06, 14.04.2015, §§ 78, 79.

¹⁶⁷ **Yüksektepe**, Mert Asker, *Koruma Tedbirleri Nedeni İle Tazminat*, 1. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018, s. 66.

hiçbir suretle suç tespitinde kullanılamaz. 2) Kimlik ve suç tespiti amacı ile yakalama yapılabilir. Kimlik tespitinden hemen sonra serbest bırakılır...” Çocuk hakkında tedbir kararı alınması bakımından, kimlik ve suç tespitinin yapılması önemlidir. Kimlik tespiti için yakalama yapılmasının nedeni, çocuğun yaşına göre ceza sorumluluğunun bulunması ve usul işlemleri bakımından önem arz etmesidir.¹⁶⁸ TCK m. 31, on iki yaşını doldurmamış çocukların cezai ehliyetlerinin olmadığını ancak güvenlik tedbiri uygulanabileceğini hüküm altına almıştır.

Fiili işlediği zaman on iki yaşını bitirmiş, olanlar ile on beş yaşını doldurmuş sağır ve dilsiz çocuklar hakkında CMK m. 90 hükümleri uyarınca yakalama yapılabilecektir. YGİY m. 19 gereğince, bu çocuklar derhal Cumhuriyet savcılığına sevkedilecektir, çünkü çocukların soruşturması Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yapılır. Aynı zamanda çocuğun yakınlarına ve müdafiyeye de haber verilir. Çocuğun yarar ve esenliğinin gözetilmesi ÇKK’da temel ilke olarak yer aldığından, “...çocuğu suça azmettirdiğinden veya istismar ettiğinden şüphelenilen yakınlarına bilgi verilmez.” (ÇKK m. 31/2).

Üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerden dolayı, onbeş yaşını doldurmamış çocuklar için tutuklama yasağı bulunmaktadır. O nedenle tutuklama kararı verilmesi gereken hallerde, beş yıl ve daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda kolluk, on beş yaşını doldurmamış çocuk hakkında yakalama işlemi yapamayacaktır.¹⁶⁹ Tutuklama kararı verilemeyen ancak suçüstü olan durumlarda kişinin yakalanarak kimlik tespitinin yapılması gerekir.¹⁷⁰

2. Avukatlara Yakalama Tedbirinin Uygulanmasının Özellikleri

Avukatlık Kanunu m. 58 hükmü gereğince, avukatın görevi ile ilgili olarak görevi sırasında suç işlediği iddiası üzerine Adalet Bakanlığından soruşturma izni alınmadan, şüpheli avukatın ifadesi alınmaz, kendisi, konutu ve işyeri aranmaz. Ancak, soruşturma izni gelinceye kadar delillerin tespit edilip

¹⁶⁸ Akbulut, Berrin, “Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), C. 19, S. 2, 2013, s. 574.

¹⁶⁹ Akbulut, agm, s. 576.

¹⁷⁰ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 322.

muhafaza altına alınmasına engel bir durum yoktur. Ağır cezalı suçüstü hali dışında avukat, yakalama ve gözaltı işlemine tabi tutulamaz.¹⁷¹

Yargıtay CGK, polis karakolunda avukatın sergilemiş olduğu davranışlarının kişisel suç oluşturduğu kanaatiyle, avukatın polis karakolunda alıkonulması ve alkol denetimine tabi tutulması şeklinde Cumhuriyet savcısının verdiği talimatı, hukuka uygun bulmuştur.¹⁷² Ancak Yargıtay; görevi ile ilgili olarak görevi sırasında suç işlediği iddia edilen avukatın gözaltına alınmasına, Adalet Bakanlığının soruşturma izni olmadan karar veren Cumhuriyet savcısı hakkında yeterli şüphe bulunduğundan bahisle kamu davası açılması gerektiğine karar vermiştir.¹⁷³

3. Ceza Mahkumiyetini İnfaz Amaçlı Yakalama

Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun 19. maddesine göre; cezası kesinleşen hükümlü davetname ile davet edilir. Tebliğe rağmen on gün içinde gelmez ya da kaçarsa, ya da kaçacağı yolunda şüphe uyandırırorsa, hakkında Cumhuriyet savcısı doğrudan yakalama emri çıkarır. Bu emir, kesinleşmiş ceza mahkumiyet kararına dayalı olduğu için kişi özgürlüğünü kısıtlar nitelikte de olsa İHAS m. 5/1-a'ya aykırı değildir.¹⁷⁴ Bu yakalama, hükmün yerine getirilmesini amaçladığı için CMK'da yer alan yakalamadan farklı bir amaca hizmet etmektedir.

4. İade Yakalaması

6706 sayılı Cezai Konularda Uluslararası Adli İşbirliği Kanununun 16. maddesi gereğince; iadesi talep edilen kişi hakkında, ağır ceza mahkemesi tarafından iade sürecinin her aşamasında CMK hükümleri uyarınca koruma tedbirlerine karar verilebilecektir. Şu halde, bu kişinin yakalanması söz konusu olabilecektir. Ancak iade edilen kişinin, iadeden önce işlediği ve iadeye konu olan suç haricindeki suçlardan dolayı özgürlüğünün kısıtlanamayacağı dolayısıyla

¹⁷¹ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2014, s. 406.

¹⁷² Yargıtay CGK, 11.03.2008 tarihli ve 2007/4.MD-259 Esas ve 2008/47 Karar sayılı ilamı, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=23&t=14154> (Erişim T: 16.06.2019).

¹⁷³ Yargıtay 4. CD, 31.05.2006 tarihli ve 2006/3595 Esas ve 2006/11718 Karar sayılı ilamı, (Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2014, s. 406'dan naklen).

¹⁷⁴ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 326.

yakalanamayacağı, Suçluların İadesine Dair Avrupa Sözleşmesinin 14. maddesinde hüküm altına alınmıştır.

5. Tutuklama Yasağı Bulunan Hallerde Yakalama

CMK m. 100/4 gereği, sadece adli para cezasını gerektiren suçlarla, hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama kararı verilmesi yasaklanmış ancak vücut dokunulmazlığına karşı kasten işlenen suçlar hariç tutulmuştur. Bir diğer tutuklama yasağı, çocuklar içindir. “ *On beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez.* ” (ÇKK m. 21). Başka bir ifadeyle, on beş yaş üstü için tutuklama kararı verilebilir.

Kanunlarımızda düzenlenen tutuklama yasağı bulunan hallerde tutuklama kararı verilemeyecektir. Ancak, suçüstü hali bulunuyorsa kişi yakalanacak ve kimlik tespiti yapıldıktan sonra serbest bırakılacaktır. Aksi durum, kişinin devletten tazminat talep etmesi hakkını doğuracaktır.

6. Diplomatik Dokunulmazlık

Konsolosluk İlişkileri Hakkında Viyana Sözleşmesi'nin giriş bölümünde diplomatlara tanınan ayrıcalık ve bağışıklıkların, bu şahısların kişisel olarak faydalandırılması değil, diplomasi faaliyetinin gereği gibi ifa edilebilmesi için olduğuna vurgu yapılmıştır.

Diplomasi faaliyetlerinde birincil görevli olan diplomatik ajanlar, pek çok ayrıcalıklardan mutlak olarak yararlanmaktadırlar. Büyükelçi ve elçiler, diplomatik ajan kavramı içinde yer alır. “ *Kazai muafiyeti bulunan ve diplomatik dokunulmazlığı olan ve memleket harici sayılan bu şahıslar Türk Mahkemelerinde yargılanamazlar...* ”.¹⁷⁵ Diplomatik ajan, kabul eden devlet nezdinde ceza yargısından bağışıktır, ancak medeni ve idari yargıdan bağışık olması sözleşmede sayılan hallerle sınırlı tutulmuştur (KİHVS m. 31).

Kabul eden devlet makamları bu kişileri, özgürlüklerine ve onurlarına yönelik tüm saldırılardan korumak yükümlülüğü altındadır. Diplomatik

¹⁷⁵ Yargıtay 6. HD, 19.10.1981 tarihli ve 1981/7654 Esas ve 1981/13836 Karar sayılı ilamı, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/99829> (Erişim T: 06.04.2019).

dokunulmazlığı olan kişiler yakalanamazlar, zira Sözleşmenin 29. maddesi gereğince diplomatik ajanlar hiçbir biçimde gözaltına alınamazlar ve tutuklanamazlar. Diplomatik çantayı teslimle görevli olan diplomatik kuryenin de kişi dokunulmazlığı bulunmaktadır. Bu kapsamda, herhangi bir şekilde tutuklanması veya gözaltına alınması mümkün değildir (KİHVS m. 27/5).

7. Yasama Dokunulmazlığı

Anayasada yer alan eşitlik ilkesinin bir istisnası olarak, belli kişilere yasama dokunulmazlığı tanınmıştır. Yasama dokunulmazlığı kişinin şahsına verilmiş bir ayrıcalık olmayıp, görevini layıkıyla yapabilmesi için tanınmıştır.¹⁷⁶

Milletvekilleri, AY'nın 83. maddesine göre ağır cezayı gerektiren suçüstü halleri ve seçimden önce soruşturmasına başlanılmış olmak kaydıyla Anayasanın 14. maddesindeki temel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılması durumları dışında yakalanamazlar. Muhakeme engeli olan dokunulmazlık, fiili suç olmaktan çıkarmaz yalnızca muhakemeye engel olur.¹⁷⁷ Dokunulmazlık nedeniyle ceza davası açılmasa da savcının soruşturma açıp delilleri toplamasına engel değildir. Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanlar da, görevleriyle ilgili olmayan suçlarda yasama dokunulmazlığına sahiptirler (AY m. 106).

8. Sağlık Personeline Yönelik İşlenen Suçlarda Yakalama

15.11.2018 tr.li 7151 sayılı Kanun, Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu (SHTK) 12. maddesine getirdiği ek 3. fıkra ile kolluk görevlilerine; sağlık kurum ve kuruluşlarında görev yapan personele karşı görevleri sebebiyle kasten işlenen suçlardan şüpheli olanları yakalama yetkisi vermiştir. “Görevleri sebebiyle kasten işlenen suçlar” deyiminden neyin anlaşıldığının iyi belirlenmesi gerekir. Açıklıktan ve kesinlikten uzak olan bu hüküm, kişilerin hangi durumda kendilerine yakalama koruma tedbirinin uygulanacağını anlamalarına ve davranışlarını ona göre ayarlamalarına imkan vermemektedir. Bu belirsizlik, AY'nın 13. maddesinde ifade edilen demokratik toplum düzeninin gereklerine ve

¹⁷⁶ **Gözler**, Kemal, “Yasama Dokunulmazlığı Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 56, S. 3, 2001, s. 76.

¹⁷⁷ **Feyzioğlu**, Metin, “Yasama Dokunulmazlığı”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 42, S. 1, 1992, s. 23.

ölçülülük ilkesine aykırılığı gündeme getirebilecek ve kişi özgürlüğünün kısıtlanmasında keyfilik riski yaratabilecektir.

9. Yeniden Yakalama Yasağı

Yakalandığı suçtan serbest kalan kişinin tekrardan yakalanması ancak belli koşulların varlığı halinde mümkündür. “Gözaltı süresinin dolması veya sulh ceza hakiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında, yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı olmadıkça bir daha aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz” (CMK m. 91/6, YGİY m. 18). Cumhuriyet savcısı bu hükümlerle CMK m. 98 dışında, yakalama kararı verme yetkisine sahip olmaktadır. Yeni delil ile anlatılmak istenen; daha önce gündeme gelmemiş delildir.¹⁷⁸ Yakalama yasağı aynı fiil içindir, bu nedenle yakalanan kişinin başka bir suçtan dolayı yakalanmasına mâni değildir.¹⁷⁹

Madde metninde, Cumhuriyet savcısının kanunda belirtilen koşulların bulunmaması nedeniyle kişiyi serbest bırakması hali, yeniden yakalama yasağı kapsamına alınmamıştır. Bu nedenle doktrinde, bu hususa kanunda açıkça yer verilmesi ve aynı koşullara bağlanması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁸⁰

IV. YARGITAY KARARLARI BAĞLAMINDA YAKALAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında sulh ceza hakimi tarafından yakalama emri düzenlenmesi ve buna dayanarak yakalama yapılması, olması gerektirir. Zira, temel hak ve özgürlüğün hâkim güvencesi altında sınırlandırılması asıldır. Ancak koşulları oluşmuşsa CMK m. 90 hükmüne uygun olarak yakalama yapılabilecektir.

Yakalama, bu tedbire başvurulduğu anda hukuka aykırı olabileceği gibi, hukuka uygun olan bu tedbir daha sonrada hukuka aykırı hale gelebilir. Şüphe üzerine yakalanan kişinin, hakkında arama kararı olduğundan bahisle gözaltına

¹⁷⁸ Yıldız, agm, s. 200.

¹⁷⁹ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 458.

¹⁸⁰ Yıldız, agm, s. 201.

alınıp, üç gün sonra arama kararı olmadığına anlaşılması üzerine serbest bırakılması olayında, yapılan yakalama işleminin, haksız yakalama olduğuna Yargıtay karar vermiştir.¹⁸¹

Yapılan işlemin CMK gereğince, tazminata neden olabilmesi için gerçek bir yakalama veya gözaltı olması gerekir. Cumhuriyet savcısı tarafından verilmiş yakalama veya gözaltı talimatı bulunmayan kişinin davet üzerine kendiliğinden karakola gelip ifade verip oradan ayrılması şeklinde gerçekleşen olayda, kişinin tazminat hakkının bulunmadığını belirten Yargıtay, tazminata hükmeden Mahkemenin kararını bozmuştur.¹⁸²

CMK m. 90/2'ye göre kolluğun yakalama yapabilmesi için gerekli olan, gecikmede sakınca bulunan hal ile yetkili Cumhuriyet savcısına ulaşmak için neler yapıldığı ve hangi nedenle ulaşılamadığı tutanakta açıkça belirtilmelidir. Yargıtay CGK kararına göre; gecikmede sakınca bulunan halin belirtilmemesi, yasal koşullar oluşmadığından kolluğun işlemini hukuka aykırı hale getirecektir.¹⁸³ Gecikmesinde sakınca bulunan hal kavramını Yargıtay, keşfe ilişkin verdiği bir kararda ifade etmiştir. Buna göre, delillerin kaybolması ya da değişmesi durumu var ve derhal hakim tarafından keşif yapılması mümkün değilse, gecikmesinde sakınca bulunan hal olduğundan Cumhuriyet savcısı keşif yapabilecektir. Aksi halin, geniş yorumla her olayda gecikmesinde sakıncalı hal olup olmadığına bakılmaksızın Cumhuriyet savcısı tarafından keşif yapılması sonucunu doğuracağını belirterek, mahkemenin kararını bozmuştur.¹⁸⁴ Şu halde gecikmede sakınca halinin doğru değerlendirilmesi gerekir. Yanlış yapılacak bir değerlendirme ile kolluğun CMK m. 90/2'de yer alan istisnai yakalama yetkisini kullanıp gerçekleştireceği yakalama, haksız yakalama olacaktır.

---

¹⁸¹ Yargıtay 9. CD, 09.12.2003 tarihli ve 2003/2235 Esas ve 2003/2281 Karar sayılı ilamı, https://www.hukuki.net/ictihat/Yargıtay_9_Ceza_Dairesi_2003-2235.php (Erişim T: 19.03.2019).

¹⁸² Yargıtay 12. CD, 26.06.2018 tarihli ve 2018/1413 Esas ve 2018/857 Karar sayılı ilamı, (Yüksektepe, age, s. 589'dan naklen).

¹⁸³ Yargıtay CGK, 29.11.2005 tarihli ve 2005/7-144 Esas ve 2005/150 Karar sayılı ilamı, <http://www.kazanci.com.tr/gunluk/cgk-2005-7-144.htm> (Erişim T: 29.04.2019).

¹⁸⁴ Yargıtay 7. CD, 09.03.2011 tarihli ve 2007/15405 Esas ve 2011/2292 Karar sayılı ilamı, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/2150/22278.pdf> s.2020-2021, (Erişim T: 16.06.2019).

Haksız yakalama tazminat nedenidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun kararına konu olan olayda; kişi, eşine yönelik hakaret ve kasten yaralama suçlarından yakalanıp gözaltına alınmıştır. Hakaret suçundan düşme, kasten yaralama suçundan ise beraat kararı verilen bu kişinin, CMK hükümleri uyarınca bulunduğu tazminat talebi mahkemece reddedilmiştir. Yargıtay CGK, kişi aynı anda birden fazla suçtan dolayı yakalanmış veya tutuklanmış ise, bu suçlardan biri hakkında CMK'nın m. 144/1-c'de belirtilen şekilde bir karar verilmiş de olsa, diğer suçların hiçbirinden mahkum olmamış, kovuşturmayaya yer olmadığına veya beraatine karar verilmiş ise gerçekleşen yakalama veya tutuklamanın haksız olması nedeniyle tazminata hükmedilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁸⁵

Yakalanan kişiye haklarının bildirilmemesinin hiçbir gerekçesi olamaz. Haklarını bildiği varsayılarak, avukat hakkında ilgili hükümlerin uygulanmaması Yargıtay kararına konu olmuştur. Cumhuriyet savcısının talimatı ile 11.06.2013 tarihinde adalet sarayı girişindeki eylem sırasında avukat yakalanmış, ifadesi alınmadan serbest bırakılmıştır. Hakların bildirilmesi ve buna dair tutanak düzenlenmesine dair YGİY m. 6/4'te yer alan koşul yerine getirilmemiştir. İlgili hükümlere riayet edilmemesi işlemi haksız duruma getirdiğinden, tazminat verilmesi gerekmektedir.¹⁸⁶

Koşullarının gerçekleşmesi üzerine uygulanan yakalama işlemi ve yapılan arama sonucu ele geçirilen deliller hukuka uygun olacaktır. Yargıtay CGK kararına konu olan olayda, hırsızlık anonsu üzerine kolluk görevlilerince araştırma başlatılmıştır. Eşkale uygun kıyafetli şahısların, kolluğun kendilerine yaklaşması üzerine kaçmaya başlamaları görünüşte haklılık yaratmış ve mesleki tecrübelerine göre pek az önce işlenen hırsızlığı gerçekleştirdikleri kollukça değerlendirilip yakalama işlemi gerçekleştirilmiştir. Yargıtay CGK, bu durumun suçüstü halini oluşturduğunu ifade etmiştir. Yoklama şeklinde yapılan kontrol neticesinde, uyuşturucu maddeler ele geçirilmiştir. Yargıtay CGK, somut olayda kolluğun Cumhuriyet savcısına bilgi verip aldığı emirler doğrultusunda hareket ettiğine vurgu yaparak, AÖAY m. 8/f gereği suçüstü halinde ayrıca bir arama emri ya da

---

¹⁸⁵ Yargıtay CGK, 05.05.2015 tarihli ve 2014/93 Esas ve 2015/144 Karar sayılı ilamı.

¹⁸⁶ Yargıtay 12. CD, 26.11.2018 tarihli ve 2018/5478 Esas ve 2018/11202 Karar sayılı ilamı.

karar alınmasına gerek bulunmadığını belirtmiş ve bu durumda yapılan arama neticesinde elde edilen delillerin de, hukuka uygun olduğuna karar vermiştir.¹⁸⁷

Yargıtay da, suçüstü halinde yakalama sonrası benzer şekilde hareket eden kolluk tarafından, suça konu maddelerin muhafaza altına alınmasının hukuka uygun olduğunu ve hukuka aykırı bir delilden söz edilemeyeceğini belirtmiştir.¹⁸⁸ Maddi gerçeğe, hukuka uygun elde edilen delillerle ulaşılabilecek ve hüküm ancak bu şekilde verilebilecektir. O nedenle, yakalama sonrası gerçekleştirilen işlemlerin eksiksiz ve mevzuata uygun şekilde yerine getirilmesine, kolluğun azami özeni göstermesi gerekmektedir.

Yargıtay CGK, suçüstü halinde gerçekleştirilen kaba üst aramasının, en kısa zamanda ve dikkatle elle yoklama şeklinde yapılması gerektiğini, kişinin giysilerinin tamamen çıkarılamayacağı ve beden çukurlarının da aranmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.¹⁸⁹ Yargıtay CGK, bu kararı ile insan onurunu temel alan bir yaklaşım sergilemiştir. Kaba üst araması bir delil araması değildir, nitekim istihbari bilginin araştırılması kapsamında, suçüstü durumu ile karşılaşan kolluk görevlilerinin sanığın üzerini kontrol etmesi adli nitelik taşımamaktadır, bu önleyici nitelikte bir kontroldür, kontrol ölçülü olmalıdır.¹⁹⁰

Yakalama tutanağı resmi belgedir ve delil niteliği taşımaktadır. Soruşturma işlemlerinin tutanağa bağlanması, daha sonra karşılaşılabilecek iddialar yönünden hukuka uygun hareket edildiğinin kanıtı olacaktır. Nitekim Yargıtay, suça sürüklenen çocuğun tüm aşamalarda beyan ettiği savunmasını doğrular nitelikteki yakalama tutanağı karşısında, çocuğun beraat etmesi gerektiğine hükmetmiştir.¹⁹¹

---

¹⁸⁷ Yargıtay CGK, 14.03.2017 tarihli ve 2016/361 Esas ve 2017/139 Karar sayılı ilamı.

¹⁸⁸ Yargıtay CGK, 17.01.2017 tarihli ve 2016/1165 Esas ve 2017/8 Karar sayılı ilamı.

¹⁸⁹ Yargıtay CGK, 17.01.2017 tarihli ve 2016/1063 Esas ve 2017/7 Karar sayılı ilamı.

¹⁹⁰ Yargıtay CGK, 20.12.2018 tarihli ve 2016/1370 Esas ve 2018/666 Karar sayılı ilamı.

¹⁹¹ Yargıtay 3.CD, 12.11.2018 tarihli ve 2018/2440 Esas ve 2018/17142 Karar sayılı ilamı.

İKİNCİ BÖLÜM

GÖZALTI

I. GÖZALTINA ALMA

A. Kavram

YGİY m. 4, gözaltına almayı “*Kanunun verdiği yetkiye göre, yakalanan kişinin hakkındaki işlemlerin tamamlanması amacıyla, yetkili hakim önüne çıkarılmasına veya serbest bırakılmasına kadar kanuni süre içinde sağlığına zarar vermeyecek şekilde özgürlüğünün geçici olarak kısıtlanıp alıkonulmasını*” ifade eder şeklinde tanımlamıştır. O halde gözaltı, yakalamadan sonraki bir hukuki durumu ifade etmektedir.¹⁹²

Muhafaza altına alma (YGİY m. 4) uygulaması da kişinin özgürlüğünü kısıtlar. Ancak gözaltı ile arasındaki en önemli fark, Anayasa ve CMK’da gözaltı için kanuni sürelerin öngörülmüş olmasıdır.

Gözaltı kararı ile özgürlüğü kısıtlanan kişi, hâkim huzuruna çıkarılincaya ya da serbest bırakılincaya kadar nezarethanede bekletilir (YGİY m. 4). Nezarethaneler kapalı birimlerdir. Ancak bu durum gözaltı tedbirinin mutlaka kapalı yerde icra edilmesi gerektiği anlamına gelmez. Nitekim kolluk görevlisinin nezaretinde, kişinin bir yerden başka bir yere sevki de gözaltına alma kavramı içinde yer alır.¹⁹³ Koruma tedbirlerinin geçici olma özelliğinin bir sonucu olarak, Anayasamız gözaltı için azami kırk sekiz saat süre belirlemiş ancak toplu olarak işlenen suçlarda dört güne kadar bu sürenin uzatılmasına imkân tanımıştır.

CMK’da, gözaltı koruma tedbiri yakalama koruma tedbirinden ayrı olarak düzenlenmiştir.¹⁹⁴ Her yakalanan kişiye, gözaltı tedbirinin uygulanması gerekmemektedir. Ancak, yakalama gerçekleşmeden gözaltı koruma tedbiri

¹⁹² Centel/Zafer, age, s. 324.

¹⁹³ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 892.

¹⁹⁴ Toroslu/Feyzioğlu, age, s. 238.

uygulanamayacaktır. Böylece yakalama, koruma tedbirlerinin araç olması özelliği gereği gözaltı kararının yerine getirilmesini sağlayan bir vasıta olmaktadır.¹⁹⁵

Anayasa Mahkemesi, kişiyi fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakan yakalamanın, tutuklama veya tutuklanmaksızın kişinin serbest bırakıldığı ana kadar süren bir süreç olması nedeniyle gözaltını da kapsadığı şeklinde bir yorum getirmiştir.¹⁹⁶ Oysaki yakalama, kişi gözaltına alınmadan da sonlanabileceğinden ve her iki tedbirin uygulanması farklı koşullara tabi olduğundan, AYM'nin bu değerlendirmesini hatalı bulmaktayız.

B. Amaç

Gözaltı, yakalamadan sonra gerçekleşen bir koruma tedbiri olduğu için, yakalamanın amaçları gözaltı için de geçerlidir. Tutuklama öncesi gerçekleşen gözaltı, kişinin kaçmasına engel olarak tutuklama kararının yerine getirilmesini de sağlayacaktır. Ancak bunun yanı sıra gözaltına alınanın, delillerin karartılmasına engel olmak ve toplanabilmesini sağlamak şeklinde kendine has amaçları da bulunmaktadır.¹⁹⁷

C. Gözaltına Almanın Hukuki Dayanağı

Gözaltı koruma tedbiri; İHAS m. 5/3, AY m. 19 ve CMK m. 91 ile düzenlenmiştir. 20.07.2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hal ilan edilmiş olup, bu dönemde çıkarılan 667 ve 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) ve bunların kabulüne ilişkin 6749 ve 6755 sayılı Kanunlarla gözaltı sürelerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır.

II. GÖZALTININ KOŞULLARI

Yakalanan kişinin gözaltına alınması zorunlu değildir, o nedenle kanun koyucu “*soruşturmanın tamamlanması için*” başvurulabilecek bir koruma tedbiri olduğunu belirtmiştir (CMK m. 91/1). Ancak, “*Gözaltına alma, bu tedbirin soruşturma yönünden zorunlu olmasına ve kişinin bir suçu işlediği şüphesini gösteren somut delillerin varlığına bağlıdır.*” (CMK m. 91/2).

¹⁹⁵ Ünver, Yener/Hakeri, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s. 337.

¹⁹⁶ AYM, *Hasan Akboğa Kararı* [GK], B. No: 2016/10380, 27.03.2019, § 49.

¹⁹⁷ Yıldız, agm, s. 18.

Hakim kararı ile gerçekleşen özgürlüğün kısıtlanması gözaltı niteliğinde değildir, çünkü gözaltı her zaman yakalama üzerine olur.¹⁹⁸ Gözaltına almaya karar verme yetkisi Cumhuriyet savcısına ait olmakla birlikte, 27.03.2015 tarihli 6638 sayılı Kanunun 13. maddesi ile CMK m. 91'e 4. fıkra eklenerek suçüstü halleriyle sınırlı olarak, belli suçlarda kolluk amirlerine de gözaltı kararı verme yetkisi getirilmiştir.

A. Gözaltı İşlemi Soruşturma Yönünden Zorunlu Olmalıdır

Soruşturma yönünden zorunluluk; gözaltı işlemi gerçekleşmezse, soruşturma hiç yapılamayacak ya da yapılsa bile maddi gerçeğin ortaya çıkamayacak olmasını ifade etmektedir.¹⁹⁹ Yani ceza muhakemesinin maddi gerçeğe ulaşma amacı, yakalanan kişi gözaltına alınmadığında tehlikeye girecek ise o zaman gözaltına alma işlemi soruşturma için zorunludur.²⁰⁰

B. Kişinin Bir Suçu İşlediği Şüphesini Gösteren Somut Delillerin Varlığı

21.2.2014 tarihli ve 6526 sayılı Kanunun 6. maddesiyle CMK m. 91/2 de yer alan “işlediğini düşündürebilecek emarelerin” ibaresi “... işlediği şüphesini gösteren somut delillerin...” şeklinde değiştirilmiştir. Böylece, gözaltı kararı verilebilmesi için artık “somut delillerin” varlığı aranmaktadır. Somut deliller, AİHM içtihatları dikkate alınarak tarafsız bir kişinin şüphelinin bir suçu işlediğine ikna edebilecek nitelikte olmalıdır. Suç şüphesi, tanık ifadesi, kamera görüntüsü gibi somut delillere dayandırılmıyorsa, şüpheli gözaltına alınamaz.²⁰¹

III. GÖZALTINA ALMAYA KARAR VERME YETKİSİ

Kural olarak Cumhuriyet savcısında bulunan gözaltı kararı verme yetkisi, CMK md. 91'e getirilen 4. fıkrasıyla belli koşulların gerçekleşmesi halinde kolluk amirlerine de tanınmıştır.

¹⁹⁸ Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 828.

¹⁹⁹ İpekçioğlu, “Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri” s. 1231.

²⁰⁰ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 454.

²⁰¹ Artuç, age, s. 326.

A. Cumhuriyet Savcısının Karar Verme Yetkisi

Cumhuriyet savcısının gözaltı kararı verebilmesi için, CMK m. 90'da belirtilen koşullar içerisinde gerçekleşen bir yakalamanın bulunması gerekir. Böyle bir yakalama olmadan, Cumhuriyet savcısının doğrudan gözaltı kararı verebileceğine dair kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

CMK m. 91/1, “gözaltına alınma kararı” ibaresine yer verirken, 3. fıkrası “... gözaltı süresinin... üç gün süreyle uzatılmasına yazılı olarak emir verebilir.” ibaresine yer vermiştir. Gözaltına itirazı düzenleyen CMK m. 91/5 “... gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı...” diyerek, gözaltına almanın CMK m. 91/1'in aksine kararlar değil yazılı emirle olacağı anlamını vermektedir. Görüldüğü üzere, CMK'da terimler konusunda aynı madde içinde bile tam bir sistematik sağlanamamıştır. Yenisey'e göre, “karar” terimi hakim işlemlerini ifade ettiğinden, “emir” ya da “kararname” ifadesinin kullanılması daha yerinde olacaktır.²⁰²

Cumhuriyet savcısı, emirleri yazılı ancak acele hallerde sözlü olarak verecektir. Sözlü emirlerin ise en kısa sürede yazılı hale getirilmesi gerekir (CMK m. 161/3). Uygulamada, gözaltı kararı savcı tarafından sözlü olarak verilmekte daha sonra kolluğun hazırladığı görüşme tutanağı Cumhuriyet savcısına imzalatılmaktadır. Ancak gözaltına alma ve gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı itiraz hakkını kullanacak kişilerin, yazılı olmayan gözaltına kararına yapacakları itiraz sadece şekli olmaktan ibaret kalacaktır. Oysaki gerçek bir hukuki denetim, yazılı haldeki gözaltı kararı ve onun gerekçesine ulaşmakla mümkün olacaktır. O nedenle gözaltı kararının yazılı olması zorunludur.²⁰³

Yakalanan şahsın gözaltına alınmasına karar verebilmesi için Cumhuriyet savcısının, bu kişiyi şahsen görmesinin gerekli olup olmadığı konusu tartışmalıdır. Şahin'e göre gözaltı kararı için yakalanan kişinin savcı huzuruna getirilmesi gerekmez, Cumhuriyet savcısı isterse yakalanan kişi savcı huzuruna çıkarılabilir.²⁰⁴ Feyzioğlu ise, Cumhuriyet savcısının bu değerlendirmeyi yapması

²⁰² Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 470.

²⁰³ Şen, *Yorumluyorum VII*, s. 167.

²⁰⁴ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 286.

için yakalananı şahsen görmesinin ve ifadesini almasının zorunlu olduğunu belirtmiştir.²⁰⁵ CMK’da, gözaltına alınan kişinin Cumhuriyet savcısı tarafından serbest bırakılması için, savcının huzuruna çıkarılma mecburiyeti getiren bir hüküm bulunmamaktadır. Yakalanan kişi serbest bırakılmamış ise gözaltı süresinin sonunda sulh ceza hakimi huzurunda sorguya çekilecektir (CMK m. 91/7). Ayrıca, CMK m. 161/2 hükmü uyarınca, mevcut durumu Cumhuriyet savcısına arz edecek olan kolluğun, aldığı emir doğrultusunda işlem yapacak olması, gözaltı kararı vermek için bu kişinin savcı huzuruna çıkarılması mecburiyeti olmadığının da bir göstergesidir. Şüpheli şahıs, Cumhuriyet savcısının kararı ile gözaltına alınmadı ise hemen serbest bırakılması gerekir, bunun yapılmaması kişi özgürlüğünün hukuka aykırı bir biçimde kısıtlanması sonucunu doğuracaktır.²⁰⁶

B. Kolluk Amirinin Karar Verme Yetkisi

CMK’nın 91. maddesine, 6638 sayılı Kanunla 2015 yılında eklenen 4. fıkra ile belli koşullarda şüpheliyi gözaltına almaya karar verme yetkisi, mülki amirin belirlediği kolluk amirine de verilmiştir.

Kolluk amirinin bu yetkiyi kullanabilmesi için öncelikle suçüstü bir hal olmalı ve ilgili fıkra sınırlı sayı ile düzenlenen suçlardan birinin varlığı gerekmektedir. Maddede belirtilen suçlarda²⁰⁷ yirmi dört saate kadar, “... şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol

²⁰⁵ Feyzioğlu, Metin “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler”, s. 45-46.

²⁰⁶ Şen, *Yorumluyorum VII*, s. 157.

²⁰⁷ CMK m. 91/4 “ a) Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar. b) 26/09/2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda yer alan; 1. Kasten Öldürme (madde 81, 82), Taksirle Öldürme (madde 85), 2. Kasten Yaralama (madde 86,87), 3.Cinsel Saldırı (madde 102), 4. Çocukların Cinsel İstismarı (madde 103), 5. Hırsızlık (madde 141, 142), 6. Yağma (madde 148, 149), 7. Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), 8. Bulaşıcı hastalıklara ilişkin tedbirlere aykırı davranma (madde 195), 9. Fuhuş (madde 227), 10. Kötü muamele (madde 232), c) 12/04/1991 tarihli ve 3713sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda yer alan suçlar. d) 06/08/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 33’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar. e) 10/06/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi tarihli ve 3713sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nda yer alan suçlar. d) 06/08/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu’nun 33’üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen suçlar. e) 10/06/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu’na dayanılarak ilan edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme. f) 21/03/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu’nun 3’üncü maddesinde belirtilen suçlar. ”

açabilecek toplumsal olaylar sırasında ve toplu olarak işlenen suçlarda ” kırk sekiz saate kadar gözaltına alınma kararı verilebileceği düzenlenmiştir. Toplu olarak işlenen suçlarda Cumhuriyet savcısının doğrudan kırk sekiz saate kadar gözaltı kararı verme yetkisi bulunmazken, kolluk amiri bu yetkiye sahiptir.

Anılan maddede açıkça ifade edilmese de son cümlesinde yer alan, “ *Bu fıkra kapsamında kolluk tarafından gözaltına alınan kişiler hakkında da gözaltına ilişkin hükümler uygulanır.* ” hükmü uyarınca, kolluk amiri CMK m. 91/2’de yer alan suç işlendiği şüphesini gösteren somut deliller bulunmadan ve soruşturma yönünden zorunluluk olmadan kişiyi gözaltına alamayacaktır. Ancak bu koşulların hukukçu olan Cumhuriyet savcısı kadar doğru değerlendirilebileceği hususu şüphelidir. O nedenle kollukta hukuk fakültesi mezunlarının istihdam edilmesi, temel hak ve özgürlüklerin güvence altında olması açısından yerinde olacaktır.

Kolluk amiri, Cumhuriyet savcısına gözaltının sebebinin kalmaması ya da işlemleri tamamladığında ama her koşulda azami olan gözaltı süresinin bitiminde, durumla ilgili izahat verecektir. Bu düzenleme CMK m. 161/2’ de yer alan, kolluğun elkoyduğu olayları derhal Cumhuriyet savcısına bildirmesine dair genel prensibe, tezat oluşturmaktadır.²⁰⁸ Tek başına şüpheliyi salıverme yetkisi olmayan kolluk amirine, kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakan gözaltı kararı verme yetkisi tanınarak Cumhuriyet savcısının devre dışı bırakılması hak ihlallerine sebebiyet verebilecektir.

Doktrinde bu yetkinin kolluk amirine verilmesi eleştirilmiştir. Yargı mensubu Cumhuriyet savcısı yerine, idari yetkililerin gözaltı kararı verebiliyor olması temel hak ve özgürlükler açısından bir geriye gidiştir.²⁰⁹ İlgili hüküm gereğince, Cumhuriyet savcısının gözaltı olayını başlatmaya değil, sonlandırmaya yetkili kılınması doğru bir yaklaşım olmamıştır.²¹⁰

CMK hükümlerine göre suç soruşturmasını Cumhuriyet savcısı yapar, çünkü kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması esastır. TCK m. 6’da

---

²⁰⁸ **Şık**, Hüseyin, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 262.

²⁰⁹ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 280.

²¹⁰ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 358.

yargı görevini yapan kişiler tanımı içinde, adli kolluk amirine yer verilmediği gibi, “*Suçüstü hali ile gecikmesine sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısına erişilemiyorsa veya olay genişliği itibariyle savcının iş gücünü aşıyorsa, sulh ceza hakimi de bütün soruşturma işlemlerini yapabilir.*” (CMK m. 163/1), şeklindeki düzenleme karşısında; kolluk amirine bu yetkinin verilmesi hatalı olmuştur.

CMK m. 91/4’te geçen, “ *şiddet olaylarının yaygınlaşarak kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasına yol açabilecek toplumsal olaylar* ” ve “ *Toplumsal olaylar sırasında işlenen cebir ve şiddet içeren suçlar* ” ifadesi, belirsiz olup kişiye göre farklı yorumlanabileceğinden keyfiliğe açıktır. Yorumun hatalı yapılması ise çoğu defa kişi özgürlüğü ve güvenliğini örseleyecektir.²¹¹

Kolluk amiri toplu suçlarda en fazla kırk sekiz saate kadar gözaltı kararı verebilir. CMK m. 91/4’ün 4. cümlesine göre ise “*Ancak kişi en geç kırk sekiz saat, toplu olarak işlenen suçlarda dört gün içinde hakim önüne çıkarılır* ”. Kanaatimizce bu dört günlük sürenin içinde kırk sekiz saatlik süre yer almaktadır. Ancak, geride kalan kırk sekiz saatlik sürenin ne olduğu belirsizdir. Bu sürenin, Cumhuriyet savcısının koşulları oluştuğunda CMK m. 91/3 hükmü gereği; birer gün şeklinde gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin emir verebileceği süre olduğunu değerlendirmekteyiz.

IV. GÖZALTI KARARI ÜZERİNE YAPILACAK İŞLEMLER

Hakkında gözaltı kararı olan kişinin özgürlüğü geçici olarak kısıtlanmıştır. Bu kişi hükümlü de tutuklu da değildir, o nedenle cezaevi veya tutukevinde değil, karakolda ya da emniyet hizmet binalarında tutulacaktır.²¹² Yapılacak işlemler arasında, kişinin parmak izinin ve fotoğrafının alınması ve kimlik bilgileriyle birlikte buna ilişkin sisteme kaydedilmesi yer alır (PVSK m. 5). Sağlık kontrolü ve güvenlik aramasına da tabi tutulur. İfadesine başvurulacağından, müdafiden yararlanabilecektir.

Yakalama işleminde olduğu gibi, kişinin gözaltına alındığından ve hatta gözaltı süresinin uzatıldığından yakınlarının haberdar edilmesi gerekir. Bu kişi

²¹¹ Hafizoğulları, agm, s. 580.

²¹² Albayrak/Özer/İlhan/Erdoğan, age, s. 32.

yabancı ise ve yazılı olarak karşı çıkmazsa, tabi olduğu devletin konsolosluğuna ya da büyükelçiliğine durumu hakkında bilgi verilecektir (YGİY m. 8).

Devletin eli altında olan kişi, artık Cumhuriyet savcılığının gözetimi altındadır. Bu durum hukuk devletinde, hem kolluğun hem de Cumhuriyet savcısının sorumluluğunu ve yapılan işlemlerin de denetimini gerektirecektir.

A. Sağlık Kontrolü

Gözaltına alınan kişinin sağlık durumu, nezarethaneye girişinde ve çıkışında doktor raporu ile tespit edilir. “*Yakalanan kişinin gözaltına alınacak olması veya zor kullanılarak yakalanması hallerinde hekim kontrolünden geçirilerek yakalanma anındaki sağlık durumu belirlenir.*” (YGİY m. 9/1, PVSK m. 13). Zira, gözaltına alınarak özgürlüğü kısıtlanan kişi psikolojik olarak da zor bir süreç içine girmiş bulunmaktadır. Sağlık kontrolü, yakalama anında zor kullanılmış ise sınırın aşıp aşılmadığını da tespit edecektir. “*Gözaltına alınan kişinin herhangi bir nedenle yerinin değiştirilmesi, gözaltı süresinin uzatılması, serbest bırakılması veya adli mercilere sevk edilmesi işlemleri öncesi de sağlık durumu hekim raporu ile tespit edilir.*” (YGİY m. 9/2).

Doktor raporunda yalnızca tespit edilen tıbbi bulgular değil muayene edilen kişinin yaralanmaya ilişkin beyanları ile tespitlerin birbirini teyit edip etmediğine ilişkin tabip görüşüne de yer verilmelidir. Tıbbi muayene, kötü muameleye karşı önemli bir tedbirdir. Şüpheliyi sağlık kontrolüne götüren kolluk görevlisi ile soruşturma işlemlerini yürüten görevlinin farklı olması gerektiği YGİY’de öngörülmüş, böylece şüpheli açısından güvencenin sağlanması amaçlanmıştır.²¹³ Muayeneler, kolluk ve diğer kamu personelinin bulunmadığı bir ortamda tıp uzmanlarının kontrolünde özel olarak yapılarak, güvenilir ve gerçeğe uygun raporlarla sonuçlanması sağlanabilir (İstanbul protokolü ek1, m. 6).²¹⁴

B. Güvenlik Araması

Gözaltına alınan kişi, nezarethaneye girmeden önce aranır. Böylece kendisine zararlı olabilecek; kemer, kravat, ip, kesici ve delici alet gibi

²¹³ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 276.

²¹⁴ AYM, *F. E ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/15586, 23.01.2019, § 150.

unsurlardan uzaklaştırılır. (YGİY m. 10). Gözaltına alınan kişilerin üzerindeki zincir, ayakkabı bağı gibi şeylerden arındırılması, bu kişilerin ölüm riskini bertaraf etmek içindir.

Nezarethaneye alınmadan önce yapılan üst aramasında, hakim kararı ya da savcının yazılı emri aranmayacaktır (AÖAY m. 8/c). İlgili bu hüküm, gözaltına alınan kişinin kendisine veya diğer kişilere zarar vermesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.²¹⁵ Nitekim, AİHM 06.10.2010 tarihli Tanrıbilir davasında, kişinin fiziksel özgürlüğünden yoksun bırakılmasının bu kişilerde psikolojik gerilim yaratıp intihara neden olabileceğini belirtmiştir.²¹⁶

C. Teşhis

Gözaltına alınan kişinin, suçun gerçek faili olup olmadığının saptanmasının zorunlu olduğu hallerde teşhis işlemi yapılabilecektir. Gerekli olması durumunda şüphelinin dış görüntüsünde değişiklik yapılabiliyor olması, teşhisi hukuki niteliği bakımından koruma tedbirlerine yaklaştırmaktadır.²¹⁷ Kolluk, teşhis işlemini ancak Cumhuriyet savcısının talimatı ile yapabilecektir (PVSK ek m. 6).

PVSK, teşhis işlemi sırasında müdafinin hazır olup olamayacağı konusunda bir açıklık içermemektedir. Ancak, müdafinin soruşturma evresinin her aşamasında şüpheliye hukuki yardımda bulunabileceği hükmü karşısında (CMK m. 149/1), teşhis işlemi sırasında hazır bulunabilmelidir. Nitekim teşhis, şüpheli şahsın katılımını gerektiren bir araştırma işlemi olduğundan, CMK m. 150 hükmü tatbik edilmelidir.²¹⁸ İlgili hükümde, şüpheliden kendisine bir müdafî seçmesinin isteneceği ifade edilmiştir. Hazır bulunan müdafî, teşhis işlemini izleyebilir ancak aktif bir rol alamaz.²¹⁹ Her soruşturma işleminde olduğu gibi teşhis işlemi de

²¹⁵ **Önok**, Murat, “*Adli-İdari Arama ve Uygulamadaki Sorunlar*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, (Ed. Nur Centel), 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 282.

²¹⁶ Centel/Zafer, age, s. 452-453.

²¹⁷ **İnci**, Zekiye Özen, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 85, 2009, s. 111.

²¹⁸ **Demirbaş**, Timur, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi Ankara, 2018, s. 223.

²¹⁹ Centel/Zafer, age, s. 303.

tutanağa bağlanır (CMK m. 169/2, PVSK ek m. 6). Müdafî, hazır bulunduğu teşhis işleminde belirlediği hukuka aykırılıkları tutanağa geçirtebilecektir.

D. Nezarethane İşlemleri ve Denetimi

Nezarethanede tutulacak olan gözaltına alınan kişilerin, parmak izi ve fotoğrafları ilgili sisteme kaydedilecektir (PVSK m. 5). Devlet, nezarethane koşullarını mevzuatlarda belirtilen standartlara uygun şekilde bulundurma sorumluluğu altındadır.

Nezarethanelerin denetimi ise idarenin yerine getirdiği bir kamu hizmetidir. Denetimi sağlamak için, gözaltına alınan kişi ile ilgili işlemler “Nezarethaneye Alınanların Kaydına Ait Deftere” kaydedilir. Bu defterde; kişinin kimlik bilgileri, gözaltına alınmasına esas bilgiler, giriş işlemleri, şüpheli ile ilgili işlemler, çıkış işlemleri ve gerekli görülen diğer bilgiler yer alır (YGİY m. 12). Nezarethaneler ve ifade alma odalarını Cumhuriyet savcıları denetleyecek ve sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydedeceklerdir (CMK m. 92).

E. Çocukların Gözaltına Alınması

Özgürlüğü kısıtlayıcı tedbirler, çocuklar hakkında en son başvurulabilecek çaredir (ÇKK m. 4/i). Çocukların gözaltına alınmasına ilişkin olarak CMK’da bir hüküm bulunmamaktadır. Buna ilişkin düzenlemeye; ÇKK m. 16 ve YGİY m. 19’da yer verilmiştir. ÇKK’nın 42. maddesi hükmüne göre, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde CMK hükümleri uygulanacaktır.

Fiili işlediği sırada on iki yaşından küçük çocuklar hakkında yakalama yapılamaz (YGİY m. 19). O halde bu yaştaki çocuğun suç nedeniyle yakalanamayışının doğal bir sonucu olarak, gözaltına alınamıyor olması gerektiği de açıkça ortadadır.²²⁰ On iki yaşını dolduran çocuk gözaltına alınabilecektir. Zira; YGİY m. 19, bu yaştaki çocukla ilgili soruşturmanın, Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat yürütüleceğini ve gözaltına alındığının kanuni temsilcilerine bildirileceğini hüküm altına almıştır.

---

²²⁰ Akbulut, agm, s. 578.

Kolluğun çocuk biriminin bulunmadığı yerlerde gözaltına alınan çocuklar, yetişkinlerden ayrı bir yerde tutulur (ÇKK m. 16). Çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğunca sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir (YGİY m. 19). Çocuğa istemi aranmaksızın bir müdafî görevlendirilecektir (CMK m. 150). Çocuğun ifadesi alınırken ana-babası veya vasisinin hazır bulunabilmesi için çocuğun yararına aykırılığın ya da yasal bir engelin olmaması gerekir (YGİY m. 19).

Çocuklarla ilgili mevzuat hükümlerine bakıldığında onlar için ayrı bir gözaltı süresi düzenlenmediği görülmektedir. O nedenle yetişkinler hakkında geçerli olan gözaltı süreleri çocuklar hakkında da uygulama alanı bulacaktır.²²¹

V. GÖZALTI SÜRESİ

Gözaltındaki kişi, Anayasa ve CMK'da yer alan süreler içinde, soruşturmanın devamı için hakim kararı olmaksızın seyahat özgürlüğünden mahrum edilmektedir.²²² Adli makamların ellerinde tuttuğu şüpheliye ilişkin, örneğin ifade alma, yer gösterme, teşhis gibi adli işlemlerin tamamlanması için, gözaltı süresi düzenlenmiştir.²²³

Maksimum gözaltı süreleri getirilerek, kişilerin hakim önüne çıkarılmaksızın uzun süreli hareket özgürlüklerinin kısıtlanmasının önüne geçilmek istenmiştir.²²⁴ Gözaltı süresi, yakalama anından itibaren başlar (CMK m. 91/1-2. cümle). Böylece kişinin yakalanmasından sonra keyfi şekilde tutulması ve henüz gözaltı kararı verilmediği gerekçesiyle sürenin işletilmeyip, alıkonulmasının engellenmesi amaçlanmıştır. Gözaltı süresi bitmese de, yakalanan şahsın işlemlerinin tamamlanmasına karşın bekletiliyor olması hukuka aykırı olacaktır.²²⁵

---

²²¹ Akbulut, agm, s. 580.

²²² Yüksektepe, age, s. 304.

²²³ Centel/Zafer, age, s. 326.

²²⁴ Centel/Zafer, age, s. 277.

²²⁵ **Gündoğan, Kadir/Koç, Cihan/Özbudak, Coşkun, Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli Kolluk Hukuku, Kolluğun (Jandarma ve Polisin) Önleyici ve Adli Görevleri**, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007, s. 574.

A. Anayasal Düzenleme

Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç, en geç kırk sekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok dört gün içinde hakim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hakim kararı olmaksızın özgürlüğünden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir (AY m. 19).

B. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinde Yer Alan Düzenleme

İHAS m. 5/1.c’de öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkes, hemen bir hâkim veya adli görev yapmaya yasayla yetkili kılınmış diğer bir görevli önüne çıkarılmalıdır (İHAS m. 5/3). AİHM, Aquilina-Malta davasında; kişinin hemen hâkim huzuruna çıkarılmasının yeterli olmadığına bu usulün kendiliğinden devreye girmesi gerektiğine karar vermiştir.²²⁶

C. Ceza Muhakemesi Kanununda Yer Alan Düzenleme

Bireysel suçlarda gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. Yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz (CMK m. 91/1).

AY m. 19, gözaltı süresini kırk sekiz saat olarak belirlemiştir. CMK m. 91’de ise bu süre yirmi dört saattir. Gözaltı sürelerinde uyumsuzluk varmış gibi görünse de, Anayasanın belirlediği kırk sekiz saat “üst sınır” dır, kanun koyucu daha kısa bir süre belirleyebilir. O nedenle Anayasaya aykırı bir durum bulunmamaktadır.²²⁷ Kanunda ifade edilen on iki saatlik süre, yol süresidir ve yirmi dört saatlik gözaltı süresinin dışındadır. Ancak, bu on iki saatlik yol süresi gözaltı süresine ilave edilemez.

Yakalanan şahsın şehir merkezine uzak bir yerde olması durumunda, gözaltı süresinin yolda geçip soruşturma işlemlerine yeterli vakit kalmaması

²²⁶ AİHM, *Aquilina/ Malta*, Appl. No: 25642/94, 29.04.1999, § 49, (Dutertre, age, s. 155’den naklen).

²²⁷ Öztürk/Tezcan/Erdem/Sırma/Kırıt/Özaydın/Akcan/Erden, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, s. 456.

ihtimali nedeniyle yol süresi getirilmiştir.²²⁸ Kullanılan yol süresinin belgelendirilmesi, hukuka aykırılık iddialarına da engel olacaktır.²²⁹

Toplu suçlarda da gözaltı süresi yirmi dört saattir. Ancak koşulların varlığı halinde Cumhuriyet savcısı, delillerin toplanmasında güçlük varsa ya da toplu suça katılan şüpheliler sayıca fazla ise; her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle gözaltı süresinin uzatılmasına yazılı olarak emir verebilecektir ve bu emir kişiye tebliğ edilecektir (CMK m. 91/3). Kanun koyucu, toplu suçlar bakımından ayrı bir yol süresi belirlememiştir. Delillerin toplanmasındaki güçlük koşulu, toplu suçlarda gözaltı süresinin uzatılması için aranan bir koşuldur, gözaltı kararı verilmesi için bu koşulun gerçekleşmesine gerek yoktur.

Toplu suç, aralarında iştirak iradesi bulunmasa da üç veya daha fazla kişi tarafından işlenen suçtu ifade eder (CMK m. 2/1-k). Ayrı yakalanıp gözaltına alınan örgüt yöneticisi, üyesi, örgüte yardım eden veya örgüt adına suç işleyen açısından da toplu suç uygulaması yapılmalıdır.²³⁰

Kolluk amirlerinin gözaltı kararı verdiği durumlarda gözaltının süresi yirmi dört saattir. Ancak bu süre, kamu düzenini ortadan kaldırma tehlikesine sebebiyet verecek derecede şiddetin artması ve toplu suç işlenmesi hallerinde kırk sekiz saat olarak düzenlenmiştir (CMK m. 91/4).

Yakalama emrinin hakim yada mahkeme tarafından çıkarıldığı durumlarda, bunun üzerine hakkında yakalama işlemi yapılan kişinin mahkeme huzuruna ya da hakim önüne çıkarılması gereken süre ise yirmi dört saattir (CMK m. 94/1). Bu durum teknik anlamda gözaltı olmadığından; teşhis, ifade alma gibi klasik gözaltı işlemleri yapılmayacak ve gözaltı süreleri de uygulanmayacaktır.

D. Geçici OHAL Düzenlemesi

AY m. 19, olağanüstü hal ve savaş hallerinde hakim önüne çıkarılma süresinin uzatılabileceğini düzenlemiştir. Milli Güvenlik Kurulu'nun tavsiyesi ve Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu'nun kararıyla

²²⁸ Karakehya, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2015, s. 279.

²²⁹ Ünver/Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, s. 328.

²³⁰ Şen, Ersan, *Yorumluyorum VIII*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 208.

20.07.2016 tarihinde Türkiye genelinde olağanüstü hal ilan edilmiştir. Ohal döneminde çıkarılan KHK'lar ve Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanunlarla belirtilen suçlarda, gözaltı sürelerine ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. 667 ve 668 s. KHK lar ve bunların kabulüne ilişkin 6749 ve 6755 sayılı Kanunlarla otuz gün olan gözaltı süresi 684 sayılı KHK ile yedi güne inmiştir.

E. Terörle Mücadele Kanununda Yer Alan Düzenleme

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun geçici 19. madde hükmü uyarınca, bu maddenin yürürlüğe girdiği tarih olan 31.07.2018 tarihinden itibaren üç sene boyunca 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar ile 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar veya örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar bakımından gözaltı süresi, bireysel suçlarda kırk sekiz saat, toplu suçlarda ise dört gündür. Bu süreler hakim kararıyla, delillerin toplanmasında güçlük veya dosyanın kapsamlı olması halinde en fazla iki defa uzatılabilir. Her iki durumda da bu sürenin uzatılması, ancak savcının istemiyle yakalanan şahsın dinlenmesi kaydıyla mümkün olacaktır.

VI. HAKİM ÖNÜNE ÇIKARILMA

Gözaltı süresi içinde serbest bırakılmayı gerektiren bir durum gerçekleşmezse, bireysel suçlarda zorunlu yol süresi hariç en geç yirmi dört saat, toplu işlenen suçlarda ise dört günün sonunda, kişi ya da kişiler sulh ceza hakimi önüne çıkarılacaktır. Cumhuriyet savcısı, gözaltındaki kişinin adli kontrol altına alınması ya da tutuklanması gerektiği kanaatini taşıyorsa sulh ceza hakimine sevk edecek, bu kanaatte değilse serbest bırakacaktır.²³¹ Gözaltındaki şüphelinin Cumhuriyet savcısının yazılı emri ile serbest bırakılması durumunda bunun nedenlerinin yazılı olarak belirtilmesi şarttır, ancak bu şekilde gözaltının denetimi sağlanabilir.²³²

²³¹ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 64.

²³² Akbey, Evren, *Etkin Soruşturmaya İlişkin Usul ve Esaslar (Cumhuriyet Savcısı-Ceza Avukatı Uygulama Kitabı)*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s. 21.

Gözaltı süresinin sonunda serbest bırakılmayan kişinin, sulh ceza hakimi huzuruna sorguya çıkarılması kanun hükmü gereği zorunludur (CMK m. 91/7). Şüpheli veya sanığın soruşturma veya kovuşturma konusu suç ile ilgili olarak hakim veya mahkeme tarafından dinlenmesine sorgu adı verilir (CMK m. 2/h).

Kanun koyucu “gözaltına alınan kişi bırakılmazsa” ibaresiyle kişinin serbest bırakılmamasının nedenine yer vermeyerek, ister Cumhuriyet savcısı tarafından serbest bırakılmama, ister gözaltına karşı yapılan itirazın hâkim tarafından reddedilmesi olsun, kişinin sulh ceza hakimi huzuruna çıkarılıp sorguya çekilmesini zorunlu kılmıştır. Burada ki amaç; özgürlüğü kısıtlanan kişinin durumunun bir an önce belirlenmesi ve keyfiliğe mahal verilmeyip, hakim güvencesine kavuşturulmasının sağlanmasıdır.

Savcı ayrıca, şüphelinin suçunu ikrar etmesi halinde de sulh ceza hakiminden sorguya çekilmesini isteyebilir (CMK m. 162).²³³ Sorgu sırasında müdafî bulunması mecburidir (CMK m. 91/7). Bu hüküm, müdafinin hukuki yardımından faydalanmaya gösterilen önemin bir göstergesidir.²³⁴

Sorguya çekilme sırasında şüpheliye ya da sanığa, yüklenen suç anlatılır ve müdafinin yardımından faydalanma hakkı olduğu kişiye bildirilir (CMK m. 147). Savunma hakkı, AY'nın 36. maddesinde hak arama özgürlüğü içinde düzenlenmiştir. Erem'e göre savunma hakkı başka bir hak içinde düşünülemeyecek kadar sınırsızdır.²³⁵ Gerçeğin ortaya çıkabilmesi ve adaletin insani olmasını sağlamak için savunma hakkının korunması gerekir.²³⁶ İddia (itham) kavramının doğal sonucu savunmadır, çünkü savunma olmazsa iddia hüküm niteliğinde olacaktır.²³⁷

Şüpheli ya da sanık, vekaletname aranmaksızın müdafî ile her zaman görüşebilir (CMK m. 154). Müdafî, hâkim kararıyla kısıtlama kararı verilmemişse soruşturma evresindeki dosyayı inceleyip, belgelerden örnek alabilecektir (CMK m. 153). “Şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır.” (CMK m.

²³³ Ünver/Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2016, s. 584.

²³⁴ Ünver/Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2016, s. 344.

²³⁵ **Erem**, Faruk, *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, 6. Baskı, Işın Yayınevi, Ankara, 1986, s. 165.

²³⁶ Erem, age, s. 165.

²³⁷ Erem, age, s. 167.

148/1). Kendisini savunmak bakımından özgürce karar verme olanağını yok eden her türlü davranış hilelidir.²³⁸ Kişinin hakkındaki itham ve bunun delillerinden haberdar olmaması, savunmasını zorlaştıracak ya da imkânsız hale getireceğinden, savunma hakkı; soruşturma dosyasını öğrenme hakkını da içerir.²³⁹ Hâkim, sorguya çıkarılan şahsın serbest bırakılmasına ya da tutuklanmasına karar verebilir. Adli kontrole bağlı bir suç olması halinde de bu kararın verilmesi mümkündür.²⁴⁰

VII. GÖZALTININ SONA ERMESİ

Gözaltı süresi içinde yapılacak adli işlemler tamamlandıktan sonra, gözaltında bulunan kişinin savcı ya da hakim tarafından serbest bırakılması, sorgu hakimince tutuklanması ya da gözaltı süresinin dolmasıyla gözaltı hali son bulur.²⁴¹

VIII. YAKALAMA VE GÖZALTI İŞLEMLERİNE DAİR MÜŞTEREK KONULAR

A. İşkence ve Kötü Muameleye Tabi Tutulmama Hakkı

Anayasanın işkence ve eziyeti, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muameleyi yasaklayan 17. maddesi; yakalanan ya da gözaltına alınan kişi için bir güvencedir. Devletin temel amaç ve görevlerinden birisi de, kişilerin maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli koşulları sağlamaktır (AY m. 5). Böylece devlet, bu yasağın ihlaline sebebiyet verecek durumların önüne geçilmesi için gerekli tedbirleri almakla ve kişinin fiziksel ve ruhsal varlığını korumakla yükümlüdür.

Kötü muamele yasağının hiçbir istisnası, İHAS'da ya da Anayasada yer almamaktadır.²⁴² İşkence suçunun TCK'da yer alan diğer suçlardan, korumakta olduğu hukuki yarar itibarıyla ayrı bir yönü bulunmaktadır, o nedenle af kapsamı

²³⁸ Erem, age, s. 227.

²³⁹ Erem, age, s. 165.

²⁴⁰ Yenisey, *Kolluk Hukuku*, s. 477.

²⁴¹ Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 346.

²⁴² **Boyar**, Oya, “İşkence Ve Kötü Muamele Yasağı”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa-Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, (Ed. Sibel İnceoğlu), 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 155.

dışında bırakılmış olması AYM'ye göre hukuk devleti ve eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmemektedir.²⁴³

Sağlık kontrolü, üst araması ve fotoğraf çekimi gibi gözaltı işlemleri ya da yakalama sırasında direnilmesi halinde, kolluğun zor kullanma yetkisi doğacaktır. Kolluğun, bu direnişi etkisiz hale getirmek amacıyla ve bunu sağlayacak ölçüde zor kullanması, işkence veya kötü muamele olarak değerlendirilemeyecektir. Ancak bazı durumlar, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suretiyle kasten yaralama suçuna sebebiyet vermektedir.

Yargıtay CGK, işkence suçunun maddi ya da manevi müdahalelerle, sistematik şekilde ve belli süreçte işlendiğini ifade etmiştir. Kararda geçen olayda, gözaltına alınan şahsın üst aramasını yapabilmek için kolluk zor kullandığı esnada mağdurun saçını çekmiştir. Bu eylem, işkence suçunu oluşturacak nitelik ve ağırlığa ulaşmamıştır. O nedenle, kolluk görevlisinin saç çekme eylemi, zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suretiyle kasten yaralama suçunu oluşturmaktadır.²⁴⁴

B. Hakların Bildirimi ve Müdafî Yardımı

YGİY'nin 4. maddesi, gözaltı ve nezarethane sorumlusunu; gözaltına alınan kişilere haklarının okunmasını sağlayan personel olarak tanımlamıştır. Bu tanım, gözaltına alınan kişilere haklarının bildirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Gözaltına alınan kişinin ifadesi, Cumhuriyet savcısı ya da emri doğrultusunda kolluk görevlileri tarafından alınacaktır. İfade alma sırasında ise, "İfade ve sorgunun tarzı" başlıklı CMK m. 147'de belirtilen esaslara riayet edilecek ve kişiye hakları bildirilecektir. "Kanuni Hakların Bildirilmesi" başlığı altındaki detaylı anlatımlarımız nedeniyle, o kısımdaki açıklamalarımızı tekrarlarız.²⁴⁵

Gözaltına alınan kişinin müdafinin hukuki yardımından faydalanma hakkı bulunmaktadır. Nitekim gözaltı ve nezarethane sorumlusu, yakalanan kişiye

²⁴³ AYM, 18.07.2001 T., 2001/4 E., 2001/332 K.

²⁴⁴ Yargıtay CGK, 28.02.2017 tarihli ve 2014/269 Esas ve 2017/108 Karar sayılı ilamı.

²⁴⁵ Bkz. Bölüm 1, Başlık III, B. 3.

yakalanma sebebini açıkladıktan sonra, müdafii isteyip istemediğini soracak ve aldığı cevabı tutanağa yazıp imzalatacaktır (YGIY m. 12). Müdafilik kural olarak isteğe bağlıdır. Bunun sonucu olarak, şüpheliden kendisi için bir müdafii seçmesi istenir (CMK m. 150/1). Ancak kişi, henüz on sekiz yaşını doldurmamış, sağır, dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede malul ise veya alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren bir suç söz konusuysa ve müdafisi bulunmuyorsa talebi aranmaksızın müdafii tayin edilmesi gerekir (CMK m. 150/2, CMK m. 150/3). Şüpheli, kollukta müdafii olmaksızın verdiği ifadeyi, hakim veya mahkeme önünde doğrulamazsa bu ifade hükme dayanak yapılamayacaktır (CMK m. 148). Bu hükümle, adil yargılamanın sağlanabilmesi için soruşturma aşamasında müdafiliğin önemine dolaylı bir şekilde vurgu yapılmaktadır.²⁴⁶

Soruşturma aşamasında ifade almada en çok üç avukat hazır bulunabilir. Soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında, avukatın şüpheli ya da sanık ile görüşme, yanında olma ve hukuki yardımda bulunma hakkı engellenemez ve kısıtlanamaz (CMK m. 149). Ancak, belirli suçlarda²⁴⁷ şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı sınırlandırılmıştır (CMK m. 154/2). Bunun için Cumhuriyet savcısının istemi ve hakimin kararı gerekir, müdafii ile görüşme hakkının kısıtlandığı yirmi dört saat süre boyunca ifade alınmaz. CMK m. 154/2, İHAS m. 6'nın ihlali kararlarının çıkmasına sebebiyet verebilecektir. Çünkü bu kısıtlama getirilirken, kişiyi suçu ikrar eden bir ifade vermeye zorlamayacak güvencelere yer verilmemiştir.

Müdafii, dosyayı inceleyebilir ancak CMK m. 153/2'de sıralanan suçlar bakımından dosyayı incelemesi, belgelerden örnek alması, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecekse Cumhuriyet savcısının istemi ve hakimin kararıyla kısıtlanabilecektir. Soruşturmanın amacının tehlikeye düşmesi, maddi gerçeğin

²⁴⁶ **Doğan, Koray**, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkusundan Sanık Yararlanır İlkesi*, 2. Baskı, Legal Yayınevi, Ankara, 2018, s. 246.

²⁴⁷ CMK m. 154/2 (Ek: 3/10/2016-KHK-676/3 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7070/3 md.) “ *Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümlerinde tanımlanan suçlar ve Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçları bakımından gözaltındaki şüphelinin müdafii ile görüşme hakkı Cumhuriyet savcısının istemi üzerine, hâkim kararıyla yirmidört saat süreyle kısıtlanabilir; bu zaman zarfında ifade alınmaz.* ”

açığa çıkarılmasının güçleştirilmesi, soruşturmanın ilerlemesine mani olunması demektir.²⁴⁸

Gözaltına alınan kişi, hakkındaki işlemlerin tamamlanması üzerine serbest bırakılmazsa sulh ceza hakimi tarafından sorguya çekilecektir.²⁴⁹ Sorgu sırasında, müdafî hazır bulunacaktır (CMK m. 91/7). Bu düzenleme, sorguda müdafîliği “zorunlu” hale getirmiştir.²⁵⁰

C. Yakalama ve Gözaltı İşlemlerinin Denetimi

Yakalama ve gözaltı işlemleri, yapıldıkları sırada (CMK m. 91/5) ve bu işlemlerin bitiminde²⁵¹ (CMK m. 92) denetime tabi tutulmaktadır. Nezarethaneler, gözaltındaki kişilerin durumları, gözaltı nedenleri Cumhuriyet savcıları tarafından denetlenip, sonucu nezarethaneye alınanlar defterine kaydedilir. İnsan hakları ihlalleri açısından denetim önemlidir. Böylece kolluğa yönelik işkence iddialarının da önüne geçilmiş olacaktır.

Yakalama işlemine, gözaltına alma ya da gözaltı süresinin uzatılmasına ilişkin Cumhuriyet savcısının yazılı emrine karşı itiraz imkanını, CMK vermiştir. İtiraz edebilecek kişiler; yakalanan kişi, müdafî veya kanuni temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derecede kan hısıımıdır. Serbest bırakılmayı sağlamak üzere, itiraz dilekçesi Sulh ceza hakimine sunulacaktır. Hakimin bu incelemeyi evrak üzerinde yapması ve yirmi dört saat içinde neticelendirmesi gerekir. Yapılan işlemin uygun olduğu kanaatine ulaşan hakim, başvuruyu reddedecek ya da yakalananın soruşturma evrakı ile birlikte derhal Cumhuriyet Savcılığında hazır bulundurulmasına karar verecektir (CMK m. 91/5).

Etkin soruşturmanın yerine getirilmesi ve Anayasanın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin şeref ve itibar hakkının korunması noktasında, denetim büyük önem arz eder. Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları

²⁴⁸ Centel/Zafer, age, s. 183.

²⁴⁹ Centel/Zafer, age, s. 327.

²⁵⁰ Ünver/Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, s. 330.

²⁵¹ CMK m. 92/1 “Cumhuriyet başsavcuları veya görevlendirecekleri Cumhuriyet savcuları, adli görevlerinin gereği olarak, gözaltına alınan kişilerin bulundurulacakları nezarethaneleri, varsa ifade alma odalarını, bu kişilerin durumlarını, gözaltına alınma neden ve sürelerini, gözaltına alınma ile ilgili tüm kayıt ve işlemleri denetler; sonucunu Nezarethaneye Alınanlar Defterine kaydederler.”

doğrultusunda soruşturma işlemlerinin adli kolluk tarafından yürütülmesi nedeniyle, yerine getirdikleri faaliyetleri denetleyecek makam da Cumhuriyet savcılığıdır.²⁵² Kolluk güçlerinin eylem ve işlemlerine yönelik şikayetler, idarece araştırılıp bir neticeye ulaşılsa da, zaman zaman kurumun itibarı için personelden yana bir tutum izlendiği kanısı oluşmakta ve bu da kolluğa olan güveni zedeleyebilmektedir. Kolluğa duyulan güvenin yıkılmaması için kolluk birimlerinin her faaliyeti şeffaf olmalı ve kolluk, bu faaliyetlerinin hesabını verebilecek durumda bulunmalıdır.²⁵³

Nitekim AB, Türkiye için verdiği ilerleme raporlarında, kolluk görevlilerinin sivil kişi ve makamlar tarafından denetlenmesi ve bunun için bağımsız kolluk denetim sistemi kurulması gerektiğini ifade etmiş, bunun neticesinde 6713 sayılı Kanunla Kolluk Gözetim Komisyonu kurulmuştur. Denetlenen kolluğun meşruluğu da güçlenecektir. Denetimle, arzulanmayan durumlar ortaya sunularak, muhtemel hukuka aykırılıkların önüne geçilir ve hukuka aykırı sonuçların zararları da telafi edilir.²⁵⁴

D. Koruma Tedbiri Nedeniyle Tazminat

Kamu hukukunda idarenin tazminat sorumluluğu, hizmet kusuru durumunda ortaya çıkmaktadır. İdare verdiği zararı, genellikle belli miktar bir parayı zarar görenin malvarlığına aktararak tazmin eder.²⁵⁵

Ülkemizde, Cumhuriyet dönemine kadar devletin sorumsuzluğu ilkesi geniş uygulama alanı bulmuştur. Sosyal devlet anlayışının kabul edilmesi, devletin görevlerinin artması ve liberal devletten sosyal devlete geçilmesi, devletin sorumsuzluğu ilkesinden ayrılmayı gerektirmiştir.²⁵⁶

İdarenin sorumluluğunda asıl gelişme, 1961 Anayasasının 114/1. maddesinde “idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık”

²⁵² **Ayyıldız**, Hakan, “Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 143, Temmuz-Ağustos 2019, s. 155.

²⁵³ **Zabunoğlu**, Hamdi Gökçe “Kolluğun Sivil Gözetimi”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2016, s. 473.

²⁵⁴ **Akıncı**, Müslüm, *Danıştay Kararları Işığında İdarenin Gözetim ve Denetim Görevi*, 1. Baskı, Legal Yayınevi, 2017, s. 3.

²⁵⁵ **Atay**, Ender Ethem, *İdare Hukuku*, 5. Baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 2016, s. 704.

²⁵⁶ **Kalabalık**, Halil, *İdare Hukuku Dersleri*, II. Cilt, 2. Baskı, Sayram Yayınevi, Konya, 2016, s. 235.

olduğunun belirtilmesi olmuştur. 1982 Anayasasında da, “ *İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır.* ” ve “ *İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.* ” (AY m. 125/1) şeklindeki amir hüküm ile idarenin sorumluluğu kabul edilmiştir. Bu zararın giderilmesi hukuk devleti ilkesi gereğidir, ancak kusurlu olmadığı hallerde zararın giderilmesinin temeli bu ilkenin yanı sıra ‘sosyal hukuk devleti’ olunmasıdır.²⁵⁷

1982 Anayasası, memur ve diğer kamu görevlilerinin görevlerini yerine getirirken üçüncü kişilere haksız bir işlem veya eylem sonucu verdikleri zararlardan doğan sorumluluklarını düzenlemiştir. Uğranılan zararı devlet tazmin edecek, ancak ilgisine de rücu edebilecektir (AY m. 40/3). Tazminat davaları ise zarar veren kişiye değil idare aleyhine açılacaktır (AY m. 129/5, Devlet Memurları Kanunu m. 13/1). Bu düzenlemeler karşısında; Devlet, zarar gören kişi için bir sigorta olmaktadır. Böylece kişilerin muhatabı, ödeme gücü olan kurumlar olacaktır.²⁵⁸ Resmi görevlilerin, görevleri ile ilgisi olmayan kişisel kusurlarıyla zarar vermeleri durumunda, kendilerine karşı doğrudan tazminat davası açılacaktır. Bu durumda devletin güvencesinden yararlanamazlar, özel hukuk hükümlerine göre sorumlu olacaklardır.²⁵⁹

Türkiye’de haksız olarak tutulanlara tazminat ödenmesine ilişkin ilk kanun teklifi 1956 yılında yapılmıştır.²⁶⁰ Bu kanun teklifi kabul edilmemiş, ancak 1961 Anayasası ile belirtilen esaslar dışında yakalama işlemine tabi tutulan kişilerin uğrayacakları zararın Devletçe tazmin edileceği hüküm altına alınmıştır. İHAS m. 5/5’e uygun olarak düzenlenen 1982 Anayasasının 19. maddesinde yer alan, “ *Bu esaslar dışında bir işleme tabi tutulan kişilerin uğradıkları zarar, tazminat hukukunun genel prensiplerine göre Devlet’çe ödenir.* ” şeklindeki ifade, CMK m. 141’e esas teşkil etmiştir.

²⁵⁷ Kalabalık, *İdare Hukuku Dersleri*, s. 239, 240.

²⁵⁸ **Tekinsoy**, Mustafa Ayhan, “*Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları*”, Ankara Barosu Dergisi, 2013/1, s. 29.

²⁵⁹ **Gözler**, Kemal/**Kaplan**, Gürsel, *İdare Hukuku Dersleri*, 19. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017, s. 672.

²⁶⁰ **Alacakaptan**, Uğur, “*Haksız Tutma Ve Yakalama Hallerinde Devletin Tazminat Verme Mükellefiyeti*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, 1961, s. 199.

1. Ceza Muhakemesi Kanunda Yer Alan Tazminat Nedenleri

Koruma tedbirleri için görünüşte haklılık bulunmalı ise de, bu hususta yanılma söz konusu olabilir.²⁶¹ Zira insanların hatasız olmaları imkansızdır, o nedenle haksızlıklar ortaya çıkabilir, toplum yararına uygulanan tedbirler olduğu için de vazgeçmek mümkün değildir.²⁶²

Belirtilen esaslara uyulmaksızın kişi özgürlüğünü kısıtlayıcı işlemlerin uygulanması halinde kişilerin uğradıkları zararın, Devlet tarafından karşılanacağı Anayasada belirtilmiştir (AY m. 19/9). Bu kişiler, maddi ve manevi zararlarını Devlettten talep edebileceklerdir (CMK m. 141/1).

Devletin hukuka aykırı olarak uyguladığı koruma tedbirleri nedeniyle tazminat ödemesi, hukuk devleti olmanın bir gereğidir.²⁶³ Nitekim; 5271 sayılı CMK'nın yürürlüğe girmesinden önce, 466 sayılı Haksız Yakalanan ve Tutuklanana Tazminat Ödenmesi Hakkında Kanun ile sadece yakalama ve tutuklama koruma tedbirlerinden kaynaklanan zararların tazmini düzenlenmişti. 01.06.2005 tarihinde yürürlüğe giren 5271 sayılı CMK'nın 141 ila 144. maddeleri arasında tazminata ilişkin hükümler, "koruma tedbirleri nedeniyle tazminat" başlığı altında yer almaktadır. 466 sayılı kanun, 5320 sayılı kanunun 18. maddesi ile 01.06.2005 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldırılmıştır.

Koruma tedbirleri nedeniyle tazminatı gerektiren haller, CMK m. 141'de sayılmıştır. Kanun koyucunun yapmış olduğu bu düzenlemede; özel hukuk ile idare hukuku ve ceza hukukunun tazminat kavramları bir araya getirilmiştir.²⁶⁴ Tez konumuz kapsamında, yakalama ve gözaltı koruma tedbirine ilişkin tazminat nedenlerini ele alacağız.

a. Kanunda Belirtilen Koşullar Dışında Yakalama

Kanunda öngörülen koşulların mevcut olmamasına rağmen, keyfi ya da usulsüz şekilde gerçekleştirilecek yakalama işlemlerine karşı kişi, CMK m. 141/1-

²⁶¹ **Hakeri**, Hakan, *Haksız Yakalanan ve Tutuklanana Tazminat Verilmesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999, s. 44.

²⁶² Hakeri, age, s. 45.

²⁶³ Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 2018, s. 728.

²⁶⁴ **Soyaslan**, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2018, s. 352.

a hükmü uyarınca tazminat talep edebilecektir. Örneğin; suçüstü durumu olmadığı halde kolluğun CMK m. 90/1 hükmüne dayanarak ya da tutuklama kararı verilmesini gerektiren bir halin bulunmamasına rağmen CMK m. 90/2 hükmüne göre yakalama yapması, haksız bir yakalama olacaktır. Koşulları gerçekleşmeden yapılan yakalama sonucu elde edilen deliller muhakemede kullanılamayacaktır.²⁶⁵ CMK m. 90/1 gereği suçüstü halinde kolluk görevlisi olmayan kişiler tarafından gerçekleştirilen yakalamalarda, CMK m. 141 anlamında tazminat sorumluluğu doğmayacaktır. Ancak, koşulları gerçekleşmiş ise genel hükümler uyarınca haksız yakalama nedeniyle yakalanan kişinin şahsi sorumluluğu doğabilecektir.

b. Kanuni Gözaltı Süresi İçinde Hakim Önüne Çıkarılmama

Gözaltı süresi dolmasına rağmen, yakalanan kişiyi hakim önüne çıkarmayan yetkililerin CMK m. 141/1-b uyarınca tazminat sorumluluğu bulunmaktadır. Ayrıca cezai sorumlulukları da gündeme gelebilecektir.

Bu bent kapsamında veya -a- bendi kapsamında, “koşulları gerçekleşmeden gözaltı kararı verilmesi” durumunun, tazminat nedeni olarak düzenlenmemiş olması eksikliklerdir. Haksız gözaltılara ilişkin başvurular AYM tarafından, iç hukuk yolu olarak CMK m. 141 tüketilmediği gerekçesi ile reddedilmektedir. Koşulları gerçekleşmeden gözaltı kararı verilmesi tazminat nedeni olarak düzenlenmediği takdirde, kanunda belirtilen koşullar oluşmadan gözaltına alınan kişi eğer süresi içinde hakim önüne çıkarılırsa tazminat talep edemeyecektir.

c. Yakalanan Kişi Hakkında Kovuşturmaya Yer Olmadığı Veya Beraat Kararı Verilmesi

CMK m. 141/1-e hükmü, yakalanıp ta hakkında kovuşturmaya yer olmadığı ya da beraat kararı verilen kişinin tazminat talep edebileceğini düzenlemiştir. Şu durumda, yeterli delil bulunmadığı halde kişinin yakalanması söz konusudur.²⁶⁶ Yakalanıp gözaltına alınan kişi hakkında Cumhuriyet savcısının kovuşturmaya yer olmadığına karar vermesi halinde, yakalama tedbiri şeklen kanuna uygun olsa da ortaya çıkan sonuç itibarıyla insan haklarına aykırılık teşkil

²⁶⁵ Öztürk/Kazancı/Güleç, age, s. 340.

²⁶⁶ Soyaslan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2010, s. 329.

edecektir.²⁶⁷ Yapılması gereken, bu zararın hak ve nesafet kurallarına göre hakim tarafından belirlenmesidir.²⁶⁸

Başlangıçta hukuka uygun görünen özgürlük kısıtlamasının, sonradan verilen kararlarla haksızlığı ortaya konulmuş ve zararın doğduğu kabul edilmiştir. Bu durumun tazminat ile giderilmesi ise hukuk devleti olmanın bir sonucudur. İtham edilerek tutulan ve daha sonra suçsuz olduğu ortaya çıkarak beraat eden kişi hiçbir hicap damgası taşımamalıdır.²⁶⁹

d. Mahkumiyet Durumunda Tazminat

Yargılama sonunda hükmedilen ceza, gözaltında geçen süreden daha az ise kişi, CMK m. 141/1-f hükmü uyarınca tazminat talep edebilecektir. Gözaltına alma hukuka uygundur ancak, fazladan gözaltında geçirdiği süre tazminatı gerektiren nedendir.²⁷⁰ Kanunun yalnızca adli para cezası öngörüp, bununla cezalandırılan kişi de tazminat isteyebilecektir. Hükümü veren mahkeme, ilgiliye tazminat hakkı olduğunu bildirecek ve bu hususu da karara geçirecektir.

e. Yakalanan, Yakalama Nedenleri ve Hakkındaki Suçlamaların Açıklanmaması

Yakalanan kişiye bunun nedenleri ve hakkındaki iddiaların yazılı olarak, hemen mümkün olmaması halinde ise sözlü olarak derhal bildirilmesi yasal zorunluluktur (CMK m. 90/4, YGİY m. 6/4). Aksi durum tazminat nedenidir (CMK m. 141/1-g). Bunun nedeni sanığın savunma hakkını, adil yargılanma ilkelerine uygun olarak yapabilmesinin sağlanmasıdır.²⁷¹

f. Yakalamanın Yakınlara Bildirilmemesi

Yakalamanın yakınlarla bildirilmesi PVSK m. 13 gereği zorunlu ve kendiliğinden yapılan bir işlemdir, ancak belirlenen kişiye bildirilmesi için karar

---

²⁶⁷ Albayrak/Özer/İlhan/Erdoğan, age, s. 31.

²⁶⁸ Yargıtay CGK, 20.03.2007 tarihli ve 2006/9-338 Esas ve 2007/71 Karar sayılı ilamı, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=194&t=30622> (Erişim T: 23.03.2019).

²⁶⁹ **Beccaria**, Cesare, *Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi*, Çeviren: Muhiddin Göklü, 2. Baskı, Güven Yayınevi, 1961, s. 129.

²⁷⁰ Öztürk/ Kazancı/Güleç, age, s. 345.

²⁷¹ Öztürk/ Kazancı/Güleç, age, s. 346.

gerekir.²⁷² Yapılmayan bildirim, kişiye tazminat talep hakkı verecektir (CMK m. 141/1-h). Gözaltına alınma ve gözaltı süresinin uzatılması halinde de bu bildirim CMK m. 91/5 hükmü gereği yapılmalı ise de, yerine getirilmemesi tazminat nedeni olarak Kanunda yer almamıştır.

g. Yakalama İşlemine Karşı Başvuru Hakkının İhlali

Hakim kararı olmaksızın özgürlüğü kısıtlanan kişilerin durumunun hakim tarafından incelenmesi şeklindeki Anayasal hakkın, yani “ habeas corpus ” güvencesinin ihlali tazminat nedenidir. Yakalanan kişi, özgürlüğüne kavuşmak için sulh ceza hakimine başvurabilir. Ayrıca bu başvuru, kişinin yasal temsilcisi, eşi ya da birinci veya ikinci derece kan hısımları tarafından da yapılabilmektedir (CMK m. 91/5). Yakalama işlemine karşı başvuru imkanından yararlandırılmayan kişiler, CMK m. 141/1-k hükmü uyarınca tazminat talep edebileceklerdir.

2. Maddi ve Manevi Tazminat

Koruma tedbirleri nedeniyle tazminat talepleri, maddi ve manevi zararları kapsamaktadır. Kişinin gelir getiren işini yürütememesinden doğan kayıpları ve avukatlık ücreti maddi zarar olarak görülebilir.²⁷³ Manevi zarar, kişinin saygınlığının zedelenmesi, ailesi ve yakınları için duyduğu özlem, cezaevi koşullarının güçlüğü ve bunlardan doğan acı ve üzüntüdür.

CMK m. 141, koruma tedbirlerinin tamamına yer vermemiştir. Madde içinde yer almayan koruma tedbirlerinden zarar görenler, adli yargıda idare aleyhine tazminat davası açabilecektir.²⁷⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, AY m. 40 ve 125. maddelerinin amacının; kamu hizmetinin aksamadan yürütülmesi için memur ve diğer kamu görevlilerinin yargı mercilerinin önüne çıkarılmasını önlemek ve zarar gören kişinin karşısına memur veya diğer kamu görevlisine nazaran ödeme gücü yüksek olan devleti muhatap kılarak, kamu düzenini korumak olduğunu belirtmiştir. Zarara sebebiyet veren kamu personelinin yürüttüğü görev sırasındaki kişisel kusuru kasti suç niteliği de taşırsa, kişilerin uğradığı zararlarla yürütülen görev arasında bir ilişki kurulabiliyorsa, kamu

²⁷² Yenisey/Nuhoğlu, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2017, s. 495.

²⁷³ Öztürk/ Kazancı/Güleç, age, s. 337.

²⁷⁴ Aşkın, Uğur, “ *Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminatta Rücu Sorunu* ”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 28.

personelinin hizmetten ayrılamayan kişisel kusurudur ve ortada görev durumu olduğu için yapılan davranış kast ya da ihmale de dayansa hizmet kusurudur ve davanın idare aleyhine açılması gerekir.²⁷⁵

Yargıtay'ın manevi tazminatı belirlemekte kullandığı kriterler “ ...*Nesnel bir ölçüt olmamakla birlikte, hükmedilecek manevi tazminatın davacının sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılı suçun niteliği, tutuklanmasına neden olan olayın cereyan tarzı, tutuklu kaldığı süre ve benzeri hususlar ile tazminat davasının kesinleşeceği tarihe kadar davacının elde edeceği parasal değer ...*”²⁷⁶ şeklindedir. Ancak, Danıştay “ ... *Manevi tazminat, evrensel hukukta eski kalıplarından çıkarılarak, caydırıcılık unsuru da ön plana alınmaktadır. Gelişen hukuktaki bu yaklaşım, kişilerin bedenine ve ruhuna karşı yöneltilen haksız eylemlerde, tatmin olma duygusu yanında caydırıcılık uyandıran oranlarda manevi tazminat takdir edilmesi gereğini de ortaya koymakta ve vücut bütünlüğü yanında ruh sağlığını da içeren kişi haklarının önemini vurgulamaktadır. Manevi tazmin ile amaçlanan sadece bir nebze olsun rahatlama duygusu vermek değil, hizmet kusuruyla zarar veren idareyi, gerekli dikkat ve özeni gösterme konusunda etkili biçimde uyarmaktır...*”²⁷⁷ şeklindeki içtihadıyla manevi tazminat ile sağlanmak istenen amacı, çok daha öteye taşıyarak önemli bir adım atmıştır.

3. Tazminatta Rücu Meselesi

Devlet, hukuka aykırı uygulanan koruma tedbirleri nedeniyle ödediği tazminatı; görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle görevini kötüye kullanan hakim ve Cumhuriyet savcılarında bir yıl içinde (CMK m. 141/4), ayrıca iftira veya yalan tanıklık nedeniyle gözaltına alınan kişiler için ödediği tazminatı da iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye rücu edecektir (CMK m. 143/3). Diğer kamu görevlilerine rücu edileceğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır. Zarar gören kişiler, bu diğer kamu görevlilerinin görev kusurları nedeniyle AY m. 125 hükmü gereği idare aleyhine tazminat davası

²⁷⁵ Yargıtay HGK, 30.1.2013 tarihli ve 2012/4-729 Esas ve 2013/163 Karar sayılı ilamı, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=193&t=37618> (Erişim T: 27.02.2019).

²⁷⁶ Yargıtay 12. CD, 15.10.2018 tarihli ve 2018/4962 Esas ve 2018/9718 Karar sayılı ilamı.

²⁷⁷ Danıştay, 15. D, 21.02.2016 tarihli ve 2015/613 Esas ve 2016/150 Karar sayılı ilamı.

açabileceklerdir. Devletin ödediği tazminatı, AY m. 40/3 ve 129/5 hükümleri karşısında ilgili kamu görevlilerine rücu edeceği açıktır.

IX. YARGITAY KARARLARI BAĞLAMINDA GÖZALTININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa ile güvence altına alınan kişi özgürlüğü ancak belirli durumlarda kısıtlanabilir. Fakat yapılan işlemler keyfi olmamalı ve iç hukukta yer alan düzenlemelere uygun şekilde gerçekleştirilmelidir. İfadesi alınmak üzere karakola götürülen şahsın, gece yarısı üç buçuk saat bekletilip hakkında hiçbir işlem yapılmamasını Yargıtay, keyfi gözaltı işlemi olarak nitelendirmiştir.²⁷⁸

Koşulları gerçekleşmeden verilen gözaltı kararı, keyfi ve hukuka aykırı olup ilgililerin de cezai sorumluluğuna neden olacaktır. Suçüstü olmadığı halde sadece soyut bir ihbarla yirmi saat gözaltına tutulan kişinin, suça karışanların yakalanması üzerine Cumhuriyet Savcısı tarafından serbest bırakılmasını Yargıtay, memurun özgürlüğü kısıtlaması suçu olarak değerlendirmiştir.²⁷⁹ Nitekim, sistemden kaldırılmayan yakalama kararı nedeniyle, 09.05.2011-17.01.2012 tarihleri arasında gerçekleşen altı yakalama ve üç gözaltı işlemi de hukuka aykırıdır.²⁸⁰

Gözaltına alınıp sonrasında beraat eden kişinin tazminat talebini mahkeme, bu gözaltının makul şüpheye dayandığı gerekçesi ile reddetmiştir. Aksi görüşte olan Yargıtay CGK, cürüm işlemek için teşekkül oluşturmak suçundan sadece bir gün gözaltında kalıp beraat eden kişinin uğradığı zararın, hak ve nesafet

---

²⁷⁸ Yargıtay, 4. CD, 08.04.2003 tarihli ve 2002/18778 Esas ve 2003/1944 Karar sayılı ilamı, https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_4_Ceza_Dairesi_2002-18778.php (Erişim T: 19.03.2019).

²⁷⁹ Yargıtay 4. CD, 05.11.2003 tarihli ve 2002/28544 Esas ve 2003/10778 Karar sayılı ilamı, https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_4_Ceza_Dairesi_2002-28544.php (Erişim T: 19.03.2019).

²⁸⁰ Yargıtay 12. CD, 28.01.2014 tarihli ve 2013/24713 Esas ve 2014/1778 Karar sayılı ilamı, <http://dergipark.gov.tr/download/issue-full-file/30753>, s.282, (Erişim T: 05.09.2019).

ilkeleri gereğince ve Anayasanın 19 ve İHAS 5. maddeleri uyarınca giderilmesi gerektiğine karar vermiştir.²⁸¹

Kanunda belirtilen azami gözaltı süreleri, sonuna kadar kullanılması gereken süreler değildir. Gözaltı işlemlerinin, somut olayın ve soruşturma konusu suçun özelliğine göre en kısa sürede tamamlanması gerekir. Yargıtay, gözaltına alındıktan sonra hâkim kararıyla serbest bırakılan ve yargılandığı davada ise beraat eden kişi hakkında, gözaltında bekletildiği üç saatlik sürenin makul olduğunu ifade eden ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur.²⁸²

Gözaltına alınan kişi, nezarethaneye konulmadan önce üst aramasına tabi tutulur ve bunun için arama kararı ya da emri gerekmez (AÖAY m. 8/c). Yasal olmayan gözaltı kararı, nezarethaneye alma işlemini ve nezarethaneye almadan önceki aramayı da hukuka aykırı hale getirecektir.²⁸³

Kolluğun, görevlerini yerine getirirken mevzuatta öngörülen usul ve esaslara riayet etmesi hukuk devleti olmanın vazgeçilmez bir gereğidir. CMK hükümlerinin uygulanmasında özellik arz eden Av. K m. 58'e göre; avukatların görevlerinden doğan veya görev sırasında işledikleri suçlardan dolayı haklarında Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturma yapılabilmesi, Adalet Bakanlığının vereceği izin üzerine mümkündür. Bu özel soruşturma usulü, hakların temsili ve korunmasında önem arz eden avukatlık mesleğinin özgür bir şekilde yerine getirilmesini sağlayacaktır. Nitekim Yargıtay da kararında, karakolda tutulan kişinin avukat olduğunu söylemesi üzerine, karakolun gözaltı kesiminde tutulup tutulmadığı, gözaltına alınmışsa ağır cezalı bir eylemle suçlanıp suçlanmadığının araştırılması gerektiğine vurgu yapmıştır.²⁸⁴

Gözaltına alınan kişilerin devletin gözetimi ve denetimi altında bulunduğu ve yaşama hakkının daha özel bir öneme sahip olduğu, İHAS m. 2 ve herkesin yaşama hakkına sahip olduğu şeklindeki Anayasanın 17. maddesi

---

²⁸¹ Yargıtay CGK, 13.04.2010 tarihli ve 2010/8-58 Esas ve 2010/82 Karar sayılı ilamı, <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=194&t=33477>, Erişim, (Erişim T: 05.09.2019).

²⁸² Yargıtay 12. CD, 02.04.2018 tarihli ve 2017/10327 Esas ve 2018/3738 Karar sayılı ilamı, (Yüksektepe, age, s. 371'den naklen).

²⁸³ Yargıtay CGK, 18.10.2016 tarihli ve 2016/57 Esas ve 2016/374 Karar sayılı ilamı.

²⁸⁴ Yargıtay 4. CD, 01.10.1998 tarihli ve 1998/7284 Esas ve 1998/8493 Karar sayılı ilamı, <http://www.turkhukusitesi.com/showthread.php?t=84429> (Erişim T: 16.06.2019).

hükümleri karşısında açıktır. Yakalanıp polis merkezine getirilen üstelik tutanağa göre hayat bütünlüğü bakımından tehlikeli görünüm arz etmesine rağmen kendisine zarar verebilecek unsurlardan arındırılmadan tek başına avukat bekleme odasında tutulan şahsın kemeri ile intihar etmesinde, ilgili kolluk görevlilerinin eyleminin ihmali davranışla görevi kötüye kullanma olduğuna Yargıtay hükmetmiştir.²⁸⁵

Yakalanan kişi gözaltına alınacak ise doktor kontrolünden geçirilmesi, işkence yasağı bakımından, hem yakalanan hem de kolluk açısından bir güvence sağlayacaktır. Özensiz yapılan muayene ya da beyan üzerine tanzim edilen bir rapor, bu güvenceyi ve güvenilirliği zayıflatacaktır.²⁸⁶ Gözaltı süresince şüpheli şahsa kötü muamele ve işkence yaptığı raporlarla da sabit olan kolluğun, verdiği zararı tazminle yükümlü olduğu Danıştay tarafından ifade edilmiştir.²⁸⁷

Kanun koyucu, TCK m. 294'te düzenlenen "Kaçmaya imkan sağlama" suçunun oluşumu için gözaltı kararının varlığı aramıştır. Gözaltına alma kararının öncesinde değil sonrasında gerçekleşen fiiller, kaçmaya imkan sağlama suçunu oluşturacaktır.²⁸⁸ Gözaltı kararının varlığı, teşhis işlemi için de aranan bir koşuldur. Yakalama koruma tedbiri teşhis işlemi için tek başına yeterli değildir. Gözaltı kararı verilmeden yapılan teşhis işlemi ise hukuka aykırıdır.²⁸⁹

Yargıtay CGK, teşhis işlemi sırasında müdafinin bulunması zorunluluğunun olmadığına karar vermiştir. Ancak, Kurul Başkanı; şüphelinin soruşturma işlemine katıldığı her durumda müdafinin hukuki yardımından faydalanma hakkının hatırlatılması, eğer müdafiden yararlanma zorunluluğu varsa buna göre işlemin yapılması gerektiğini belirtip çoğunluğun görüşüne katılmamıştır.²⁹⁰

---

²⁸⁵ Yargıtay 5. CD, 21.05.2015 tarihli ve 2013/8776 Esas ve 2015/11766 Karar sayılı ilamı.

²⁸⁶ Yargıtay CGK, 15.10.2002 tarihli ve 2002/8-191 Esas ve 2002/362 Karar sayılı ilamı, https://www.hukuki.net/ictihat/Yargitay_Ceza_Genel_Kurulu_2002_8_191.php (Erişim T: 22.03.2019).

²⁸⁷ Danıştay 10. D, 06.02.2009 tarihli ve 2006/1212 Esas ve 2009/652 Karar sayılı ilamı, (Tekinsoy, agm, s. 45,46'dan naklen).

²⁸⁸ Yargıtay, 9. CD, 02.06.2014 tarihli ve 2014/2507 Esas ve 2014/6677 Karar sayılı ilamı.

²⁸⁹ Yargıtay 6. CD, 04.03.2014 tarihli ve 2011/13102 Esas ve 2014/3984 Karar sayılı ilamı.

²⁹⁰ Yargıtay CGK, 15.4.2008 tarihli ve 2008/6-71 Esas ve 2008/85 Karar sayılı ilamı.

Önemle belirtelim ki CMK m. 151/3, şüphelinin soruşturma evresinin her aşamasında avukatın hukuki yardımından faydalanma hakkını tanımıştır. O nedenle şüpheli şahsın hazır bulunduğu tüm soruşturma işlemlerinde bu hakkın hatırlatılarak, teşhis işlemi sırasında müdafinin hazır bulunmasına imkân verilmelidir.

Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu gözaltı kararı, uygulamada “Savcı görüşme tutanağı” olarak adlandırılan müzekkerede belirtilmektedir. Bu tutanağın hukuki dayanağı; Cumhuriyet savcısının adli kolluğa emirleri yazılı acele hallerde sözlü olarak vereceği, sözlü emirlerin ise en kısa sürede yazılı olarak bildirileceğini hüküm altına alan düzenlemelerdir (CMK m. 161/3, CMK m. 164/2). Kolluk, Cumhuriyet savcısından aldığı sözlü talimatları yazılı hale getirir ve ardından onaylatır. Bazen evrakın uzun bir süre sonra Cumhuriyet savcısına getirilmesi, olayın ya da verilen talimatın hatırlanamamasına neden olabileceğinden, en kısa sürede onaya sunulması önemlidir. Aksi halde uygulanan gözaltı işlemi nedeniyle kolluğun, kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma ve görevi kötüye kullanma ithamları ile karşılaşmaları olasılığı doğacaktır.

Gözaltı uygulamasına dair bir Cumhuriyet savcısı görüşme tutanağı, Yargıtay CGK kararına konu olmuştur. Cumhuriyet savcısı, kimse için gözaltı kararı vermediğini, gözaltı işlemi yapılması için sözlü veya yazılı talimatının da bulunmadığını, imzası olmayan tutanak altında yazılı olan “şüphelilerin ifadeleri alındıktan sonra salıverilmesi” ibaresinin ise sonradan eklenip çıktısının alındığını savunmuştur. Yargıtay CGK, gerçek bir yakalama ya da gözaltı işlemi bulunmadığını ifade etmiştir. Zira kolluk, soruşturmanın yürütülmesine ilişkin müzekkereyi yanlış yorumlayarak şubeye davet ettiği şahsın ifadesini almış, yönetmelikte belirtilen usule uygun olarak evrak düzenlemiş ve şahıs şubeden ayrılmıştır. Bu nedenle, savcının üzerine atılı kişiyi özgürlüğünden yoksun kılma ve görevi kötüye kullanma suçlarının kanuni unsurlarının oluşmadığına karar vermiştir.²⁹¹ Ancak, üç Ceza Genel Kurulu üyesi; sanığın üzerine atılı görevi kötüye kullanma suçundan kurulan beraat hükmünün bozulması gerektiğini ifade ederek karşı oy kullanmıştır.

---

²⁹¹ Yargıtay CGK, 28.03.2017 tarihli ve 2015/1253 Esas ve 2017/184 Karar sayılı ilamı.

Karara konu olayda, dört- beş saat kadar emniyette tutulan şüpheli şahıslar sadece nezarethaneye alınmamış, ancak geri kalan; ifade almak, müdafî-şüpheli görüşme tutanağı, yakalama tutanağı, üst ve vücut arama tutanağı ile sevk-serbest bırakma formu düzenlemek gibi tüm işlemler haklarında uygulanmıştır. Kolluk tarafından yapılan işlemler ve kişinin uzunca süre emniyette özgürlüğünden yoksun şekilde tutulması nedeniyle, gerçek bir yakalama ya da gözaltı olmadığı şeklindeki Yargıtay CGK görüşü, kanaatimizce hatalı olmuştur. Nitekim AYM'nin bir başvuruda vermiş olduğu karar, bu görüşümüzü doğrulamaktadır. Savcılıkça verilmiş bir gözaltı kararı bulunmadığından bahisle, ifadesi alınıp serbest bırakılan kişinin tazminat talebini reddeden mahkemenin kararı, bireysel başvuruya konu olmuştur. AYM bu başvuruda “...*soruşturma işlemlerinin tamamlanması amacıyla karakola götürülmüş ve işlemleri tamamlanıncaya kadar fiilen özgürlüğünden yoksun bırakılmıştır. Dolayısıyla 5271 sayılı Kanun'un 91. maddesinin (1) numaralı fıkrası gözetildiğinde, yakalama anından serbest bırakılma anına kadar geçen sürenin gözaltı niteliğinde olmadığı da söylenemez.... başvurucuya tazminat verilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği değerlendirilmiştir.*”²⁹² şeklindeki gerekçesi ile bu işlemlerin bir gözaltı olduğuna dikkat çekmiştir.

---

²⁹² AYM, Hasan Akboğa, §§ 71-73.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ANAYASA MAHKEMESİ VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA YAKALAMA VE GÖZALTI

I. ANAYASA MAHKEMESİNİN YAKALAMA VE GÖZALTINA YAKLAŞIMI

Anayasa Mahkemesi, kanunların ve Anayasada sayılan diğer normların Anayasaya uygunluğunu denetlemekle görevlidir. Bu yargısal denetleme, soyut ve somut norm denetimi yolu ile yapılmaktadır.²⁹³ Buradaki amaç, Anayasaya aykırı ilgili normun yürürlükten kalkması ile temel hakların etkin bir şekilde korunmasını sağlamaktır.

Anayasanın 148. maddesiyle Anayasa Mahkemesine, bireysel başvuruları karara bağlama görev ve yetkisi de verilmiştir. Böylece, Anayasada güvence altında olan temel hak ve özgürlüklerden İHAS kapsamındaki birinin ihlal edilmesi halinde AİHM'e gitmeden önce AYM'ye başvurulması gerekmektedir.

AY m. 90'da yer alan "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir. " şeklindeki düzenleme ile, İHAS iç hukukumuzun bir parçası durumuna gelmiştir. Böylece Sözleşmenin temel hak ve özgürlüklere ilişkin normlarını, Türk mahkemeleri doğrudan uygulayabilecektir.²⁹⁴ Nitekim AYM kararlarında, hem İHAS metnine hem de AİHM kararlarına atıflar bulunmaktadır.

A. Norm Denetimi Bağlamında Yaklaşımı

Anayasa ile güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin, yakalama ve gözaltı işlemleri sırasında da ihlal edildiği durumlarla karşılaşılmaktadır. Temel hak ve özgürlüklere müdahalenin koşulları AY'nın 13. maddesine göre;

²⁹³ Özbudun, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 16. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 436.

²⁹⁴ Ünal, Şeref, "İnsan Haklarının Tarihi, Felsefesi ve Hukuki Temelleri", Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1994, s. 73-74.

kanunla ve ancak Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplerle sınırlanabilir. Kanunların ise yeterli anlaşılabilirliğe sahip olması gerekir, aksi halde hukuk devletinde temel hak ve özgürlükler kişilerin insiyatifine terk edilmiş olur.

Kanunla getirilen sınırlamanın da sınırı vardır. Nitekim AYM, özgürlüklere yönelik müdahalenin sadece kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunmasının yeterli olmadığını, demokratik toplum düzeninde gerekli olma ve ölçülülük koşulları yönünden de incelenmesinin gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁵

Gözaltı süresinin uzunluğunun Anayasaya aykırı olduğu iddiasının ilk olarak 1972 yılında AYM önüne geldiğini görüyoruz. AYM, 1961 Anayasası döneminde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun düzenlediği otuz günlük gözaltı süresini, bu tedbirin bir tür fiili tutuklama olduğu, yargısal denetime tabi tutulmadan çok uzun süre anayasal haktan yoksun bıraktığı gerekçesi ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına aykırı olduğuna hükmetmiştir.²⁹⁶ 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe teşebbüsünün ardından 20 Temmuz 2016'da tüm Türkiye'de üç ay süre ile olağanüstü hal ilan edilmiştir. 23 Temmuz 2016 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 667 sayılı KHK'da, belirtilen suçlarla ilgili olarak gözaltı süresinin otuz gün olarak uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Sıkıyönetimde bile fiili tutuklama olarak değerlendirilen otuz günlük gözaltı süresinin, olağanüstü hal döneminde de getirilmiş olması, aradan geçen kırk dört yıl sonrasında kişi özgürlüğü ve güvenliği açısından ileri bir adım olduğu söylenemeyecektir.

Kolluğun yakalama yetkisi ve yakalama yapılmasına imkan sağlayan PVSK m. 13/1, 16/3-b ile kolluk amirine gözaltına alma yetkisi veren CMK m. 91/4, norm denetimine konu olmuştur.²⁹⁷ PVSK m. 13/1 hükmü; can güvenliğini tehlikeye düşürenler hakkında, eylemin ve durumun niteliğine göre yakalama, koruma altına alma ve uzaklaştırma tedbirlerinden birinin uygulanmasına izin vermektedir. Bu düzenlemenin, polise keyfilik verdiği, kişi özgürlüğü ve güvenliğini ölçsüzce sınırladığı gerekçeleri ile Anayasaya aykırılığı ileri

²⁹⁵ AYM, *Şahin Alpay Kararı* [GK], B. No: 2016/16092, 11.01.2018, §§ 122-137.

²⁹⁶ AYM, 16.02.1972 T., 1971/31 E., 1972/5 K.

²⁹⁷ AYM, 04.05.2017 T., 2015/41 E., 2017/98 K.

sürülmüştür. Ancak AYM, eylemin ve durumun niteliğine göre yakalama tedbirine başvuruluyor olmasını, ölçülülük ilkesine uygun bularak Anayasaya aykırılık iddiasını reddetmiştir.

AYM'nin “can güvenliğini tehlikeye düşürme” halini, suçüstü ya da suçun işlenmesinin önlenmesi anlamında irdelememiş olması bir eksiklikdir. “Başkalarının can güvenliğini tehlikeye düşürmek” hali var ise, en azından teşebbüs aşamasında bir suçüstü durumu olacaktır ki, bu durumda söz konusu madde değil, CMK hükümleri uygulanıp yakalama yapılacaktır. O nedenle bu düzenlemenin, bir anlamda önleyici gözaltı²⁹⁸ kurumunun tanıtımı olduğu değerlendirilmektedir.²⁹⁹ Önleyici gözaltı; Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Polonya, Malezya gibi pek çok devlet tarafından uygulanmaktadır.³⁰⁰ Suçun işlenmesinin önlenmesine yönelik “önleyici gözaltı”nın keyfilige ulaşmaması için AİHM; “somut ve belirli suç”, suçun işlenmesinin beklendiği yer, zaman ve mağdurlarının belirli olmasını aramaktadır.³⁰¹ Örneğin holigan kavgaları bu unsurları taşımaktadır, o nedenle maç bitene kadar özgürlüklerinden yoksun tutulmaları gereklilik arz etmektedir.³⁰² Norm denetimine konu kanunun ilgili hükmünde sınırları belirleyen bir düzenleme olmaması, keyfilige varan yakalama ve uzaklaştırmalara böylece AİHM içtihatları karşısında ihlal kararlarının çıkmasına sebebiyet verebilecektir.

PVSK m. 16/3-b bendine yönelik olarak, polisin görevini engellemek üzere direnen kişilere karşı boyalı su kullanımının barışçıl toplantı ve gösterilere katılanları da işaretleyecek olması nedeniyle, masumiyet karinesi ve hukuk devleti ilkesini ihlal ettiği ileri sürülmüştür. AYM, madde gerekçesindeki amacın; toplumsal olaylarda suç şüphesi altındakilerin tespiti ve kalabalıklar dağıtıldıktan sonra yakalama işleminin yapılabilmesini sağlamak olduğunu belirtmiştir. AYM'ye göre boyalı su uygulaması, söz konusu kişilere suç ithamında bulunulması sonucunu doğurabilecektir, ancak suçluluğu kesin hükümle sabit

---

²⁹⁸ “Önleyici gözaltı, kişinin topluma getirebileceği zararın önlenmesi amacıyla gelecekte işlemesi muhtemel bir eylemin tahmin edilmesi üzerine kamu otoritesi aracılığıyla hürriyetinden yoksun bırakılmasıdır.”, (Ceyhan, Murat, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Önleyici Gözaltı*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 25'ten naklen).

²⁹⁹ Ceyhan, age, s. 177.

³⁰⁰ Ceyhan, age, s. 25.

³⁰¹ Ceyhan, age, s. 94, 95, 96.

³⁰² Ceyhan, age, s. 104, bkz. dp. 289.

oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı da Anayasal bir esastır. Bir suçla itham edilmek bu karineyi ihlal etmeyecektir, aksi halde kimseye suç ithamında bulunulamayacaktır. Bu nedenle söz konusu hükmün Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiştir.

Yakalama işlemini kolaylaştırmak için kullanılan boyalı su, tesadüfen eylemcilerin bulunduğu yerden geçen kişilere de isabet edebilecek ve masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilecektir. Karşı oy gerekçesinde de ifade edildiği gibi Anayasanın 34/2 maddesi uyarınca toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlama amaçları arasında “suçluların tespiti ve yakalanması” yer almamaktadır. Bu uygulama, kıyafetinde boya olan kişinin, kanuna aykırı eyleme katıldığı şeklinde, aksinin ispatı zor bir karine ve ön yargı oluşturacak dolayısıyla AY m. 36 ve İHAS m. 6’da düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlali söz konusu olacaktır.

AYM, aynı dosya da CMK m. 91/4’e yönelik itirazları da incelemiştir. Mülki amirlerce belirlenecek kolluk amirlerine gözaltına alma yetkisinin tanınmasının Cumhuriyet savcısını devre dışı bırakması nedeniyle haksız gözaltıları arttıracığı, bu durumun Anayasanın 2, 7, 8, 9, 13, ve 34. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. AYM’ye göre kolluk amirinin bu yetkisine engel olan Anayasal bir hüküm yoktur, ilgili maddede yer alan “ *Bu fıkra kapsamında kolluk tarafından gözaltına alınan kişiler hakkında da gözaltına ilişkin hükümler uygulanır.* ” hükmü gözaltına alınanlara güvence sağladığından, söz konusu sınırlamanın hakkın özünü zedelediği, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmadığına hükmetmiştir.

Gözaltı koruma tedbirinin zorunluluğunu değerlendirecek konumda olan kişi, hukukçu kimliğiyle Cumhuriyet savcısıdır. Yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce ifa edileceği AY m. 9’da belirtilmektedir. Yargı görevi yapan deyiminden ise “ *yüksek mahkemeler, adli ve idari mahkemeler üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar* ” anlaşılır (TCK m. 6). Şu halde, bu tedbirin mahkemelerce yerine getirilmesinin zorunlu olmadığına dair, AYM’nin görüşü kanaatimizce hatalıdır. Gözaltına alma yetkisinin kolluk amirlerine verilmesi suretiyle, Cumhuriyet savcısının gözaltıya

müdahil ve bu karar üzerinde denetiminin olmaması, hak ihlallerinin artmasına sebebiyet verecektir.

B. Bireysel Başvuru Bağlamında Yaklaşımı

AY m. 148/3; olağan kanun yollarını tüketmiş olmak kaydıyla Anayasada yer alan temel hak ve özgürlüklerden Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamında yer alan herhangi birinin, kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddiası olan herkesin Anayasa Mahkemesine başvurabileceğini hüküm altına almıştır.

Kamu gücü kavramından anlaşılması gereken, idari makamlar ve de yargı organlarıdır.³⁰³ Bireysel başvuruda, bu kamu gücünün, anayasal hak ihlallerine sebebiyet veren kanuna aykırılıkları denetlenmektedir.³⁰⁴

Tüketilmesi gereken kanun yolları, 6216 sayılı “Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun”un 45/2 maddesi hükmüne göre, idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmesi şeklinde ifade edilmiştir. Ancak; mahkemeler önünde yargılama sırasında ileri sürülmeyen iddialar, bireysel başvuruya konu edilemezler.³⁰⁵

Doktrinde, “Anayasa şikâyeti” olarak da adlandırılan bireysel başvuru, özel bir yargı yolu olup mahkemelerce verilen kararlara karşı gidilen olağan ya da olağanüstü kanun yollarından bağımsızdır. Bu yönüyle bireysel başvuru, yeni bir anayasa yargısı denetim türüdür.³⁰⁶ Temel hak ve özgürlükleri esas alarak gerçekleştirilen anayasal bir denetimdir. Yapılacak incelemede, kanuna uygunluk denetimi değil Anayasaya uygunluk denetimi yapılmaktadır. Bu nedenle herhangi bir kısıtlayıcı işlem kanuna dayalı olarak da yapılırsa, Anayasaya uygun olduğu anlamına gelmeyecektir.³⁰⁷

---

³⁰³ Özbudun, age, s. 414.

³⁰⁴ **Gökcan**, Hasan Tahsin, “*Bireysel Başvuruda İkincilik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 135, 2018, s. 23.

³⁰⁵ AYM, *Nesih Altuner Kararı*, B. No: 2014/12072, 20.09.2017, §§ 23, 24.

³⁰⁶ **Hamdemir**, Berkan, *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 42.

³⁰⁷ AYM, *Erol Kaplan ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/14284, 27.06.2018, § 69.

Bireysel başvuru yolunun kabul edilmesinin en başta gelen amacı, AİHM önüne giden dava dosya sayısını azaltmak ve hak ihlallerinin öncelikle iç hukukta çözüme kavuşturulmasını sağlamaktır. Temel hak ve özgürlüklerin anayasa yargısı ile korunup gelişmesinin dışında, anayasa hukukunun ilerlemesi ve hukuk düzeninin korunmasına da bireysel başvuru hizmet etmektedir.³⁰⁸ AİHM'e gidebilmek için etkin bir iç hukuk yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, AİHM'in 30 Nisan 2013 tarihinde verdiği Uzun-Türkiye kararı ile Anayasa Mahkemesinin etkin bir iç hukuk yolu olduğu kabul edilmiştir.³⁰⁹

AYM, bireysel başvuru yoluyla gelen şikayetlerde koruma tedbirinin uygulanabilme koşullarının somut olayda bulunup bulunmadığının ve bu tedbirin ölçülü olup olmadığını takdir etmenin öncelikle söz konusu tedbiri uygulayan mercie ait olduğunu belirtmiştir. Zira bu merci, Anayasa Mahkemesine nazaran taraflarla ve delillerle doğrudan doğruya temas halinde bulunduğu için daha iyi konumdadır. Ancak yargı mercilerinin bu husustaki takdir aralığını aşp aşmadığı ise Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir.³¹⁰

1. Özgürlük ve Güvenlik Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı

Özgürlük ve güvenlik hakları, sivil toplumun temelini oluştururlar ve anlamlı bir siyasal katılımın ve demokratik siyasetin de zorunlu ön koşullarıdır.³¹¹ Özgürlük, genel anlamı itibariyle kişinin maddi ve manevi bütünlüğünün her türlü baskıdan, cebirden, şiddetten ve tehditten uzak olması şeklinde tanımlanabilir.³¹² Güvenlik ise, toplum hayatında hukuki düzenlemelerin sekteye uğramadan işletilmesi ve böylece bireylerin güven duydukları bir ortamda

³⁰⁸ **Göztepe**, Ece, “*Anayasa Şikayeti*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 530, 1998, s. 17.

³⁰⁹ AİHM 147 (2013), Basın Bildirisi, 14.05.2013, <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-4355607-5224953&filename=003-4355607-5224953.pdf> (Erişim T: 07.04.2019).

³¹⁰ AYM, *Şahin Alpay*, §§ 90, 91.

³¹¹ **Erdoğan**, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 5. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2016, s. 180.

³¹² **Soyaslan**, Doğan, *Kriminoloji: Suç ve Ceza Bilimleri*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 139.

huzurlu şekilde korkusuzca yaşamlarını devam ettirebilmeleridir.³¹³ Kişinin fiziki mekân içinde hareket edebilmesi, yer değiştirebilmesi kişi özgürlüğü hakkı, bu özgürlüğe keyfi olarak müdahale edilmesine karşı korunmak ise kişi güvenliği hakkıdır.³¹⁴

Suç isnadına bağlı olarak kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar, AY m. 19'da sınırlı bir şekilde sayılmıştır. Özgürlük ve güvenlik hakkına müdahalede bulunulan kişilere tanınan güvenceler de maddede yer almıştır. Tanınan usuli güvenceler, fiziki olarak özgürlüğü kısıtlanmış kişilere yöneliktir. Aksi halde, 19. maddenin ihlali söz konusu olmayacaktır. Nitekim AYM, henüz infaz edilmemiş yakalama emrinin, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmiştir.³¹⁵

Kolluk görevlileri kişiyi karakola davet ederken dahi, kişinin özgürlük ve güvenlik hakkına sahip olduğu bilinciyle, bu hakkın ihlaline sebebiyet vermeyecek şekilde özenle hareket etmesi gerekir. Nitekim başvuru, o an görevde olmayan kolluk görevlilerine “bir erkeğin kendisini rahatsız ettiği” şeklinde yapılan sözlü bildirim üzerine cep telefonu ile aranarak karakola davet edilmiştir. Oysaki suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan bir durum olmadığı gibi, kişi hakkında usulüne uygun yapılmış bir ihbar ya da şikâyetle bulunmamaktadır. Buna rağmen kolluk görevlisinin, başvuruca arayıp polis merkezine davet etmesi sanki meşru bir kamu gücünü kullanıyor izlenimi yaratmıştır. AYM, kişinin kısa bir süre için de olsa polis merkezinde tüm güvencelere aykırı bir şekilde tutulmasının AY m. 19/2'de güvence altına alınan kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.³¹⁶

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı, terör suçları bakımından özellikle organize olan durumlarda, kolluk güçlerinin suçla mücadelesini aşırı derecede zorlaştıracak şekilde yorumlanmamalıdır.³¹⁷ Terör örgütü ile bağlantılı suçlar

---

³¹³ **Gökbaş**, Seval, “Çok Kutuplu Yeni Uluslararası Sistemde Güvenlik Algısı”, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, s. 1, <http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf> (Erişim T: 27.03.2019).

³¹⁴ **Kalabalık**, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 411.

³¹⁵ AYM, *Gülseven Yaşer Kararı*, B. No: 2014/17411, 27.09.2017, § 69.

³¹⁶ AYM, *Mehmet Baydan Kararı* [GK], B. No: 2014/16308, 12.04.2018, §§ 74, 79, 80.

³¹⁷ AYM, *Hasan Akboğa*, § 61.

nedeniyle yürütülen soruşturma kapsamında, başvuruçunun yakalanıp işlemlerinin tamamlanmasının ardından serbest bırakıldığı ana kadar geçen yedi saat yirmi sekiz dakikalık gözaltı süresi, aynı soruşturmada on bir kişinin daha ifadesinin alınmış olması karşısında makul bir süredir. Bu nedenle, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına yapılan müdahale AY m. 19/3 hükmünü ihlal etmemiştir.³¹⁸

Nezarethanede gözaltında tutulan kişi de tutuklanan veya aldığı mahkumiyetin bir gereği olarak hapisanede tutulan kişi de özgürlüğünden yoksun bırakılmıştır ve buna şüphe yoktur.³¹⁹ Çeşitli sebeplerle özgürlüğü kısıtlanan kişinin serbest kalması için yargı merciine başvurabilme hakkı, İHAS'a uygun şekilde AY'nın 19/8. fıkrasında düzenlenmiştir.

Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı kapsamında AY'nın 19.maddesinde yer alan; belirtilen koşullarda yakalanma, hakların bildirimi, hâkim önüne çıkarılma, serbest bırakılmayı sağlamak için yargı merciine başvurma, yakınlarına haber verme gibi güvencelerin sağlanmaması bu hakkın ihlaline neden olacaktır.

Kanunda belirtilen koşullara aykırı olarak gerçekleştirilen yakalama, tazminat nedenidir. Nitekim AY'nın 19. maddesi, belirtilen esaslar dışında işlem yapılmasının tazminatı gerektirdiğini hüküm altına almıştır. Yakalamanın hukuka aykırı olması, yakalama nedenlerinin bildirilmemesi gibi iddiaların CMK m. 141 kapsamında tazminat davası konusu yapılmamasını, bireysel başvurunun ikincil niteliği gereği AYM tarafından kabul edilemez bulunmaktadır.³²⁰ Ancak kanunda belirtilen koşullara aykırı şekilde verilen gözaltı kararı, CMK'da tazminat nedeni olarak düzenlenmemiştir. Şu durumda tazminat yolunun kapalı olması nedeniyle AYM'ye başvuruların kabul edilmesi gerekirken AYM, gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğuna dair iddialarda CMK m. 141'de yer alan tazminat davası açma imkanının tüketilmemesi nedeniyle başvuruların kabul edilemez olduğuna dair kararlar vermektedir.³²¹

---

³¹⁸ AYM, *Hasan Akboğa*, §§ 65, 66.

³¹⁹ **Doğru**, Osman/**Nalbant**, Atilla, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1. Cilt*, 1. Baskı, Şen matbaa, Ankara, 2012, s. 367.

³²⁰ AYM, *Buse Gizem Ergüven ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2015/7457, 07.03.2019, §§ 52, 53.

³²¹ AYM, *Metin Baştürk Kararı*, B. No: 2015/10942, 09.01.2019, §§ 33-35.

Gözaltı süresinin aşıldığı iddiası ile ilgili bir başvuruda AYM, tutuklu olan başvuru hakkında gözaltı süresinin aşıldığının tespiti ve ihlaline karar verilse dahi tutukluluk halinin sonlanıp serbest bırakılmasını mümkün kılmayacağını, ancak tazminat verilmesi sonucunu doğurabileceğini ifade ederek, CMK m. 141’de belirtilen dava yolu tüketilmediği için yapılan başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.³²² Ancak, verilecek tazminatın kişi özgürlüğü üzerinde bir etkisi bulunmamaktadır, bireysel başvuru yolunun asıl fonksiyonu temel hak ve özgürlüklerin korunmasına hizmet etmesi olduğu göz önüne alındığında bu yönde verilen kararlar hatalıdır. Oysaki AİHM, Mergen-Türkiye davasında³²³, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının sınırlandırılmasına ait koşullar gerçekleşmediği halde yapılan gözaltı ile ilgili başvuruda, CMK m. 141’in tüketilmesi şartını aramayarak, esas incelemesine geçmiştir.

AYM, koruma tedbirlerine ilişkin olarak çelişkili tutum sergilemektedir. Zira gözaltı dışında, tutuklama ve koşulları oluşmadığı iddiasına dayanan arama koruma tedbirlerine ilişkin başvurularda, CMK m. 141’de belirtilen dava yoluna gidilip gidilmediğini inceleme konusu yapmamaktadır. CMK m. 141/b, gözaltına ilişkin olarak sadece “Kanuni gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan” durumları tazminat nedeni saymıştır. “Kanuna uygun olmayan gözaltı” tazminat nedenleri arasında yer almadığı için kanunilik ilkesi gereği CMK m. 141, tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olarak kabul edilemez.

Nitekim AYM³²⁴, arama koruma tedbirine ilişkin olarak kendisini kanunun lafzıyla bağlı tutmuş ve CMK m. 141’de öngörülen tazminat başvuru yolunun, aramanın “ölçsüz uygulanması” hallerinde işletilebileceğini ifade etmiştir. Arama kararının hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddia ile ilgili olarak AYM, CMK m. 141’in tüketilmesi gereken etkili bir başvuru yolu olmadığını, başvuru hakkında gerçekleştirilen aramanın özel hayata saygı ve konut dokunulmazlığı haklarını ihlal edip etmediği yönünden inceleyeceğini belirtmiştir. Şu halde yukarıda yer verdiğimiz başvurusu reddedilen, gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğuna dair iddianın, CMK’da tazminat nedenleri arasında yer

³²² AYM, *Hidayet Karaca Kararı* [GK], B. No: 2015/144, 14.07.2015, §§ 61-64.

³²³ AİHM, *Mergen and Others/Turkey*, Appl. No: 55832/09, 55834/09, 55841/09, 55844/09, 31.05.2016, §§ 33-38.

³²⁴ AYM, *Hasan Akboğa*, §§ 90, 92, 97, 99.

almaması nedeniyle AYM tarafından incelenmesi gerekirdi. AYM'nin istikrarlı bir içtihat oluşturmayarak koruma tedbirlerine ilişkin farklı tutum izlemesi, hukuk güvenliği ilkesi ile bağdaşmamaktadır.

Tutuklama, tez konumuzun dışında olmakla birlikte AYM'nin tutuklama koruma tedbirine ilişkin olarak yapılan bir başvuruda değerlendirdiği ana hususların gözaltı koruma tedbiri bakımından da uygulanabilir olacağı kuşkusuzdur. Bu değerlendirmede; koruma tedbirinin kanuni dayanağının varlığını aramış ve bu tedbirin meşru amacı ve ölçülülüğü incelenmeden önce, ön koşulunun bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır. Somut olayda bu ön koşulların yeterince ortaya konulmadığı, böylece hukuki olmayan koruma tedbiri nedeniyle kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir.³²⁵ Gözaltı kararının tutuklama kararından farklı olarak hâkim kararına dayanmadığı göz önüne alındığında, bu tedbirin hukuki olmadığına dair başvurularda AYM'nin iç hukuk yolu olarak tazminat davası açılmasını araması, bireysel başvurunun amacı ile bağdaşmamaktadır.

AYM'nin yukarıda sunduğumuz tutuklama ve arama koruma tedbirlerine ilişkin başvuruları inceleme gerekçelerini, yakalama ve gözaltı koruma tedbirleri yönünden uygulaması için önünde bir engel bulunmamaktadır.

2. Maddi ve Manevi Varlığı Koruma ve Geliştirme Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı

Kötü muamele yasağı ve yaşam hakkını bir arada düzenleyen AY'nın 17. maddesi işkence ve eziyeti yasaklamış, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu da ifade etmiştir.

İnsan onuruna yakışır bir hayat sürme istisnasız herkesin hakkıdır. İşkence ve kötü muamele, bireyin maddi ve manevi varlığına yönelik saldırı niteliği taşımaktadır.³²⁶ Ayrıca Anayasanın başlangıç kısmında, her Türk vatandaşının onurlu bir yaşam sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hakkına sahip olduğuna yer verilmiştir. Kişilerin, insan onuruna uygun

---

³²⁵ AYM, *Şahin Alpay*, §§ 92, 93, 101, 103.

³²⁶ **Erdoğan**, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 3. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2012, s. 184.

bir ortam içinde yaşamasını sağlamak sosyal devlet olmanın gereğidir. Nitekim AY'nın 5. maddesi bunu “ *Devletin temel amaç ve görevleri,... insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.* ” şeklinde ifade etmiştir.

AY'nın 17. maddesinde “işkence, eziyet, insan haysiyeti” ifadeleri yer almaktadır. Bu ifadelerin tamamı “kötü muamele” niteliği taşımakla beraber farklı şekilde adlandırılmaları, aralarındaki derece farkından kaynaklanmaktadır. AYM, kolluk görevlilerinin işkence veya kötü muamele oluşturacak ağırlığa ulaşmamakla birlikte kişinin şeref ve itibarını zedeleyici müdahalelerini, AY'nın m. 17/1'de düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında ele almaktadır.³²⁷

Türkiye, 1984 tarihli “İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muameleye veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi” ni onaylamıştır. Bu sözleşmenin 16. maddesi ile “işkence derecesine varmayan diğer zalimane, insanlık dışı ya da onur kırıcı davranış veya ceza gibi fiiller” yönünden, sözleşmenin taraf devletlerine bunları önleme yükümlülüğü getirmiştir. TCK m. 94, işkenceyi suç olarak düzenlemiştir. İşkence suçu ile insan onuru, vücut bütünlüğü, adliye ve kamu yönetiminde disiplini hakim kılmak amacı korunmaktadır, ancak asıl korunan hukuki yarar; insan onurudur.³²⁸ “ *İnsan hakları, ayırım gözetilmeksizin sahip olunan hakların tümünü kapsar, bu nedenle ve tek cümle ile işkence suçu insanlığa karşı işlenen bir insanlık suçudur* ”.³²⁹

AYM'nin 1965 ve 2016 tarihli kararları, Türk Anayasa yargısının insan onuruna yaklaşımında nasıl bir aşama kaydettiğini göstermesi açısından önemlidir. Askeri Ceza Kanununda yer alan, minderde yatarak ve mahkuma yalnızca su ve ekmek verilerek tamamlatılan katıksız hapis cezasına ilişkin olarak; halkın büyük çoğunluğunun başlıca gıdasının ekmek olduğu bir ülkede cezalının üç gün yalnızca ekmekle yetinmek zorunda bırakılmasının eziyet ve işkence saymanın gerçekçi bir görüş ve anlayış olmadığını belirten AYM, ilgili hükümde

³²⁷ AYM, *B.P.O. Kararı* [GK], B. No: 2015/19012, 27.03.2019, §§ 45, 46, 50.

³²⁸ Yargıtay 8. CD, 04.06.2018 tarihli ve 2018/207 Esas ve 2018/6390 Karar sayılı ilamı.

³²⁹ Yargıtay CGK, 15.10.2002 tarihli ve 2002/8-191 Esas ve 2002/362 Karar sayılı ilamı.

Anayasada yer alan işkence yasağına aykırılık bulunmadığına karar vermiştir.³³⁰ 1965 tarihli bu karara sadece üç üye muhalif kalmıştır.

AYM'nin 2016 tarihli kararına konu olan olayda; başvuru vejetaryendir ve protein eksikliğini tamamlamak için cezaevi kantininde yumurta bulundurulması talebi reddedilmiştir. Başvurucunun bu red kararına yaptığı itiraz üzerine, vejetaryen olup olmadığını tespit edilmesini gerektiren herhangi bir gerekçede olmadığı halde mahkeme kararı ile hastaneye sevk edilmesini AYM, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlali olduğunu değerlendirmiştir.³³¹ Kararda, AY'nın 17. maddesinin; hükümlü veya tutuklunun içinde bulunduğu koşulların insan onuruna yakışır bir şekilde olmasını koruma altına aldığına vurgu yapılmıştır.

Yakalanan kişiye kelepçe takılması bir tür güç kullanımudur ve tek başına kötü muamele olarak değerlendirilemez. Ancak bu uygulama sırasında insan onuru korunmalıdır. Nitekim AYM, başvurucuya takılan kelepçenin bilekte meydana getirdiği yaralama ve kolluk görevlisinin “*Seninle görüşeceğiz, seni böyle bırakırsam kelepçesiz karakola götürmeden gönderirsem*” şeklinde başvurucuya karşı kullandığı ifadeleri birlikte değerlendirdiğinde, kelepçelemenin başvurucuya ders vermek ve kasten beden bütünlüğüne zarar vermek amacını taşıdığı böylece insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele oluşturduğu sonucuna ulaşmıştır.³³²

Anayasanın 17. maddesi, yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Ancak bu güç kaçınılmaz ve asla aşırı olmamak kaydıyla kullanılabilir. Yakalamanın icrası sırasında oluşan yaralanmaların bunun doğal bir sonucu olduğunu gösteren ve durumun gerektirdiği ölçünün ötesinde güç kullanıldığının kabulünü gerektirecek bulgular içermeyen adli muayene raporu ile AY'nın m. 17/3'te düzenlenen insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.³³³

³³⁰ AYM, 27.12.1965 T., 1963/57E., 1965/65K.D. 4/3-9.

³³¹ AYM, *Şehmus Özsubaşı Kararı* [GK], B. No: 2013/2582, 03.03.2016, §§ 47, 67, 81.

³³² AYM, *Mehmet Uçar Kararı*, B. No: 2015/7357, 03.04.2019 T., §§ 64, 65.

³³³ AYM, *Vedat Şorli ve Bilal Şorli Kararı*, B. No: 2014/10459, 13.07.2016, §§ 109, 115, 116.

AYM kendisine yapılan bireysel başvuruda kolluğun boyalı plastik top kullanımını sonucu başvurucunun gözünde meydana gelen işlev kaybında, bu gücün kullanımının yanı sıra planlamasının yapılması ve kontrolünün de dikkate alınması gerektiğine vurgu yapmış, müdahaleye neden olanların dışında kalanların bu müdahaleden etkilenmemeleri için gerekli tedbirleri alma yükümlülüklerinin bulunduğuna dikkat çekmiştir.³³⁴ Somut olayda asgari ağırlık eşliğini aşan müdahalenin, insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağını ihlal ettiğine karar vermiştir.

Yakalama ve gözaltı işlemleri sırasında işkence ve kötü muamele uygulandığı iddiaları, etkili bir soruşturma yapılmasını gerektirir. Gerçeklerin ortaya çıkması, sorumluların cezalandırılması ve mağduriyetlerin giderilebilmesi, ancak etkili bir soruşturma ile mümkün olabilecektir. Etkili soruşturma, usul yönünden eksiklik bulunmamasını gerektirir. Gözaltı işlemleri sırasında kolluğun bu tarz muamelelerine maruz kaldıkları iddiasında bulunan avukatların başvurusunda AYM, savcılığın kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararını mevcut delillerle ilişkilendirmeden verdiğini belirtmiştir. Etkili olmayan bir soruşturma, kolluğa müsamaha ile yaklaşıldığı görüntüsü verecek ve bu fiilleri gerçekleştirme eğiliminde olan kamu görevlilerini de cesaretlendirebilecektir. Bu ise bireylerin, devlete ve adalet mekanizmalarına olan güvenlerini zedeleyecektir. AYM, açıkladığı nedenlerle AY m. 17/3 ile güvence altına alınan işkence, eziyet ve insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar vermiştir.³³⁵

Ancak, olayı aydınlatacak asgari düzeyde bilgi, belge ve delillerin toplandığı, kötü muameleye ilişkin soruşturmanın bizzat Cumhuriyet savcısı tarafından yürütüldüğü soruşturma dosyasında, şikayetten kırk gün sonra karar verilmiş olmasını AYM, insan haysiyeti ile bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlali olarak değerlendirmemiştir.³³⁶

---

³³⁴ AYM, *Pınar Durko Kararı*, B. No: 2015/16449, 28.6.2018, §§ 79-106.

³³⁵ AYM, *Hidayet Enmek ve Eyüp Sabri Tinaş Kararı*, B. No: 2013/7907, 21.4.2016, §§ 63, 90, 110, 112, 118, 119.

³³⁶ AYM, *Vedat Şorli ve Bilal Şorli*, §§ 140-143.

3. Yaşam Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı

Herkesin yaşama hakkına sahip olduğu AY'nın 17. maddesi ile hüküm altına alınmıştır. İnsan haklarının var olabilmesinin koşulu yaşama hakkıdır, zira diğer haklardan faydalanmak hayatta kalmakla mümkün olacaktır.³³⁷ Kişinin yaşam hakkından keyfi olarak yoksun bırakılması, sahip olunan başkaca hakları da anlamsız hale getirecektir.³³⁸ İHAS'mın 6 ve 13 nolu Protokollerine uygun olarak, 2001 ve 2004 yıllarında Anayasada yapılan değişikliklerle ölüm cezası kaldırılmıştır (AY m. 38/9).

10.12.1948 tarihli Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsani veya Küçültücü Muameleye veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi belgelerde yaşam hakkı ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Amerikan Sözleşmesi, Afrika Şartı, Asya İnsan Hakları Şartı şeklindeki bölgesel düzeyde insan hakları belgelerinde de yaşam hakkına yer verilmiştir.

Silah kullanma yetkisinin, temel hak ve özgürlükler içinde başta gelen yaşam hakkının ihlaline sebebiyet vermesi ihtimal dahilindedir. Ancak, yaşama hakkına istisna oluşturabilecek durumlar İHAS m. 2/2 ve AY'nın 17/4 maddelerinde düzenlenmiştir. İHAS bu istisnaları; bir kimsenin yasa dışı cebir ve şiddete karşı korunması, bir kimseyi kanun hükümlerine uygun biçimde yakalamak ya da usulüne uygun olarak tutulu bulunan şahsın kaçmasını önlemek, ayaklanma veya isyanı kanuna uygun biçimde bastırmak şeklinde sıralamıştır. Bu dört durumda, kuvvet kullanımının zorunluluk arz etmesi üzerine gerçekleşen öldürme eylemi, yaşam hakkının ihlalini oluşturmayacaktır.³³⁹

Yaşam hakkı bedensel olarak var olmayı ifade eder.³⁴⁰ Devletin, yaşama hakkını korumak için etkin önlemler almak şeklinde pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün bir uzantısı da usuli yükümlülüktür ve

³³⁷ Erdoğan, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 2012, s. 180.

³³⁸ **Gürbüz**, Reşit, *İnsan Hakları ve Demokratikleşme*, 3. Baskı, Kuram Yayınevi, Kocaeli, 2018, s. 107.

³³⁹ Erdoğan, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 2012, s. 182.

³⁴⁰ **Gören**, Zafer "Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası", İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl. 5, S. 10, Güz 2006/2, s. 68.

genellikle ölümlü olaylarda devletin etkin bir soruşturma yapması ile ilgilidir.³⁴¹ Anayasa Mahkemesinin, yaşam hakkının maddi boyutu bakımından verdiği ihlal kararlarının yanı sıra, usul yükümlülüğünün yerine getirilmemesi nedeniyle verdiği ihlal kararları da bulunmaktadır.

AYM'nin yaşam hakkının hem maddi yönü hem de usul yükümlülüğünü birlikte değerlendirdiği kararında, kolluğun silah kullanımının zorunlu ve ölçülü olması nedeniyle, meydana gelen ölüme yaşam hakkının esasının ihlal edilmediğine hükmetmiştir.³⁴² Bu olayda, ihbar üzerine şahsın yakalanmasına yönelik silah kullanımı gerçekleşmiştir. Cumhuriyet savcılığı, silah kullanan kolluk personelleri hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. AYM'ye göre soruşturma etkisiz değildir, soruşturma bağımsız ve tarafsız bir şekilde yürütülmüş, başvuruçunun sunduğu deliller de dahil tüm deliller toplanmış ve tanıkları da dinlenmiştir.³⁴³ Buna rağmen AYM, AY'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁴⁴ AYM'ye göre ölüm olayının kovuşturma sürecine geçmesi gerekirdi, savcılığın verdiği karara yapılan itiraz, Ağır ceza mahkemesince incelenmiş olsa da, soruşturmada hesap verebilirlik ve kamusal denetim yeterince sağlanmamıştır. Olaya karışan kişilerin cezai sorumluluklarının bulunup bulunmadığı konusunda Cumhuriyet savcılığının bir yetkisi bulunmamaktadır.³⁴⁵

AYM'nin bu kararı, AIHM içtihadına aykırıdır. AIHM, Giuliani ve Gaggio-İtalya davasında İHAS'ın 2. maddesindeki usul yükümlülüklerinin, etkili bir "soruşturma" yı gerektirdiğini, deliller kamu görevlisinin cezai sorumluluğunu ortadan kaldırmaya yeterliyse takipsizlik kararı verilmesine engel bir hüküm

---

³⁴¹ **Özkan**, Duvan, Ayşe, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2, 2018, s. 674.

³⁴² AYM, *Cemil Danışman*, § 89.

³⁴³ AYM, *Cemil Danışman*, §§ 94, 103, 104, 105.

³⁴⁴ AYM, *Cemil Danışman*, §§ 107-109.

³⁴⁵ AYM, *Cemil Danışman*, §§ 108, 109, 110, 111.

olmadığını belirtmiş ve İHAS 2. maddesinin usuli yönden ihlal edilmediğine karar vermiştir.³⁴⁶

CMK m. 172, kolluğun hukuka uygun silah kullanımına ilişkin olarak Cumhuriyet savcısının kovuşturmayaya yer olmadığına karar verme yetkisine bir istisna tanımamıştır. Cumhuriyet savcısının, hukuka uygun silah kullanan ancak ölümle sonuçlanan olaylarda eksiksiz ve etkili soruşturmaya rağmen iddianame düzenleyerek dava açması, kolluk görevlilerinin silah kullanma yetkilerini kullanırken tereddütlere ve hayatlarına mal olabilecek durumların yaşanmasına sebebiyet verebilecektir.

Toplumsal bir olaya müdahalede yakalama sırasında gerçekleşen ölüm, kolluğun bu güç kullanımının ölümle sonuçlanmasını haklı kılacak bir neden barındırmıyorsa, yaşam hakkının esasını ihlal edecektir.³⁴⁷ Başvuruya konu olayda, ölümün nasıl meydana geldiği, yakalama sonrası hastaneye götürülene kadar geçen zamanda yapılan işlemler, ilgili kolluk görevlisinin kimlik bilgileri, adli birimlerle paylaşılmamıştır. Bu durum, M.D' nin ölümüne yönelik müdahalenin hangi koşullar altında olduğunu ortaya koyamamaktadır. Olaya karışan kolluk görevlilerinin ölüm olayını soruşturmakla ve delilleri toplamakla görevlendirilmiş olmaları, soruşturmanın bağımsız ve etkili şekilde yürütülmesine engel oluşturduğundan AYM, yaşam hakkının usuli yönünün ihlal edildiğine hükmetmiştir.³⁴⁸

4. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamında Yakalama ve Gözaltı

AY m. 36/1 de yer alan “*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*” şeklindeki açık düzenleme ile adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Adil yargılanma hakkının kapsamı sadece AY m. 36'dan ibaret değildir. Bu hakkın, İHAS ve AİHM kararlarından ortaya çıkan alt

---

³⁴⁶ AİHM, *Guliani and Gaggio/Italy*, Appl. No: 23458/02, 25.03.2011, §§ 218, 262, 321, 327.

³⁴⁷ AYM, *İpek Deniz ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2013/1595, 21.04.2016, §§ 125, 140, 141, 142.

³⁴⁸ AYM, *İpek Deniz ve Diğerleri*, §§ 171, 174.

unsurları bulunmaktadır; masumiyet karinesi, kendi aleyhine delil sunmama gibi.³⁴⁹

1961 Anayasasında masumiyet karinesi düzenlenmemiş, ancak AYM 1975 tarihli kararında doğrudan olmasa da karşı oy gerekçesinde “asıl olan suçsuzluktur”³⁵⁰ diyerek bu ilkeye yer vermiştir. Bu karine, Anayasamızın 38. maddesinde “*Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılmaz*” şeklinde ifade edilmiştir. Cumhuriyet savcısının, şüphelinin hem lehine hem de aleyhine delilleri toplamakla yükümlü olması (CMK m. 160) masumiyet karinesinin bir sonucu olup, soruşturma işlemlerinin gizli olduğunu hüküm altına alan CMK m. 157 de bu karineyi korumaya yöneliktir.

Suçluluğun ispatının hukuka riayet etmeden elde edilen delillere dayanması, aynı zamanda masumiyet karinesine de aykırılık teşkil edecektir. AYM, adil yargılanma hakkı kapsamında yaptığı değerlendirmelerde, “*Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez.*” şeklindeki AY’nın 38/6 hükmünü de dikkate almaktadır.

AYM, hukuka aykırı olduğu bariz bir şekilde anlaşılabilir olan veya ilgili mahkemece hukuka aykırı olduğu tespit edilen delillerin, yargılamada etkili olup olmadığını ve bu hususların yargılamanın adilliğine olan etkisini incelemektedir.³⁵¹ Soruşturma evresinde, örneğin işkence ve kötü muamele yasağı çiğnenerek elde edilen hukuka aykırı delillere dayalı olarak hüküm kurulması, müdafî huzurunda ifadenin alınmaması yargılamanın adilliğini ciddi şekilde etkileyecektir.³⁵²

Ceza muhakemesinin maddi gerçeğin ortaya çıkarılması amacını sağlamaya yönelik faaliyetlerinde, kolluğun bu hakkı ihlal edecek uygulamalardan kaçınması gerekir. Zira bu hak ilke olarak, şüphelinin kolluk tarafından ilk kez ifadesinin alınmasından itibaren sağlanmalıdır.³⁵³

---

³⁴⁹ İnceoğlu, agm, s. 214.

³⁵⁰ AYM, 25.02.1975 T., 1973/37 E., 1975/22 K.

³⁵¹ AYM, *Erol Kaplan ve Diğerleri*, §§ 60-62.

³⁵² AYM, *Müslüm Turfan Kararı*, B. No: 2013/2516, 18.11.2015, §§ 47, 48, 56, 57.

³⁵³ AYM, *Erol Kaplan ve Diğerleri*, § 67.

Ceza yargılamasının makul bir sürede tamamlanması, AY m. 141/4 hükmü gereği yargının görevidir. Makul sürenin başlangıcı ise, suç işlendiği isnadının yapılması ya da bu isnadın etkisini gösterdiği arama ve gözaltı gibi tedbirlerin uygulanması anıdır.³⁵⁴ Şu halde kolluk görevlisinin uyguladığı yakalama ve gözaltı tedbirleri, şüphelinin adil yargılanma hakkını etkileyecektir. Soruşturma işlemlerinin yürütülme hızı, delillerin toplanması süreci, makul süreyi etkileyen faktörlerdir.

AYM, başvuruçunun 1998 yılında gözaltı ile başlayıp 2013 tarihinde mahkûmiyet hükmünün onanması ile son bulan yaklaşık on dört yıl süren yargılama sürecini makul bulmayarak adil yargılanma hakkı kapsamında, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁵⁵

Adil yargılanma hakkının bir alt ilkesi olan silahların eşitliği ilkesi, iddia makamı karşısında bireyin de kendisini savunacak imkanlara sahip olması ve bunun sağlanmasını ifade eder. Savunma hakkının sağlanması yollarından birisi de kişiyi avukata erişim imkanından yararlandırmaktır. Şüphelinin ruh hali, hukuki bilgisinin yeterli olmayışı ve delillerin toplanmasında karşılaşılabilecek zorlukların yenilmesi durumları müdafî yardımına olan ihtiyacı gerekli kılmaktadır.³⁵⁶ AYM, şahsın yakalanmasından sonra müdafî olmaksızın kollukta verdiği ifadelerin mahkûmiyete esas alınması nedeniyle Anayasanın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının ihlal edildiği kanaatine varmıştır.³⁵⁷

II. AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN YAKALAMA VE GÖZALTINA YAKLAŞIMI

Demokratik toplumlarda, kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı büyük önem taşımaktadır. İHAS m. 5, bu hakkı düzenlemekte ve özgürlüğe müdahaleyi belli koşullara tabi tutmaktadır. İHAS m. 5/1 ile getirilen kısıtlamaların haksız uygulamalara sebebiyet vermemesi için diğer fıkralarında, özgürlüğünden yoksun

³⁵⁴ AYM, *B. E Kararı*, B. No: 2012/625, 09.01.2014, § 34.

³⁵⁵ AYM, *Müslüm Turfan*, §§ 64, 66, 67.

³⁵⁶ AYM, *Yusuf Karakuş ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/12002, 08.12.2016, § 74.

³⁵⁷ AYM, *Aligül Alkaya Kararı*, B. No: 2013/1138, 27.10.2015, §§ 143, 175.

birakılan kişiye belli güvenceler getirilmiştir.³⁵⁸ İHAS ile güvence altında bulunan hak ve özgürlüklerin tam manasıyla korunmuş olmaları için, devletin bunların kullanımına müdahale etmemesi ve ilaveten de kullanımlarını sağlayan elverişli tedbirleri alması gerekir.³⁵⁹

A. Kişi Özgürlüğü ve Güvenliğı Hakkı

İHAS m. 5/1 “ *Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz*” hükmünü düzenlemiştir. Bu hükmün amacı, kişilerin özgürlüğünden keyfi olarak yoksun bırakılmamasıdır.

İHAS’ın m. 5/1’ de belirttiğı özgürlükten yoksun bırakılma hali ile ilgili olarak AİHM, gerekli olan iki unsuru Storck davasının kararında vurgulamıştır. Buna göre, bir kimse kısıtlı bir alanda ihmal edilemeyecek bir süre için tutulmalı ve kişi bu duruma geçerli bir rıza göstermemiş olmalıdır.³⁶⁰

Hukuki dayanağı olan ve kanunda belirtilen nedenlere dayanan özgürlükten yoksun bırakma, İHAS’a uygun olacaktır. Ulusal kanunlar ise, açık ve erişilebilir nitelikte olmalıdır.³⁶¹ İç hukuka uygunluk her zaman belirleyici değildir, çünkü bu alıkoyma tedbirinin kişilerin özgürlüklerinden keyfi olarak mahrum edilmelerine mani olduğuna AİHM’in ikna olması gerekir.³⁶²

Keyfi özgürlük kısıtlaması olmaması için ilk yakalamadan serbest bırakılncaya kadar ya da mahkeme önüne çıkıncaya kadar her bir detayın sistematik olarak kaydı tutulmalıdır. AİHM’e göre tutulanların tutulma tarihi,

³⁵⁸ **Reisoğlu**, Safa, *Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001, s. 99.

³⁵⁹ **Gölcüklü**, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Doğru Yargılama*, AÜ.SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:11, Ankara, 1995, s. 18.

³⁶⁰ Doğru, Nalbant, age, s. 367.

³⁶¹ AİHM, *Dougoz/Greece*, Appl. No: 40907/98, 06.03.2001, § 55, (Dutertre, age, s. 110’ dan naklen).

³⁶² AİHM, *Kawka-Poland*, Appl. No: 25874/94, 09.01.2001, § 48, (Dutertre, age, s. 109’ dan naklen).

zamanı ve yeri, ayrıca tutma sebepleri ve tutanların adlarıyla ilgili gerçeğe uygun veriler kayda geçirilmelidir.³⁶³

AİHM, yakalama emri sonradan kaldırıldığı halde kayıtlardan düşürülmeyip kişinin tekrardan gözüaltına alınması ve bunun kaydının tutulmamasını, maddenin getirdiği tüm güvencelerin reddi sonucunu doğuran bir hukuka aykırılık olduğunu belirtmiştir.³⁶⁴

Bir başka AİHM kararına konu olan olayda, terör örgütüne ilişkin bir soruşturma nedeniyle yakalanan kişi aynı gün güvenlik güçleri ile girilen çatışmada hayatını kaybetmiş ve bu şahsın cesedi “kimliği belirsiz terörist” olarak kayda geçmiştir. Çatışma anına kadar yaklaşık on iki saat boyunca şahsın nerede alıkonulduğu, yakalamayı kimlerin yaptığı da belirsizdir. Tüm bunları değerlendiren AİHM, başvuranın oğlunun keyfi bir biçimde özgürlükten yoksun bırakıldığına ve 5. maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir.³⁶⁵

B. Yetkili Makamların Önüne Çıkma Hakkı

İHAS m. 5/1-c “ *Bir suç işlediği makul şüphesi altında olan yahut suç işlemesine veya suçu işledikten sonra kaçmasına mani olmak zarureti inancını doğuran makul sebeplerin mevcudiyeti dolayısıyla, yetkili adli makam önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulması* ” şeklindeki hükmü ile yakalama için makul şüphenin varlığını aramaktadır. Yakalamanın adli makamlar önüne çıkarılmak üzere yapılması, kişinin özgürlükten mahrumiyet durumunun incelenmesi amacını taşımaktadır.

Mevcut bilgi ve bulgular, objektif bir gözlemciyi ilgili kişinin söz konusu suçu işlediği hususunda bir kanaate ulaştırıyorsa makul şüphe vardır.³⁶⁶ İHAS’ın 5/1-c bendi, makul şüphenin kabulü için yakalama anında veya kişinin sorgulanmasından sonra isnatta bulunmak için yeterli delil elde edilmiş olmasını

³⁶³ AİHM, *Çakıcı/Turkey*, Appl. No: 23657/94, 08.07.1999, § 105, (Doğru/Nalbant, age, s. 372’den naklen).

³⁶⁴ AİHM, *Fedotov/Russia*, § 78, (Albayrak/Özer/İlhan/Erdoğan, age, s. 33’ten naklen).

³⁶⁵ AİHM, *Yasin Ateş/Turkey*, Appl. No: 30949/96, 31.05.2005, §§ 142, 145, 146, 148.

³⁶⁶ AİHM, *Fox Campell and Hartley/UK*, Appl. No:12244/86, 30.08.1990, § 32, (Dutertre, age, s. 120-121’den naklen).

aramamaktadır.³⁶⁷ Bu tür delilin elde edilmesi mümkün olmayabilir, ya da diğer insanların can güvenliğini tehlikeye atıyor olabilir.³⁶⁸

Kişi hakkında tek bir kaynaktan iletilen iddiaların, özellikle ikinci ağızdan aktarılan beyanların objektif delillerle de desteklenmesi gerekir.³⁶⁹ Mergen davasında AİHM, gözaltına alınan dernek üyelerinin yasa dışı örgüt mensubu oldukları yönündeki iddianın tek başına tarafsız bir gözlemciyi ikna etmek için yeterli olmadığını, gözaltına alma kararının kanuni olmadığı durumlarda CMK m. 141'in öngördüğü yolun tüketilmesinin gerekli olmadığını kaydetmiştir.³⁷⁰

C. En Kısa Sürede Bilgilendirilme Hakkı

Yakalanan kişiye tanınan haklardan olan bilgilendirilme hakkı, İHAS m. 5/2'de “ *Yakalanan herkes, yakalanma nedenleri ve kendisine isnat edilen suçlar hakkında en kısa sürede ve anladığı bir dilde olacak şekilde bilgilendirilecektir* ” biçiminde yer verilmiştir. Anayasamızın m. 19/4 hükmü, bilgilendirme hakkının yazılı olması gerektiğini ifade etmek suretiyle daha ileri bir düzenleme getirmiştir.

Yakalamanın temel hukuki ve maddi nedenleri, herkese teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde söylenmelidir. Böylece kişiye, söz konusu durumun hukukiliğine İHAS m. 5/4'e göre itiraz edebilmesi için mahkemeye başvurma imkanı sağlanmalıdır.³⁷¹

Yakalanan kişi, en kısa zamanda bilgilendirilmelidir. Ancak verilen bilginin yeterliliği ve en kısa zamanda söylenip söylenmediğinin uygunluğu her olayın özelliğine göredir. Nitekim AİHM, başvurucuların yakalanmalarından beş gün sonra yakalanma sebeplerini öğrenmelerini İHAS'a aykırı bulmuştur.³⁷² Ancak suçüstünde durumun özelliğine bağlı olarak, AİHM'de görülen

³⁶⁷ Ünal, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2001, s. 143.

³⁶⁸ AİHM, *Brogan and Others/UK*, Appl. No: 11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988, § 53, (Dutertre, age, s. 130'dan naklen).

³⁶⁹ AİHM, *Labita/Italy*, Appl. No: 26772/95, 06.04.2000, §§ 156-161, (Yüksektepe, age, s. 559-560'dan naklen).

³⁷⁰ AİHM, *Mergen and Others/Turkey*, §§ 33-38.

³⁷¹ AİHM, *Fox Campell and Hartley/UK*, § 40.

³⁷² AİHM, *Sinan Tanrikulu and Others/Turkey*, Appl. No: 50086/99, 03.05.2007, §§ 33-35.

Türkiye’den gitmiş olan bir davaya ilişkin olarak verdiği kararda; polisin kimlik denetimi yaptığı esnada sahte belge sunan başvurucunun, bunun üzerine karakola götürülme sebebini anlamadığını ileri süremeyeceğini ifade etmiştir.³⁷³

D. Derhal Bir Hakim Önüne Çıkarılma Hakkı

İHAS m. 5/3’e göre “*Bu maddenin 1/c fıkrasında öngörülen koşullar uyarınca yakalanan veya tutulan herkes derhal bir hakim veya yasayla adli görev yapmaya yetkili kılınmış başka bir kamu görevlisi önüne çıkarılması zorunlu olup, bu kişi makul bir süre içinde yargılanma ya da yargılanma süresince serbest bırakılma hakkına sahiptir*” .

Yargı denetiminin, özgürlüğünden yoksun bırakılan kişinin başvuruda bulunması koşuluna bağlı tutulamayacağını AİHM, *Aquilina-Malta* davasında vurgulamıştır. Çünkü bu denetimin amacı, kişinin kötü muamaleye karşı korunmasıdır ve re’sen bu işlem gerçekleştirilmelidir. Zira, hakkında tedbir uygulanıp özgürlüğü kısıtlanan kişi savunmasız durumdadır. İHAS’ın bu hükmü kişinin ruh sağlığı ve beden bütünlüğünü korumayı da hedeflemektedir.³⁷⁴ Kişinin hâkim önüne çıkmadan serbest bırakılması ise İHAS’ın m. 5/3 hükmünü ihlal etmeyecektir.

Brogan ve Diğerleri-Birleşik Krallık davasında AİHM, yakalanan kişi en kısa sürede salıverilmezse bu kişinin hâkim ya da adli bir yetkili önüne çıkarılma hakkı olduğuna vurgu yapmıştır.³⁷⁵ Yakalanan kişinin hemen hâkim önüne çıkıp çıkmayacağı somut olayın özelliğine göre değerlendirilir, ancak derhal kavramının yorumlanmasındaki ve uygulanmasındaki esneklik çok sınırlıdır.³⁷⁶

Gözaltı süreleri AİHM tarafından, olağan ve olağanüstü hallerde olmak üzere ayrı ayrı yorumlamıştır. AİHM dokuz günlük gözaltı süresini; iç hukuka uygun bulmakla beraber, terörden toplumu koruma amacı taşısa da, iddia edilen eylemler ciddiye olsa İHAS m. 5/3’e aykırı bulmuştur.³⁷⁷ *Brogan ve diğerleri*

³⁷³ AİHM, *Dikme/Turkey*, Appl. No: 20869/92, 11.07.2000, §§ 32-57, (Dutertre, age, s. 146-147’den naklen).

³⁷⁴ Ceyhan, age, s. 113.

³⁷⁵ AİHM, *Brogan and Others/UK*, § 58, (Dutertre, age, s. 151’den naklen).

³⁷⁶ AİHM, *Aquilina -Malta*, § 48.

³⁷⁷ AİHM, *Atti and Tedik/Turkey*, Appl. No: 32705/02, 20.01.2009, § 29.

kararında ise AİHM, gözaltı süresinin dört günü geçtiği ve hatta bu durum terörle mücadeleye ilişkin de bulursa İHAS 'ta yer alan “hemen” koşuluna aykırılık oluşturduğunu belirtmiştir.

Ancak dört günün altındaki her süre, makul olduğu anlamını taşımamaktadır. Nitekim AİHM, üç gün dokuz saatlik süreyi İHAS m. 5/3 sınırları içinde kalsa da, savcı tarafından gözaltına alınan kişinin çocuk olduğunun dikkate alınmadan gözaltı süresini uzattığı ve bu süre içinde avukat yardımı, itiraz ve yakınları ile görüşme gibi güvencelerin sağlanmaması nedeniyle, başvuru sahiplerinin yeterince hızlı bir şekilde mahkeme önüne çıkarılmadığına, dolayısıyla İHAS m. 5/3'ün ihlal edildiğine karar vermiştir.³⁷⁸

E. Özgürlükten Yoksun Bırakılmaya Karşı Mahkemeye Başvurma Hakkı

İHAS m. 5/4'e göre “ *Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin kanuna uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve eğer tutulma yasaya aykırı ise serbest bırakılması için, bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir* ”.

İHAS m. 5/4'te ifade edilen mahkemenin; yürütme ve taraflardan bağımsız ve bununla beraber adli usul güvencesine sahip kurumlar olduğunu, AİHM kararlarında³⁷⁹ görebilmekteyiz. Mahkemenin, alıkonulan kişi için duruşma yapması gerekir.³⁸⁰ Muhakeme çekişmeli olup, başvuru sahibinin gözaltında tutulmasına ilişkin gerekçelere etkili bir biçimde itiraz etme imkanı ve böylece silahların eşitliği sağlanmalıdır.³⁸¹

AİHM'e göre İHAS m. 5/4'te yer alan “hukuka uygunluk kavramı”, m. 5/1'deki anlamı ile aynıdır. *Brogan ve Diğerleri Birleşik Krallık* davasında³⁸² AİHM, başvuru sahiplerinin mahkeme tarafından, yakalamanın sadece usule

³⁷⁸ AİHM, *İpek and Others/Turkey*, Appl. No : 17019/02, 30070/02, 03.02.2009, § 36, (Doğru/ Nalbant, age, s. 396'dan naklen).

³⁷⁹ AİHM, *De Wilde, Ooms and Versyp/Belgium*, Appl. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18.06.1971, § 78, (Dutertre, age, s. 192'den naken).

³⁸⁰ AİHM, *Assenov and Others/Bulgaria*, Appl. No: 24760/94, 28.10.1998, §§ 162-165, (Dutertre, age, s. 197'den naklen).

³⁸¹ AİHM, *Lamy/Belgium*, Appl. No: 10444/83, 30.03.1989, § 29, (Dutertre, age, s. 197'den naklen).

³⁸² AİHM, *Brogan and Others/UK*, § 65, (Dutertre, age, s. 190-191'den naklen).

uygunluğunun değil yakalamayı gerektiren şüphenin makullüğü ve yakalama ile hedeflenen amacın ve sonrasında gerçekleşen alıkoyma uygulamasının meşruiyetinin de incelenmesini talep hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

İHAS'a göre, kişinin özgürlüğünün kısıtlanmasına ilişkin yapmış olduğu itirazın en kısa sürede incelenmesi gerekmektedir. Bu sürenin makullüğünü Mahkeme, içtihatları ile yorumlamıştır. AİHM sekiz günden yirmi güne kadar değişen süreleri İHAS'a uygun bulmuş³⁸³, otuz altı, yirmi altı ve yirmi dokuz günlük süreleri ise hızlılık gereğine uygun bulmamıştır.³⁸⁴

F. İşkence ve Kötü Muamele Görmeme Hakkı

İHAS m. 3, “Hiç kimse, işkenceye, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz bırakılamaz.” şeklindeki düzenlemesi ile kişinin maddi ve manevi varlığını korunmayı amaçlamıştır.

İHAS, devlete negatif ve pozitif yükümlülük getirmiştir. Negatif yükümlülük; devletin işkence ve kötü muameleye maruz bırakmama yükümlülüğüdür. Pozitif yükümlülük ise, üçüncü kişileri işkence ve kötü muamelelerden korumaktır. Devletin, bu yükümlülüklerini yerine getirmesi için bir diğer yükümlülüğü de bu hakkın ihlali halinde etkili soruşturma yapıp sorumluları belirlemektir.³⁸⁵ İHAS m. 3'ün getirdiği yasak, mutlak nitelikte olup istisnası yoktur ve 15. maddesi hükmünce savaş ve olağanüstü durumlarda dahi sınırlandırılmaz.³⁸⁶

AİHM, 3. madde kapsamına giren bir ihlalin olması için bu muamelelerin belli bir ağırlık eşiğini geçmesini aramaktadır.³⁸⁷ Aranan asgari ağırlık eşiği, duruma göre görecelidir. Kişinin yaşı, cinsiyeti ve genel sağlık durumu gibi koşullar etkilidir.

³⁸³ AİHM, *Letellier/France*, Appl. No: 12369/86, 21.06.1991, § 56, (Cengiz/Demirağ/Ergül/Mcbride/Tezcan, age, s. 54'ten naklen).

³⁸⁴ AİHM, *Mamedova/Russia*, Appl. No: 7064/05, 01.06.2006, § 96, (Cengiz/Demirağ/Ergül/Mcbride/Tezcan, age, s. 54-55'ten naklen).

³⁸⁵ Boyar, agm, s. 149.

³⁸⁶ **Gölcüklü**, Feyyaz/**Gözübüyük**, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 1. Baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 1994, s. 167.

³⁸⁷ Boyar, agm, s. 137.

Çıplak vücudun üstüne tazyikli su sıkıldığı şeklindeki bir iddiada AİHM, bazı fiziksel ve ruhsal izlerin doktor raporu ile ortaya konulmaması bile olayın koşullarına göre 3. maddenin ihlalini oluşturabileceğini vurgulamıştır.³⁸⁸ Kolluk görevlileri tarafından uygulanan güç kullanımı sonucu meydana gelen yaralanma belli bir yoğunluk derecesinde ise AİHM bunu, İHAS'ın 3. maddesi kapsamında incelemektedir. Yasa dışı gösteriye müdahale eden polislin attığı göz yaşartıcı bomba ile on üç yaşındaki başvurusunun yaralanmasında, meydana gelen yaralanmanın ağırlığı, orantılı olmayan bir kuvvet kullanımı olduğunu göstermiştir ve İHAS'ın 3. maddesini ihlal etmiştir.³⁸⁹

İşkenceyi AİHM ilk kez İrlanda-Birleşik Krallık davasında tanımlamıştır. İHAS m. 3'te yer alan muameleler, çekilen ızdırabın yoğunluğuna bağlıdır. İşkence çok daha zalim ve ciddi acılara neden olan kasıtlı bir muameledir.³⁹⁰ AİHM, gözaltı sürecinde kolluğun tekrarlayan şekilde başvurucuya darbeler indirmesini, kişinin çektiği acılar ve kendisine daha neler yapılacağını bilemiyor olmasının verdiği endişe nedeniyle işkence olarak nitelendirip 3. maddenin ihlaline karar vermiştir.³⁹¹

Kötü muamele iddiaları uygun delillerle desteklenmelidir. Başvuranın vücudundaki yaraların her türlü makul şüpheden uzak bir şekilde, yakalanmadan sonra meydana geldiğinin değerlendirilebilmesine imkân sağlayacak delil unsurlarının bulunmamasını AİHM, 3. maddenin esas yönünden ihlalini oluşturmadığını, ancak olaydan hemen sonra savcının soruşturma başlatıp ceza davası da açılmasına rağmen zamanaşımından davanın düşürülmesini 3. maddenin usuli yönden ihlali olduğunu kabul etmiştir.³⁹²

Kolluk güçlerinin yakalama işlemi yapmasıyla birlikte, bu kişiyi koruma yükümlülüğü başlamaktadır. İşkence ve kötü muamele yasağının ihlali, kolluk görevlilerinin yakalama ya da gözaltı işlemleri sırasında meydana gelebilir.

³⁸⁸ AİHM, *Büyükdag/Turkey*, Appl. No: 28340/95, 21.12.2000, § 53, (Dutertre, age, s. 60'dan naklen).

³⁸⁹ AİHM, *Abdullah Yaşa and Others/Turkey*, Appl. No: 44827/08, 16.07.2013, §§ 49-51.

³⁹⁰ AİHM, *Ireland/UK*, Appl. No: 5310/71, 18.01.1978, §167, (Boyar, agm, s. 139-140'dan naklen).

³⁹¹ AİHM, *Dikme/Turkey*, §§ 94-96, (Dutertre, age, s. 69'dan naklen).

³⁹² AİHM, *Mehmet Yaman/Turkey*, Appl. No: 36812/07, 24.02.2015, §§ 61, 62, 69, 71, 72.

Kişinin gözaltında iken bedensel bir saldırıya maruz kalması, İHAS m. 3'ün ihlali anlamına gelecektir.³⁹³

AİHM, kolluğun gözaltında tuttuğu sırada sağlıklı iken serbest bıraktığında yaralı olduğu anlaşılan kişilerle ilgili olarak devletin mantıklı bir açıklama yapmakla yükümlü olduğunu ifade etmiştir. Özellikle, bu kişinin ölmesi durumunda yetkili makamların açıklama sorumluluğu daha da önem arz etmektedir.³⁹⁴

İHAS m. 3'ün izin verdiği güç kullanımı, zorunlu durumlarda ve aşırı olmamak kaydıyla gerçekleşebilir.³⁹⁵ Ancak yakalanan kişinin kendi davranışından kaynaklanan sebeple güç kullanılmış ise 3. maddenin ihlali olmayacaktır.³⁹⁶

Kelepçe takmak, kolluğun maddi güç kullanımının bir çeşididir. AİHM'e konu olan davada, bölücü bir örgütün lideri olan şüphelinin bu nedenle tehlikeli olduğunu, yakalama aşamasında güvenlik önlemi olarak uygulanan kelepçenin şahsın kaçması, kendisine ve başkalarına zarar vermesini engelleme amacını taşıdığını, bu nedenlerle asgari düzeyi aşan bir kuvvet kullanıldığının kanıtlanmadığı gerekçesi ile AİHM 3. maddenin ihlal edilmediğine hükmetmiştir.³⁹⁷

Ancak AİHM, kamunun önünde kelepçe takılma işleminin, kişinin itibarını zedeleyip ruhsal yönden zarar verebileceğini de Yağız-Türkiye davasında ifade etmiştir. Tehdit suçundan yapılan şikâyet üzerine, doktor olan başvuru üç polis tarafından kelepçelenerek yakalama işlemi uygulanmıştır. Doktor, onlarca kişi önünde kelepçe takılmamasını talep etmiştir. Yaşadığı bu olaydan etkilendiği tıbbi raporlarla kanıtlanmıştır. AİHM'e göre kişinin kamu önünde yaşadığı bu olay, küçük düşme hissini daha da artırmıştır ve başvuruçunun tavırları karşısında kelepçe tedbiri gereksizdir. Tüm bu nedenlerle başvuruçuya kelepçe takılması,

---

³⁹³ **Dutertre**, Gilles, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, Avrupa Konseyi Yayınları, Şen matbaa, Almanya, 2003, s. 71.

³⁹⁴ AİHM, *Yasin Ateş/Turkey*, § 93.

³⁹⁵ AİHM, *Kurnaz and Others/Turkey*, Appl. No: 36672/97, 24.07.2007, § 52.

³⁹⁶ AİHM, *Musa Karataş/Turkey*, Appl. No: 63315/00, 05.01.2010, § 64.

³⁹⁷ AİHM, *Öcalan/Turkey*, Appl. No: 46221/99, 12.05.2005, §§ 221, 223, 228.

onur kırıcıdır ve İHAS'ın 3. maddesini ihlal etmiştir.³⁹⁸ Kişinin aşağılanmış sayılması için bu muameleyi yapan şahsın kastının varlığı ve böyle bir amacı taşıması gerekli değildir. Başkalarının gözünde olmasa da, kişinin kendi gözünde aşağılanmış olması halinde bile 3. maddenin ihlali söz konusu olacaktır.³⁹⁹

G. Yaşam Hakkı

İHAS'ın yaşam hakkı başlıklı 2. maddesi “ *Herkesin yaşam hakkı kanunla korunur.* ” hükmü ile bu hakkı koruma altına almıştır. Ancak belli durumlarda yaşamdan yoksun bırakılma, bu hakkın istisnası olarak aynı madde içinde şu şekilde sayılmıştır: “ ... a) *hukuka aykırı şiddete karşı korunmasının sağlanması; b) Herhangi bir kişinin hukuka uygun olarak yakalanmasını gerçekleştirme veya hukuka uygun olarak tutulu bulunan bir kişinin kaçmasını önleme; c) Bir ayaklanma veya isyanın hukuka uygun olarak bastırılması* ”. Bu istisnalar, daha ziyade kolluk güçlerinin faaliyetleri sırasında uygulama alanı bulacaktır.

Devlet, negatif yükümlülüğü kapsamında kişilerin hukuka aykırı şekilde yaşamını sonlandırmaktan kaçınmalıdır. İnsan yaşamını korumak şeklinde ise pozitif yükümlülüğü bulunmaktadır. İHAS ile ifade edilen yaşam hakkı, istisnaları dışında sadece kasten öldürmeyi değil taksirli olanları da yasaklamaktadır.⁴⁰⁰ Bir diğer yükümlülük, ölüm olayının etkin şekilde soruşturulması olan usul yükümlülüğüdür. Gözaltı sırasında meydana gelen ölüm ya da yaralanmalarda ispat yükü yetkili makamlara aittir.⁴⁰¹

AİHM'in yaşam hakkının ihlal edildiğine dair verdiği ilk karar McCann⁴⁰² vakası olup, güç kullanma yetkisinin ölçütlerini belirleyen karar olma özelliği taşımaktadır.⁴⁰³ Bu kararda, kuvvet kullanımının mutlak zorunluluk halinde kullanılıp kullanılmadığı araştırılmıştır. Kişinin, hayata yönelik bir tehdidi

³⁹⁸ AİHM, *Erdoğan Yağız/Turkey*, Appl. No: 27473/02, 06.03.2007.

³⁹⁹ AİHM, *Tyrer/UK*, Appl. No: 5856/72, 25.04.1978, § 32, (Boyar, agm, s. 142'den naklen).

⁴⁰⁰ Gölcüklü/Gözübüyük, age, s. 165.

⁴⁰¹ AİHM, *Salman/Turkey*, Appl. No: 27229/95, 27.06.2000, §§ 99-103, (Dutertre, age, s. 36'dan naklen).

⁴⁰² AİHM, *McCann/UK*, Appl. No: 18984/91, 27.09.1995, § 194.

⁴⁰³ **Özdek**, Yasemin, “ *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye* ” 1. Baskı, TODAİ Yayınları, Ankara, 2004, s. 133.

ya da bir riski bulunmuyorsa ve işlediğinden şüphe duyulan suç şiddet içermiyorsa, yakalanması için bu gibi hallerde öldürücü olabilecek bir güç kullanımının “kesinlikle gerekli olduğunun” kabulü mümkün değildir.⁴⁰⁴

PVSK'nın zor kullanma yetkisini düzenleyen 16. maddesi, AİHM tarafından ilk kez 05.06.2012 tarihli kararında değerlendirilmiştir. Askerlik hizmetini yaparken, hırsızlık suçundan yargılandığı duruşma sonrasında elleri kelepçeli vaziyette ve yanında üç jandarma görevlisi ile araç bekleyen İ.Ü. kaçmıştır. Jandarmanın ikaz ve uyarı ateşine rağmen kaçmaya devam etmiş, jandarma görevlisi M.D.'nin açtığı ateşle ağır yaralanıp hayatını kaybetmiştir. Mahkemeye göre PVSK m. 16, ölümcül güç kullanımını hoş görmektedir ve bu haliyle demokratik toplumların gerekli kıldığı “yaşam hakkı”nı kanunla koruma düzeyinin altındadır, İHAS'ın 2. maddesi ihlal edilmiştir.⁴⁰⁵ Firarının şiddet içermeyen bir suç işlemiş olması ve kimseye tehdit oluşturmamasına rağmen kendisini yakalamak için ölümcül güç kullanımı nedeniyle AİHM bu sonuca varmıştır.

AİHM'in bu kararından üç yıl sonra 2015 tarihinde, PVSK'nın 16. maddesinde kanun koyucu iki değişiklik yapmıştır. Ancak bu düzenlemeler AİHM'in karar gerekçesinde belirttiği, yakalamanın dayanağının basit bir suça dayanması halinde dahi sözlü ikaz ve uyarı ateşine rağmen teslim olmayan kişiye ateş açılıyor olması halinin, kişinin yaşam hakkını koruyamadığına ilişkin hususlara çözüm sağlamada yeterli olmamıştır.

Kolluk bir olaya müdahale ederken seçtiği zor kullanma yönteminde, kişilerin en az zarar görmesini hedeflemelidir. Davaya konu olay, güvenlik güçlerinin göstericileri dağıtmak için attığı göz yaşartıcı kapsüllerden birinin eyleme katılmayan T. A'ya isabet etmesiyle şahsın hayatını kaybetmesidir. Olay tarihinde biber gazı kullanımına dair özel bir hüküm bulunmayıp, bu durum polislerin tutarsız insiyatif almalarına neden olmaktadır. Kolluğun uygun eğitim ve talimat almış olmaları halinde muhtemelen böyle bir sonucun doğmayacağını,

⁴⁰⁴ AİHM, *Nachova and Others/Bulgaria*, Appl. No: 43577/91-43579/98, 06.07.2005, (Yüksektepe, age, s. 441'den naklen).

⁴⁰⁵ AİHM, *Ülüfer/Turkey*, Appl. No: 23038/07, 05.06.2012, §§ 64-66-78.

yaşama hakkının kanun tarafından korunmasının sağlanamadığı gerekçeleri ile AİHM, 2. maddenin ihlal edildiği kanaatine varmıştır.⁴⁰⁶

AİHM vermiş olduğu pek çok kararda kolluğun eğitiminin önemine vurgu yapmaktadır. Kolluk güçlerinin ölümcül silah kullanımlarının kesin olarak gerekli olup olmadıklarını değerlendirirken yalnızca yasal düzenlemeleri takip ederek değil temel değer olan insan hayatına saygının önceliğini de dikkate alarak eğitilmeleri gerektiği ifade edilmiştir.⁴⁰⁷

H. Adil Yargılanma Hakkı

İHAS m. 6/1 adil yargılanma hakkını, “*Herkes ... davasının makul bir süre içinde hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.*” şeklinde hüküm altına almıştır. Adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak maddenin 2. fıkrasında masumiyet karanesi, 3. fıkrasında ise sahip olunan haklar düzenlenmiştir. AİHM, bu hakkın ihlal edilip edilmediği yönünde yaptığı incelemede, kararın adilliğini tartışmamaktadır. AİHM’in incelemesi, yargılamanın 6. maddede yer alan ilkelere uygunluğu yönündedir.

Kural olarak bu hak, ceza muhakemesinin kovuşturma evresinde uygulama alanı bulmaktadır. Ancak, soruşturma evresinde yapılan bazı hukuka aykırılıklar kovuşturma evresini ve böylece yargılamanın adilliğini etkileyecektir. Nitekim Saunders-Birleşik Krallık davasında AİHM, kendisine suçlama yöneltilmeden önce verilen ifadelerin ceza yargılamasında kullanılmış olmasını, adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği anlamına gelmeyeceğini ifade etmiştir.⁴⁰⁸

Kolluk görevlilerinin masumiyet karanesine aykırı davranışları da bu hakkın ihlaline sebebiyet verecektir. Soruşturmayı yürüten makamın en üst düzey bazı görevlileri, ortada henüz açılmış bir ceza davası olmadığı halde yapmış oldukları basın toplantısında, kişinin cinayet iştirakçisi olduğunu açıklamışlardır. AİHM, bu açıklamaların hem kamuoyunda o kişinin suçlu olduğu yönünde bir

⁴⁰⁶ AİHM, *Ataykaya/Turkey*, Appl. No: 50275/08, 22.07.2014, §§ 57-59.

⁴⁰⁷ AİHM, *İpek/Turkey*, Appl. No: 47532/09, 10.11.2015, § 56; Aynı yönde bkz. AİHM, *Ülüler-Türkiye*, § 59.

⁴⁰⁸ AİHM, *Saunders/UK*, Appl. No: 19187/91, 17.12.1996, § 74, (Dutertre, age, s. 246’ dan naklen).

algı hem de yargı mercilerinin değerlendirme yapmalarında önyargı oluşturduğunu belirtip, masumiyet ilkesinin böylece İHAS m. 6/2 hükmünün ihlal edildiğine karar vermiştir.⁴⁰⁹

AİHM, “İHAS m. 6 ile güvence altına alınan tüm haklar için avukata erişimin koruyucu bir önem taşıdığını, ‘Avukat erişimi sağlanmayan sanığa, polis soruşturması sırasında suçlayıcı ifadeler kullanılması durumunda prensip olarak sanığın haklarına telafi edilemeyecek şekilde zarar gelir’ ” diyerek ifade etmiştir.⁴¹⁰ Nitekim AİHM, başvuruçunun avukatı yanında olmaksızın kolluktaki ifade ve hâkim huzurundaki sorgu sırasında verdiği beyanlarına dayanarak ilk derece mahkemesinin mahkumiyet kararı vermesini, adil yargılanma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir.⁴¹¹

Savunma hakkının güvence altına alınması, adil yargılanma hakkı için gereklidir. Soruşturmanın kolluktaki ilk aşamasından itibaren, şüphelinin müdafî ile görüşme hakkı bulunmaktadır.⁴¹² Böylece şüpheli üzerinde baskı kurulması önleneceğinden, adil yargılamanın alt unsurları olan susma ve aleyhe delil sunmama hakları da güvence altına alınmış olacaktır.

---

⁴⁰⁹ AİHM, *Alenet de Ribemont/France*, Appl. No: 15175/89, 10.02.1995, §§ 36, 37, 41, (Dutertre, age, s. 255’den naklen).

⁴¹⁰ AİHM, *Salduz/Turkey*, Appl. No: 36391/02, 27.11.2018, § 55, bkz. AYM, *Aligül Alkaya*, § 137.

⁴¹¹ AİHM, *İzzet Çelik/Turkey*, Appl. No: 15185/05, 23.01.2018, §§ 38, 39.

⁴¹² AİHM, *John Murray/UK*, Appl. No: 18731/91, 08.02.1996, §§ 62-63, (Dutertre, age, s. 247’den naklen).

SONUÇ

Kişisel hürriyeti kısıtlayıcı nitelikli koruma tedbirlerinin en önemlilerinden olan yakalama ve gözaltı tedbirleri, şartlar oluştuğunda hâkim kararı gerekmeden uygulanıp, kişi özgürlüğünü kısıtlaması ve kolluğun da insiyatif sahibi olması nedeniyle diğer koruma tedbirlerinden ayrılmaktadırlar. Çalışmamız kapsamında, yakalama ve gözaltı koruma tedbirleri; mevzuat hükümleri, Yargıtay kararları ile AYM ve AİHM kararları çerçevesinde irdelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Yargıtay kararları göstermiştir ki yakalama ve gözaltına ilişkin işlemler kolluk tarafından yasal düzenlemelere uygun olarak yerine getirilmelidir. Yapılan işlemin dayanaklarını göstermeyen bir tutanak, yakalama sonrası en kısa sürede ve yoklama şeklinde icra edilmeyen kaba üst araması, hakların bildirilmemesi, müdahale edilen olay sonrası Cumhuriyet savcısına bilgi verilmemesi, yapılan işlemlerin hukuka uygunluğunu zedeleyecek ve delilleri hukuka aykırı hale getirecektir. Aynı zamanda bu durum, koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemlerine ve kamu görevlilerinin cezai sorumluluklarına yol açacaktır.

Yargıtay Ceza Genel Kurulunun, “yakalama ve gözaltı” değerlendirmesi ile AYM’nin değerlendirmesi farklıdır. Açıkça verilmiş bir gözaltı kararı bulunmasa da, kişinin kollukça yapılacak işlemler için, somut olayın özelliği de göz önüne alındığında geçirdiği uzun sürenin “gözaltı niteliğinde” olduğuna dair değerlendirmesi kanaatimizce yerinde olmuştur.

Norm denetimi bağlamında incelediğimiz Anayasa Mahkemesinin vermiş olduğu kararlar, hak ihlallerinin önüne geçmekten uzaktır. Zira, can güvenliğini tehlikeye düşürenlerin yakalanabilmesine imkan sağlayan PVSK’nın m. 13/1 hükmü, CMK m. 90’da yer alan düzenleme karşısında, bunları uygulayacak olan kolluk görevlileri açısından yanlış değerlendirmelere ve haksız yakalama işlemlerine sebebiyet verecek bir belirsizlik içinde kaleme alınmıştır. Toplumsal olaylara müdahalede yakalama işlemini kolaylaştıran boyalı su kullanımı ise olayla ilgisi olmayan kişiler için masumiyet karinesini ihlal eden bir ön yargı oluşturacaktır. İlgili düzenlemelerin bu haliyle uygulanması,

incelediğimiz AİHM kararları karşısında adil yargılanma hakkı ile kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkının ihlali yönünde kararlar çıkmasına sebebiyet verebilecektir.

Cumhuriyet savcısının talimatı olmadan şüphelinin kolluk tarafından serbest bırakılmasının mümkün olmadığı Türk Ceza Muhakemesi sistemi içinde, CMK m. 91/4 hükmü ile kolluk amirine kişiyi özgürlüğünden yoksun bırakacak gözaltına alma yetkisinin verilmesi, koşulları oluşmadan ve yanlış değerlendirmelere dayanan haksız gözaltılara yol açabilecektir.

AYM, arama koruma tedbirinin hukuki olmadığına ilişkin bireysel başvuruda kanunun lafzını üstün tutarak, tazminat nedeni olarak yer almadığı için CMK m. 141’i tüketilmesi gereken bir yol olarak görmemektedir. Ancak, bu maddenin kapsamını gözaltı yönünden geniş algılama eğiliminde olup, yapılan başvuruları CMK m. 141’deki tazminat yolunun tüketilmediği gerekçesi ile reddetmektedir. Oysaki, belirtilen koşullar dışında uygulanan gözaltı koruma tedbiri bir tazminat nedeni olarak düzenlenmemiştir. AYM’nin bu çelişkili tutumu, bireysel başvuru yolunun etkili olmasının önünde bir engeldir. CMK m. 141’e, “kanuna aykırı şekilde verilen gözaltı kararının” tazminat nedeni olarak eklenmesi, AYM’nin önüne benzer konularda çok sayıda başvurunun gitmesini de engelleyecektir.

AYM, kolluğun kuvvet kullandığı ancak kovuşturma sürecine geçmeyen ölüm vakasında, yaşam hakkının etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü yönünden ihlal edildiğine karar vermiştir. AYM’nin bu kararı, yakalama yapmak için mevzuata uygun şekilde silah kullanma yetkilerini kullanan kolluk görevlilerinin tereddüt yaşamasına sebebiyet verecektir.

İncelediğimiz bireysel başvuru kararlarında AYM’nin, koruma tedbirleri arasında farklı tutum izlediği, AİHM’in içtihatlarını genel olarak takip etmekle beraber hiç dikkate almadığı durumların da bulunduğu görülmektedir. Buna rağmen vermiş olduğu ihlal kararları, kişilerin sahip olduğu güvencelerin temini, etkili soruşturma yürütme, insan yaşamının ve onurunun korunması hususlarında kolluğun ve Cumhuriyet savcılığının azami özeni göstermesini sağlayacaktır.

Temel hak ve özgürlüklere sınırlama getiren mevzuatların yapım sürecinde; AİHM’in kanunlarda bulunmasını aradığı niteliklere, AY m. 90 gereği

iç hukuka etkisi olan AİHM kararlarına ve Anayasanın 13. maddesinde ki sınırlama ölçütlerine uygun hareket edilmelidir. Ancak, soruşturma evresinde müdafî ile görüşmeyi belli suçlar bakımından, yirmi dört saatle kısıtlayan CMK m. 154/2 hükmünün, bu kritere uygun düşmediği kanaatindeyiz. Çünkü bu kısıtlama getirilirken, adil yargılanma hakkının ihlaline engel olacak güvencelere yer verilmemiştir.

Benzer şekilde, sağlık personeline yönelik “ *Görevleri sebebiyle kasten işlenen suçlar* ” da, kolluğa yakalama yapma yetkisini veren düzenleme (SHTK m. 12) , belirsiz bir ifade içermektedir. “Kasten işlenen suçlar” deyiminden ne anlaşılması gerektiği tanımlanmamıştır. Bu ise, yeterli hukuki bilgiye sahip olmayan kişilerin hangi durumda kendilerine yakalama koruma tedbirinin uygulanacağını anlamalarına ve davranışlarını ona göre ayarlamalarına imkân vermeyecektir. Kişi hak ve özgürlüğüne yönelik müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmemiş olması nedeniyle bu hükmün, Anayasanın ölçülülük ilkesine aykırı olduğu düşüncesindeyiz.

Uluslararası insan hakları standardının, iç hukuk sistemimize dahil edilme aşamasında; 6713 sayılı Kanunla kolluk gözetim komisyonunun kurulması, Türkçeye çevrilmiş AİHM kararlarının yayınlanması, bireysel başvuru yolunun tanınması gibi pek çok düzenleme AİHM ya da Avrupa organlarının aldıkları kararlar üzerine uzun bir süreç içinde adım adım gerçekleşen olumlu adımlar olmasına rağmen, yaşanabilecek sorunları yukarıda ortaya koymaya çalıştık.

Sonuç olarak; kat edilmesi gereken mesafede, sağlanan bu asgari standardın üstüne çıkılması mümkündür. Koruma tedbirlerine karar veren yetkililer ve uygulayıcı kolluk, iç hukuk ve İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi hükümlerini belirtilen esaslara riayet ederek düzenlenme amacına da hizmet edecek şekilde yerine getirmelidir. Ancak, AİHM kararlarında vurgulandığı üzere; kolluğun sadece yasal düzenlemeleri takip etmesi değil, insan haklarına saygı temelinde uygun eğitim almış olmaları da gerekmektedir. Mahkeme kararlarının uygulayıcılar tarafından referans alınması da, etkili soruşturma yapılmasına katkı sağlayacaktır. Her ne kadar, kolluk açısından keyfi uygulamalar cezai sorumluluğa neden olsa da etkili ve yerinde işleyen bir denetim mekanizması,

bireylerin keyfi tutumlar karşısında çaresiz kalmasını engelleyecektir. Bunun yanı sıra mevzuat hükümlerindeki belirsizliğin ortadan kaldırılmasının kolluğa ve bireye olumlu yansımaları olacaktır. Kolluk görevlisi uygulamada çelişkiye düşmeyecek, hatalardan kaynaklı hak ihlalleri yaşanmayacaktır. Diğer yandan haklarını sadece bilen değil anlayan bireyler bilinçlenecek böylece hukuki güvenlik ve toplumun adalete olan inancı tesis edilmiş olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akad**, Mehmet/**Vural Dinçkol**, Bihterin, *Genel Kamu Hukuku*, 5. Baskı, Der Yayınevi, İstanbul, 2009.
- Akad**, Mehmet/**Vural Dinçkol**, Bihterin/**Bulut**, Nihat, *Genel Kamu Hukuku*, 14. Basım, Der Yayınevi, İstanbul, 2018.
- Akbey**, Evren, *Etkin Soruşturmaya İlişkin Usul ve Esaslar (Cumhuriyet Savcısı-Ceza Avukatı Uygulama Kitabı)*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Akıncı**, Müslüm, *Danıştay Kararları Işığında İdarenin Gözetim ve Denetim Görevi*, 1. Baskı, Legal Yayınevi, 2017.
- Akbulut**, Berrin, “*Ceza Mevzuatında Çocuk ve Çocukların Yakalanması, Gözaltına Alınması*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Özel Sayı Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan), C. 19, S. 2, 2013, s. 541-586.
- Alacakaptan**, Uğur, “*Haksız Tutma Ve Yakalama Hallerinde Devletin Tazminat Verme Mükellefiyeti*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 1, 1961, s. 185-221.
- Albayrak**, Mustafa/**Özer**, Fatma/**İlhan**, Fikret/**Erdoğan**, Mustafa, *Yargı Kararları Işığında Koruma Tedbirleri Nedeniyle Haksız Yakalama, Gözaltı, Arama ve Elkoymadan Kaynaklanan Tazminat Davaları*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2014.
- Altıparmak**, Cüneyd, *100 Başlıkta Soruşturma Evresi*, 10. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Arslantürk**, Mustafa, *Cumhuriyet Savcısının Soruşturma Temel Kitabı*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Artuç**, Mustafa, *Pratik Ceza Muhakemesi Kanunu*, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.
- Aşkın**, Uğur, “*Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminatta Rücu Sorunu*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, S. 2, 2018, s. 23-48.
- Atay**, Ender Ethem, *İdare Hukuku*, 5. Baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 2016.
- Ayyıldız**, Hakan, “*Kolluk Faaliyetlerinin Denetimi Hakkında Genel Bir Değerlendirme*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 143, Temmuz-Ağustos 2019, s. 143-180.
- Baytaç**, Abdullah Batuhan, “*6638 Sayılı Kanun İle PVSK Ve CMK’da Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LXXIII, S. 2, 2015, s. 29-45.

- Beccaria**, Cesare, *Suçlar ve Cezalar yahut Beşeriyetin Mecellesi*, Çeviren: Muhiddin Göklü, 2. Baskı, Güven Yayınevi, 1961.
- Bıçak**, Vahit, *Suç Muhakemesi Hukuku*, 3. Baskı, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2013.
- Boyar**, Oya, “*İşkence Ve Kötü Muamele Yasağı*”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa-Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, (Ed. Sibel İnceoğlu), 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 137-157.
- Cengiz**, Serkan/**Demirağ**, Fahrettin/**Ergül**, Teoman/**Mcbride**, Jeremy/**Tezcan**, Durmuş, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında Ceza Yargılaması Kurum ve Kavramları*, 1. Baskı, TBB Yayınları, Ankara, 2008.
- Centel**, Nur, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama ve Yakalama*, Beta Yayınevi, İstanbul, 1992.
- Centel**, Nur/**Zafer**, Hamide, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Ceyhan**, Murat, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Açısından Önleyici Gözaltı*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Cihan**, Erol/**Yenisey**, Feridun, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 2. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 1997.
- Çınar**, Ali Rıza, “*Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 3842 Sayılı Yasayla Değiştirilen 135. maddesinin Ceza Yargılama Sistemimize Getirdiği Yenilikler*”, Yargıtay Dergisi, C. 23, S. 3, 1997, s. 261-279.
- Demirbaş**, Timur, *Soruşturma Evresinde Şüphelinin İfadesinin Alınması*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Doğan**, Koray, *Ceza Muhakemesinde Belirsizlik Kuşkudan Sanık Yararlanır İlkesi*, 2. Baskı, Legal Yayınevi, Ankara, 2018.
- Doğru**, Osman/**Nalbant**, Atilla, *İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Açıklama ve Önemli Kararlar 1. Cilt*, 1. Baskı, Şen matbaa, Ankara, 2012.
- Dutertre**, Gilles, *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarından Örnekler*, Avrupa Konseyi Yayınları, Şen matbaa, Almanya, 2003.
- Erem**, Faruk, *Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması Hukuku*, 6. Baskı, Işın Yayınevi, Ankara, 1986.
- Erdoğan**, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 3. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2012.
- Erdoğan**, Mustafa, *İnsan Hakları Teorisi ve Hukuku*, 5. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2016.

- Fendoğlu**, Hasan Tahsin, “*Adli Kolluk Üzerine*”, Yargıtay Dergisi, C. 23, S. 3, Temmuz 1997, s. 229-242.
- Feyzioğlu**, Metin, “*Yasama Dokunulmazlığı*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 42, S. 1, 1992, s. 21-45.
- Feyzioğlu**, Metin “*5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu Hakkında Bazı Tespit ve Değerlendirmeler*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 2006/62, 2006, s. 27-61.
- Gemalmaz**, Mehmet Semih, *Ulusal Üstü İnsan Hakları Belgeleri (Uluslararası ve Bölgesel Sistemler)*, 2. Baskı, Kavram Yayınevi, İstanbul, 2000.
- Gökbaş**, Seval, “*Çok Kutuplu Yeni Uluslararası Sistemde Güvenlik Algısı*”, Kamu Diplomasisi Enstitüsü, s. 1-6.
- Gökcan**, Hasan Tahsin, “*Bireysel Başvuruda İkincilik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 135, 2018, s. 9-76.
- Gölcüklü**, Feyyaz/**Gözübüyük**, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması*, 1. Baskı, Turhan Yayınevi, Ankara, 1994.
- Gölcüklü**, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine Göre Doğru Yargılama*, AÜ.SBF. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:11, Ankara, 1995.
- Gören**, Zafer “*Yaşama Hakkı ve Ölüm Cezası*”, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl. 5, S. 10, Güz 2006/2, s. 67-97.
- Gözler**, Kemal, “*Yasama Dokunulmazlığı Bir Karşılaştırmalı Anayasa Hukuku İncelemesi*” Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, C. 56, S.3, 2001, s. 71-101.
- Gözler**, Kemal/**Kaplan**, Gürsel, *İdare Hukuku Dersleri*, 19. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.
- Göztepe**, Ece, “*Anayasa Şikayeti*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 530, 1998, s. 1-154,
- Gündoğan**, Kadir/**Koç**, Cihan/**Özbudak**, Coşkun, *Açıklamalı-İçtihatlı-Örnekli Kolluk Hukuku, Kolluğun (Jandarma ve Polisin) Önleyici ve Adli Görevleri*, Kartal Yayınevi, Ankara, 2007.
- Gündoğan**, Kadir/**Koç**, Cihan/**Özbudak**, Coşkun, *Kolluğun Önleyici ve Adli Görevleri (Kolluk Hukuku)*, 8. Baskı, Ankara, Sözkese Matbaa, 2013.
- Gürbüz**, Reşit, *İnsan Hakları ve Demokratikleşme*, 3. Baskı, Kuram Yayınevi, Kocaeli, 2018.
- Hafızoğulları**, Zeki, “*İnsan Hakları, Polis Görevi ve Yetkisi*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 44, S. 1, 1995, s. 565-585.

- Hakeri**, Hakan, *Haksız Yakalanan ve Tutuklananlara Tazminat Verilmesi*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 1999.
- Hakeri**, Hakan/**Ünver**, Yener, *Ceza Muhakemesi Hukuku Temel Bilgiler*, 11. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015.
- Hamdemir**, Berkan, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- İnceoğlu**, Sibel “*Adil Yargılanma Hakkı*”, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ve Anayasa-Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Kapsamında Bir İnceleme, (Ed. Sibel İnceoğlu), 3. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 209-286.
- İnci**, Zekiye Özen, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Teşhis*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S. 85, 2009, s. 105-136.
- İnci**, Zekiye Özen, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısı Ve Sulh Ceza Hâkimi (Soruşturma Makamları) Arasındaki Gri Alan: Gecikmesinde Sakınca Bulunan Hal Kavramı Ve Soruşturma Evresinde Temel Haklara Müdahale Sorunu*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C. 65, S. 4, 2016, s. 1997-2046.
- İnci**, Zekiye Özen, “*Şüpheli ve Sanığa Rağmen Bir Ceza Muhakemesi Hukuku Mu? Şüpheli ve Sanığın Ceza Muhakemesi İşlemlerine Katlanma Yükümlülüğü ve Bu Yükümlülüğün Sınırları Hakkında Düşünceler*”, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2017, s. 119-168.
- İpekçioğlu**, Aksoy, Pervin, “*Yakalama ve Gözaltına Alma Koruma Tedbirleri*”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Özel Sayı, C. 9, 2007, s. 1215-1254.
- İpekçioğlu**, Aksoy, Pervin “*Gözaltında Alınan İfadenin Önemi Ve Delil Değeri*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, 2008, s. 51-82.
- Kalabalık**, Halil, *İnsan Hakları Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- Kalabalık**, Halil, *İdare Hukuku Dersleri*, II. Cilt, 2. Baskı, Sayram Yayınevi, Konya, 2016.
- Kapani**, Münci, *Kamu Hürriyetleri*, 7. Baskı (Tıpkı Basım), Yetkin Yayınevi, Ankara, 1993.
- Kara**, Evrim/**Tekin**, Gökberk, “*İdarenin Faaliyetleri*”, İdare Hukuku, (Ed. Erdem Özgür), JSGA Yayınları, Ankara, 2017, s. 180-246.
- Karakehya**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku -I-*, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2014.
- Karakehya**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Ankara, 2015.

- Kaymaz**, Seydi, “*Aydınlatma Yükümlülüğünün İhlali Sebebiyle Söz konusu Olan Yasak Deliller*”, Yargıtay Dergisi, C. 23, S. 3, 1997, s. 280-300.
- Keskin**, Kızıroğlu, Serap, “*5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Basit Arama (Adli Arama)*”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 58, S. 1, 2009, s. 139-168.
- Kızıllarlan**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Adli Tıp ve Adli Bilimlerde Vücudun Muayenesi ve Örnek Alma*, Çetin Veb- Ofset A.Ş., Ankara, 2007.
- Kunter**, Nurullah, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 9. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 1989.
- Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Bası, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18. Bası, Beta Yayınevi, İstanbul, 2010.
- Kunter**, Nurullah/**Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Açıklamalı Ceza Muhakemesi Kanunu*, Cilt 1, 1. Bası, Beta Yayınevi, 2013.
- Kuzu**, Burhan, “*Türk Anayasa Hukukunda ve Muhtelif Kanunlarda Yakalama Müessesesi*”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. LI, S. 1-4, 1985, s. 137-195.
- Monica**, Macovei, *Kişinin Özgürlük ve Güvenlik Hakkı: AIHS’in 5. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Kılavuz*, İnsan Hakları Kitapçıkları No: 5, Almanya, 2002.
- Osmanoğlu**, Kerem, “*Ceza Muhakemesi Açısından Hukuka Aykırı Delillerin Değerlendirilmesi*”, Ceza Hukuku Dergisi, Ankara, S. 18, 2012, s.137-172.
- Önok**, Murat, “*Adli-İdari Arama ve Uygulamadaki Sorunlar*”, Ceza Muhakemesi Hukukunda Güncel Konular, (Ed. Nur Centel), 1. Baskı, On İki Levha Yayınları, İstanbul, 2015, s. 259-314.
- Övet**, Talha, *Kolluğun Başucu Kitabı*, 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.
- Özbudun**, Ergun, *Türk Anayasa Hukuku*, 16. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- Özbek**, Veli Özer/**Doğan**, Koray/ **Bacaksız**, Pınar/**Tepe**, İlker, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- Özdek**, Yasemin, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye*, 1. Baskı, TODAİ Yayınları, Ankara, 2004.

- Özdemir**, Didar, “*Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Susma Hakkı*”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017/2, s. 149-185.
- Özgenç**, İzzet, *Türk Ceza Hukuku Mevzuatı Cilt 1 (Kanunlar)*, 21. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Özkan**, Duvan, Ayşe, “*Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 2. Maddesi Çerçevesinde Yaşam Hakkının Korunmasında Devletin Yükümlülüğü*”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, C. 24, S. 2, 2018, s. 660-681.
- Öztürk**, Bahri/**Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sırma**, Özge/**Kırıt** Saygılar, Yasemin F/**Özaydın**, Özdem /**Akcan** Alan, Esra /**Erden**, Efser, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- Öztürk**, Bahri/**Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/ **Gezer** Sırma, Özge/**Kırıt** Saygılar, Yasemin F /**Akcan** Alan, Esra /**Tütüncü** Erden, Efser/**Özaydın**, Özdem, *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017. s. 289.
- Öztürk**, Bahri/**Kazancı** Eker, Behiye/**Güleç** Soyer, Sesim, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirleri*, 2. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- Reisoğlu**, Safa, *Uluslararası Boyutlarıyla İnsan Hakları*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2001.
- Soyaslan**, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 4. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2010.
- Soyaslan**, Doğan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 7. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Soyaslan**, Doğan, *Kriminoloji: Suç ve Ceza Bilimleri*, 3. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- Schroeder**, Friedrich-Christian/ **Verrel**, Torsten, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Çeviren: Salih Oktar, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019.
- Şahin**, Cumhuriyet, “*Yargıtay Kararları Işığında Hukuka Aykırı Deliller ve Değerlendirilmesi Sorunu*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 1, S. 1, 1997, s. 87-95.
- Şahin**, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2005.
- Şahin**, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Hukuku-I*, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2012.
- Şahin**, Cumhuriyet, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 6. Bası, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.

- Şen**, Ersan, *Yorumluyorum VII*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2014.
- Şen**, Ersan, *Yorumluyorum VIII*, 1. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.
- Şık**, Hüseyin, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Tekinsoy**, Mustafa Ayhan, “*Anayasa Mahkemesinin Kamu Görevlilerinin Kişisel Sorumluluğu Konusundaki Yaklaşımının Muhtemel Sonuçları*”, Ankara Barosu Dergisi, 2013/1, s. 19-55.
- Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancakdar**, Oğuz/**Önok**, Rifat Murat, *İnsan Hakları El Kitabı*, 7. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2018.
- Toroslu**, Nevzat/**Feyzioğlu**, Metin, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 16. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2016.
- Tozman**, Önder “*Suçsuzluk Karinesi: Türk Hukukundaki Sonuçları*”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 3-4, 2007, s.315-353.
- Ünal**, Şeref, “*İnsan Haklarının Tarihi, Felsefesi ve Hukuki Temelleri*”, Ankara Barosu Dergisi, S. 1, 1994, s. 41-74.
- Ünal**, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi-Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divan Kararları Işığında Sözleşme Hükümlerinin Açıklanması ve Yorumu*, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 69, Ankara, 1995.
- Ünal**, Şeref, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: İnsan Haklarının Uluslararası İlkeleri*, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara, 2001.
- Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 12. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Ünver**, Yener/**Hakeri**, Hakan, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 14. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.
- Yenisey**, Feridun, *İnsan Hakları Açısından Arama, Elkoyma, Yakalama ve İfade Alma*, AÜ.SBF. Seminer Yayın Dizisi No: 3, Ankara, 1995.
- Yenisey**, Feridun, *Kolluk Hukuku*, 2. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları No: 101, Uğur Yayınevi, İstanbul, 2014.
- Yenisey**, Feridun/**Nuhoğlu**, Ayşe, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 5. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2017.
- Yıldırım**, Metin, *Ceza Soruşturması Rehberi*, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Yıldız, Ali Kemal, “*Ceza Muhakemesi Hukukunda Yakalama Ve Gözaltına Alma*”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 14, S. 1, 2006, s.131-214.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku: Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Yazılmış*, 11. Baskı, Vedat Yayınevi, İstanbul, 2005.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Muhakemesi Kanunu (CMK) Şerhi*, 6. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Yurtcan, Erdener, *Ceza Yargılaması Hukuku*, 15. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Yüksektepe, Mert Asker, *Koruma Tedbirleri Nedeni İle Tazminat*, 1. Baskı, Aristo Yayınevi, İstanbul, 2018.

Zabunoğlu, Hamdi Gökçe “*Kolluğun Sivil Gözetimi*”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 2, 2016, s. 457-482.

YARGI KARARLARI

AİHM, *Abdullah Yaşa and Others/Turkey*, Appl. No: 44827/08, 16.07.2013.

AİHM, *Atti and Tedik/Turkey*, Appl. No: 32705/02, 20.01.2009.

AİHM, *Aquilina/ Malta*, Appl. No: 25642/94, 29.04.1999.

AİHM, *Allenet de Ribemont/France*, Appl. No:15175/89, 10.02.1995.

AİHM, *Assenov and Others/Bulgaria*, Appl. No: 24760/94, 28.10.1998.

AİHM, *Ataykaya/Turkey*, Appl. No: 50275/08, 22.07.2014.

AİHM, *Brogan and Others/UK*, Appl. No:11209/84, 11234/84, 11266/84, 11386/85, 29.11.1988.

AİHM, *Büyükdağ/Turkey*, Appl. No: 28340/95, 21.12.2000.

AİHM, *Çakıcı/Turkey*, Appl. No: 23657/94, 08.07.1999.

AİHM, *De Wilde, Ooms and Versyp/Belgium*, Appl. No: 2832/66, 2835/66, 2899/66, 18.06.1971.

AİHM, *Dikme/Turkey*, Appl. No: 20869/92, 11.07.2000.

AİHM, *Dougoz/Greece*, Appl. No: 40907/98, 06.03.2001.

AİHM, *Erdoğan Yağız/Turkey*, Appl. No: 27473/02, 06.03.2007.

AİHM, *Fedotov/Russia*, Appl. No: 5140/02, 25.10.2005.

AİHM, *Fox Campell and Hartley/UK*, Appl. No:12244/86, 30.08.1990.

AİHM, *Giuliani and Gaggio/Italy*, Appl. No: 23458/02, 25.03.2011.

AİHM, *Ireland/UK*, Appl. No.5310/71, 18.01.1978.

AİHM, *İpek and Others/Turkey*, Appl. No: 17019/02, 30070/02, 03.02.2009.

AİHM, *İpek/Turkey*, Appl. No: 47532/09, 10.11.2015.

AİHM, *İzzet Çelik/Turkey*, Appl. No: 15185/05, 23.01.2018.

AİHM, *John Murray/UK*, Appl. No:18731/91, 08.02.1996.

AİHM, *Kawka-Poland*, Appl. No: 25874/94, 09.01.2001.

AİHM, *Kurnaz and Others/Turkey*, Appl. No: 36672/97, 24.07. 2007.

AİHM, *Labita/Italy*, Appl. No: 26772/95, 06.04.2000.

AİHM, *Lamy/Belgium*, Appl. No: 10444/83, 30.03.1989.

AİHM, *Letellier/France*, Appl. No.12369/86, 21.06.1991.

AİHM, *Lütfiye Zengin/Turkey*, Appl. No: 36443/06, 14.04.2015.

AİHM, *Mamedova/Russia*, Appl. No: 7064/05, 01.06.2006.

AİHM, *McCann/UK*, Appl. No: 18984/91, 27.09.1955.

AİHM, *Mehmet Yaman/Turkey*, Appl. No: 36812/07, 24.02.2015.

AİHM, *Mergen and Others/Turkey*, Appl. No: 55832/09, 55834/09, 55841/09, 55844/09, 31.05.2016.

AİHM, *Musa Karataş/Turkey*, Appl. No: 63315/00, 05.01.2010.

AİHM, *Nachova and Others/Bulgaria*, Appl. No: 43577/91-43579/98, 06.07.2005.

AİHM, *Öcalan/Turkey*, Appl. No: 46221/99, 12.05.2005.

AİHM, *Salduz/Turkey*, Appl. No: 36391/02, 27.11.2018.

AİHM, *Salman/Turkey*, Appl. No: 27229/95, 27.06.2000.

AİHM, *Saunders/UK*, Appl. No: 19187/91, 17.12.1996.

AİHM, *Sinan Tanrikulu and Others/Turkey*, Appl. No: 50086/99, 03.05.2007.

AİHM, *Tyrer/UK*, Appl. No: 5856/72, 25.04.1978.

AIHM, *Ülüfer/Turkey*, Appl. No: 23038/07, 05.06.2012.

AIHM, *Yasin Ateş/Turkey*, Appl. No: 30949/96, 31.05.2005.

AYM, 27.12.1965 T., 1963/57 E., 1965/65 K.D. 4/3-9.

AYM, 16.02.1972 T., 1971/31 E., 1972/5 K.

AYM, 25.02.1975 T., 1973/37 E., 1975/22 K.

AYM, 18.07.2001 T., 2001/4 E., 2001/332K.

AYM, 04.05.2017 T., 2015/41 E., 2017/98 K.

AYM, *Aligül Alkaya Kararı*, B. No: 2013/1138, 27.10.2015.

AYM, *Buse Gizem Ergüven ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2015/7457, 07.03.2019.

AYM, *B. E Kararı*, B. No: 2012/625, 09.01.2014.

AYM, *B.P.O. Kararı* [GK], B. No: 2015/19012, 27.03.2019.

AYM, *Cemil Danışman Kararı*, B. No: 2013/6319, 16.07.2014.

AYM, *Erol Kaplan ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/14284, 27.06.2018.

AYM, *F. E ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/15586, 23.01.2019.

AYM, *Gülseven Yaşer Kararı*, B. No: 2014/17411, 27.09.2017.

AYM, *Gülşah Öztürk ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2013/3936, 17.02.2016.

AYM, *Hasan Akboğa Kararı* [GK], B. No: 2016/10380, 27.03.2019.

AYM, *Hidayet Enmek ve Eyüp Sabri Tinaş Kararı*, B. No: 2013/7907, 21.4.2016.

AYM, *Hidayet Karaca Kararı* [GK], B. No: 2015/144, 14.07.2015.

AYM, *İpek Deniz ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2013/1595, 21.04.2016.

AYM, *Mehmet Baydan Kararı* [GK], B. No: 2014/16308, 12.04.2018.

AYM, *Mehmet Uçar Kararı*, B. No: 2015/7357, 03.04.2019.

AYM, *Metin Baştürk Kararı*, B. No: 2015/10942, 09.01.2019.

AYM, *Müslüm Turfan Kararı*, B. No: 2013/2516, 18.11.2015.

AYM, *Nesih Altuner Kararı*, B. No: 2014/12072, 20.09.2017.

AYM, *Pınar Durko Kararı*, B. No: 2015/16449, 28.6.2018.

AYM, *Sami Özbil Kararı*, B. No: 2012/543, 15.10.2014.

AYM, *Şahin Alpay Kararı* [GK], B. No: 2016/16092, 11.01.2018.

AYM, *Şehmus Özsubaşı Kararı* [GK], B. No: 2013/2582, 03.03.2016.

AYM, *Vedat Şorli ve Bilal Şorli Kararı*, B. No: 2014/10459,13.07.2016.

AYM, *Yusuf Karakuş ve Diğerleri Kararı*, B. No: 2014/12002, 08.12.2016.

Dnş. 10. D, 06.02.2009 T., 2006/1212 E., 2009/652 K.

Dnş. 15. D, 21.02.2016 T., 2015/613 E., 2016/150 K.

Yrg. 6. HD, 19.10.1981 T., 1981/7654 E., 1981/13836 K.

Yrg. 4. CD, 01.10.1998 T., 1998/7284 E., 1998/8493 K.

Yrg. 4. CD, 08.04.2003 T., 2002/18778 E., 2003/1944 K.

Yrg. 4.CD, 05.11.2003 T., 2002/28544 E., 2003/10778 K.

Yrg. 9. CD, 09.12.2003 T., 2003/2235 E., 2003/2281 K.

Yrg.4.CD, 31.05.2006 T., 2006/3595 E., 2006/11718 K.

Yrg. 7. CD, 09.03.2011 T., 2007/15405 E., 2011/2292 K.

Yrg. 12. CD, 28.01.2014 T., 2013/24713 E., 2014/1778 K.

Yrg. 6. CD, 04.03.2014 T., 2011/13102 E., 2014/3984 K.

Yrg. 9. CD, 02.06.2014 T., 2014/2507 E., 2014/6677 K.

Yrg. 5. CD, 21.05.2015 T., 2013/8776 E., 2015/11766 K.

Yrg. 12. CD, 02.04.2018 T., 2017/10327 E., 2018/3738 K.

Yrg. 8. CD, 04.06.2018 T., 2018/207 E., 2018/6390 K.

Yrg. 12. CD, 26.06.2018 T., 2018/1413 E., 2018/857 K.

Yrg. 12. CD, 15.10.2018 T., 2018/4962 E., 2018/9718 K.

Yrg. 3. CD, 12.11.2018 T., 2018/2440 E., 2018/17142 K.

Yrg. 12. CD, 26.11.2018 T., 2018/5478 E., 2018/11202 K.

YCGK, 15.10.2002 T., 2002/8-191 E., 2002/362 K.

YCGK, 29.11.2005 T., 2005/7-144 E., 2005/150 K.

YCGK, 20.03.2007 T., 2006/9-338 E., 2007/71 K.

YCGK, 11.03.2008 T., 2007/4.MD-259 E., 2008/47 K.

YCGK, 15.4.2008 T., 2008/6-71 E., 2008/85 K.
YCGK, 13.04.2010 T., 2010/8-58 E., 2010/82K.
YCGK, 05.05.2015.T., 2014/93 E., 2015/144 K.
YCGK, 18.10.2016 T., 2016/57 E., 2016/374K.
YCGK, 17.01.2017 T., 2016/1063 E., 2017/7 K.
YCGK, 17.01.2017 T., 2016/1165 E., 2017/8K.
YCGK, 28.02.2017 T., 2014/269E., 2017/108 K.
YCGK, 14.03.2017 T., 2016/361E., 2017/139 K.
YCGK, 28.03.2017 T., 2015/1253 E., 2017/184 K.
YCGK, 20.12.2018 T., 2016/1370 E., 2018/666 K.
YHGK, 30.1.2013 T., 2012/4-729 E., 2013/163 K.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.ankarabarusu.org.tr/e-yayin/dergi/ankara-barosu-dergisi.html>

<http://dergiler.ankara.edu.tr/>

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<http://dosya.gsu.edu.tr/Sayfalar/2017/12/gsuhfd-2017-2-361.pdf>

<https://www.hukuki.net/>

<https://hudoc.echr.coe.int>

<http://www.kamudiplomasisi.org/pdf/yeniguvenlikalgisi.pdf>

<https://www.kararara.com/>

<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

<http://www.kazanci.com.tr/gunluk/cgk-2005-7-144.htm>

<http://kitaplar.ankara.edu.tr/>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/10/20121004-5.htm>

<http://www.turkhukuk sitesi.com/>

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Seçil ERYILMAZ VAROL

Doğum Yeri ve Tarihi : Niksar/ 01.02.1976

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Ufuk Üniversitesi, SBE Kamu Hukuku

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : İstanbul Barosu Avukatlık Stajı

Çalıştığı Kurumlar : Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

İletişim

E-Posta Adresi : secileryilmaz@yahoo.com

Tarih : 20.01.2020